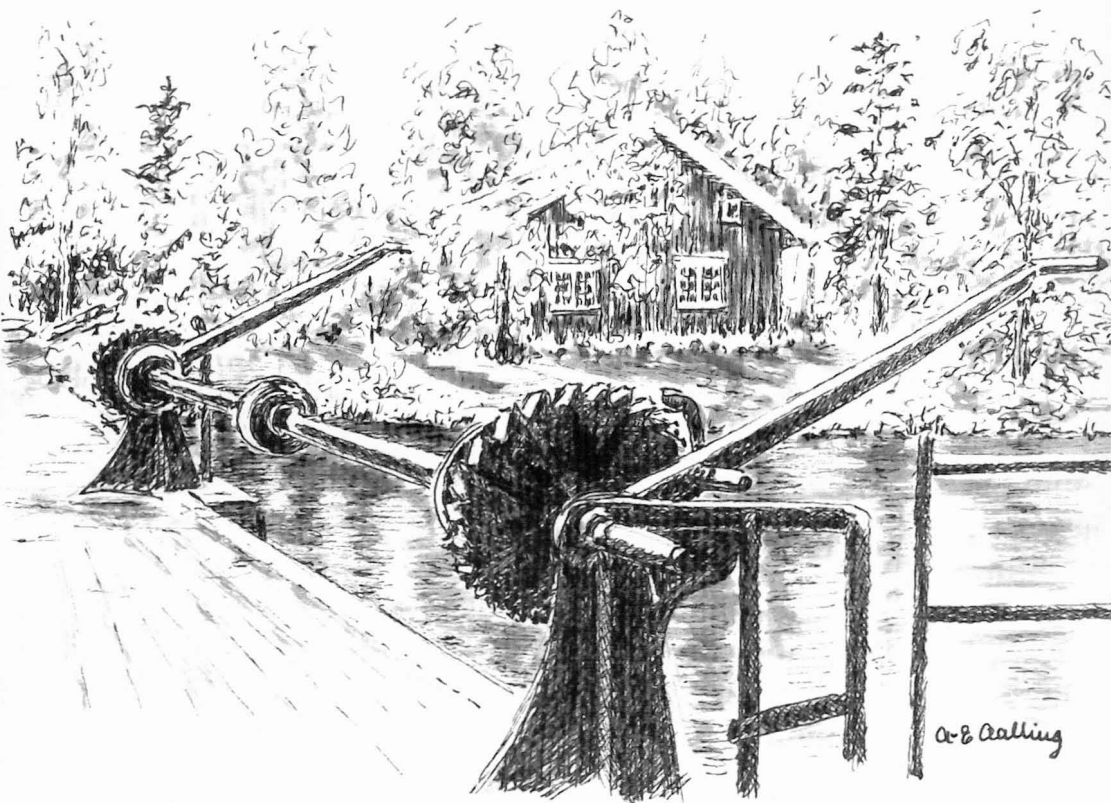

MARIDALENS VENNER

Vandringer i Nordmarka mot Maridalen

Helge Haakenstad

Tegninger av

Målfrid Voll

Ann-Else Aalling

ÅRSMØTEINNKALLING OG SAKSPAPIRER BAK I BOKA

ÅRSSKRIFT 1999

LIVETS UNDER

Nå..skjer vårens under..
når juni-dagen gryr.
Inn til Ligger`s kalven
dit min lengsel flyr.
Der vaier siv i varme vind.
Andemor vandrer med lette trinn
..med ungene ved sitt bryst!

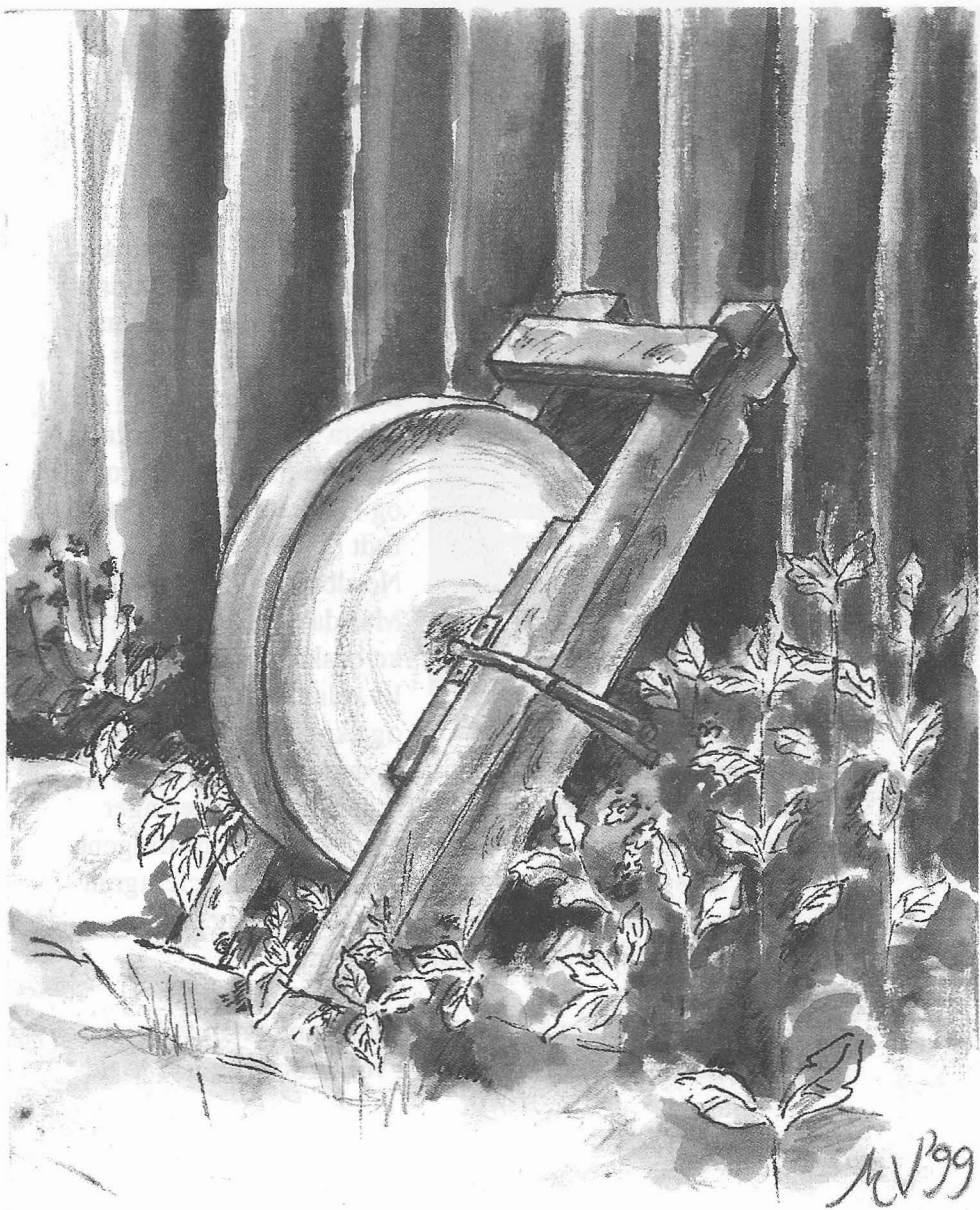
Bekken glad den synger
etter vinterens harde grep.
Skogens liv det våkner
til vårens evige lek.
Fuglene bygger i tre og snar.
Våren lukter av kvæ og bar
..fra grønne og frodige lier!

Der..er varmt og stille,
Kalven rolig drømmer.
Sola i vannet blinker
der hun med unger svømmer.
Fra vollene høres historiens sus.
Og storskogens evige, lokkende brus
..fra kollene lenger øst !

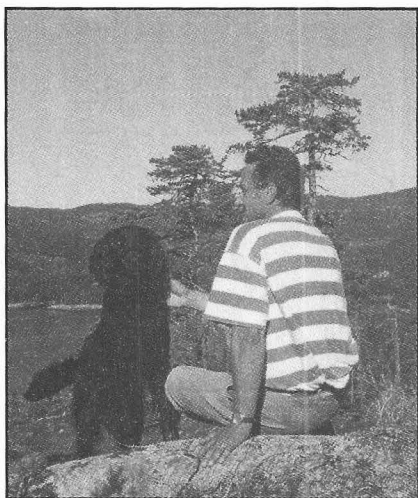
Livets store under...
det er nå...det skjer...
Der inne ved Ligger`s kalven
vekst og mening du ser.
Mens storbyens larm den stiger.
Gifter og skitt i luften driver
..og motorveiene de brøler !

Menneskene haster forbi
på jakt etter mening og liv.
Men..livet...det er her...
..ved Kalvens vaiende siv..
Der elgen trækker skogens sti,
og konvallen dufter fra dal og li
...og nøkkerosene snart blommer..!

Helge Haakenstad

FORORD

Helge Haakenstad

Helge Haakenstad (54 år) skrev i 1998 "Vandringer i Maridalen". I år skildrer han vandringer gjennom Nordmarka ned til Maridalen. Helge har slekta si fra Nordmarka, bl.a. fra plassene Mago og Østbråtan. Selv er han født og oppvokst på Nordbråten gård innerst i Maridalen. Hans maleriske beskrivelser av folkeliv, plasser, kulturminner og skog viser at han *er* en

del av Nordmarka. Han er født ut av dette landskap, og framstår i dag med sine personlige kjærlighetserklæringer som en av Nordmarkas sønner. Samtidig vitner skildringene hans om høy faglig kompetanse. Han tok sin Dr. scientgrad på Norges landbrukshøgskole på Ås i 1976. I dag er han skogforvalter i Friluftsetaten, Oslo kommune.

På forsida har vi valgt å presentere den gamle damvokterboligen Katnosdammen. Dammen og vokterboligen hadde tid-

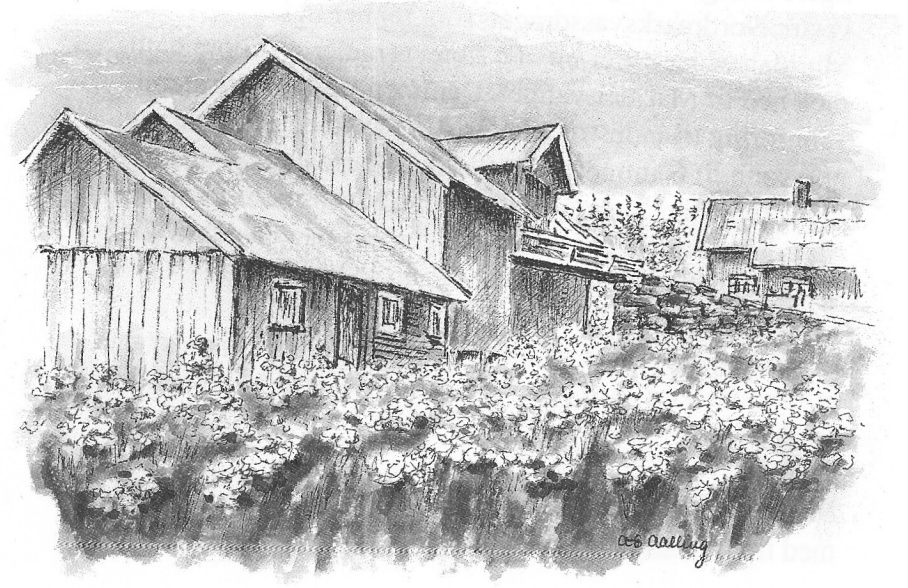
ligere mange viktige funksjoner. Katnoselva er en del av det vestre Nordmarksvassdraget, som renner ut i Maridalsvannet. Her ble det fløtet tømmer gjennom dammen ned til Maridalsvannet. Dammen skulle sikre stabil vannføring til industrien langs Akerselva og den skulle gi nok vann til Hammeren kraftverk i Maridalen. I dag er dammens funksjon å sikre drikkevann til Oslos befolkning fra Maridalsvannet. Damvokterboligen er i dag en del av Oslo og Omegn Turistforenings hyttenett i Oslomarka.

Foran hver av de sju vandringene har Merete Gunnes laget et oversiktskart. Bruk Nordmarkskartet aktivt når dere leser teksten!

Målfrid Voll og Ann-Else Aalling har igjen illustrert turene med nye nydelige tegninger. Igjen en stor takk til dem begge.

Les boken! I fjor skrev Skiforeningens ”Snø og Ski” at årsskriftet var en kulturhistorisk perle, og at den kunne konkurrere med Bernhard Herres ”En Jegers Erindringer”. Årets bok er en ny begivenhetsrik skildring av et skogområde med stor nasjonal verdi!

Tor Øystein Olsen
Leder Maridalens Venner

Mago

Til alle Markavenner...

Innhold

1. Over Haklomana	s. 9
2. Ved Kalvsjøen	s. 43
3. Over Branntjernhøgda	s. 65
4. Over Skinnskattberget	s. 95
5. Over Pershusfjellet	s. 111
6. Over Kollern og Heikampen	s. 137
7. Over Karlshaugen	s. 165
Anvendt litteratur	s. 192

”....spør du meg hva styrke er..
da vil jeg svare..
...styrke er å tåle sin egen svakhet....”

En stor takk til Rigmor Johannessen og Sissel Sypriansen
fordi de skrev det hele....

Årsmøteinnkalling og sakspapirer på s. 199

FEST PÅ HAKLOA

Jeg minnes en gang..så vel..
 innpå Hakloa var det dans og spell.
 Det var en lørdag ved juleti`a,
 nå..er det over 30 år sia`.
 Folk i Marka var samlet til fest,
 fra alle stuer der kom det gjest.

De møttes på "huset" en sjelden gang,
 på kvelden ble det da spell og sang.
 Dit..kom alle..både liten og stor,
 nå..er det få som der inne bor.
 Vi unge satt der ved veggen lang
 og fulgte i spenning festens gang.

Så..spelte musikken til dans,
 kvelden ut holdt de på..uten stans.
 Det var karer med vals og masurka,
 og lerka..tok de ofte en slurk av.
 Det var`n Bjarne..han Kåre..og`n Per,
 spellmenn du i dag knapt ser..

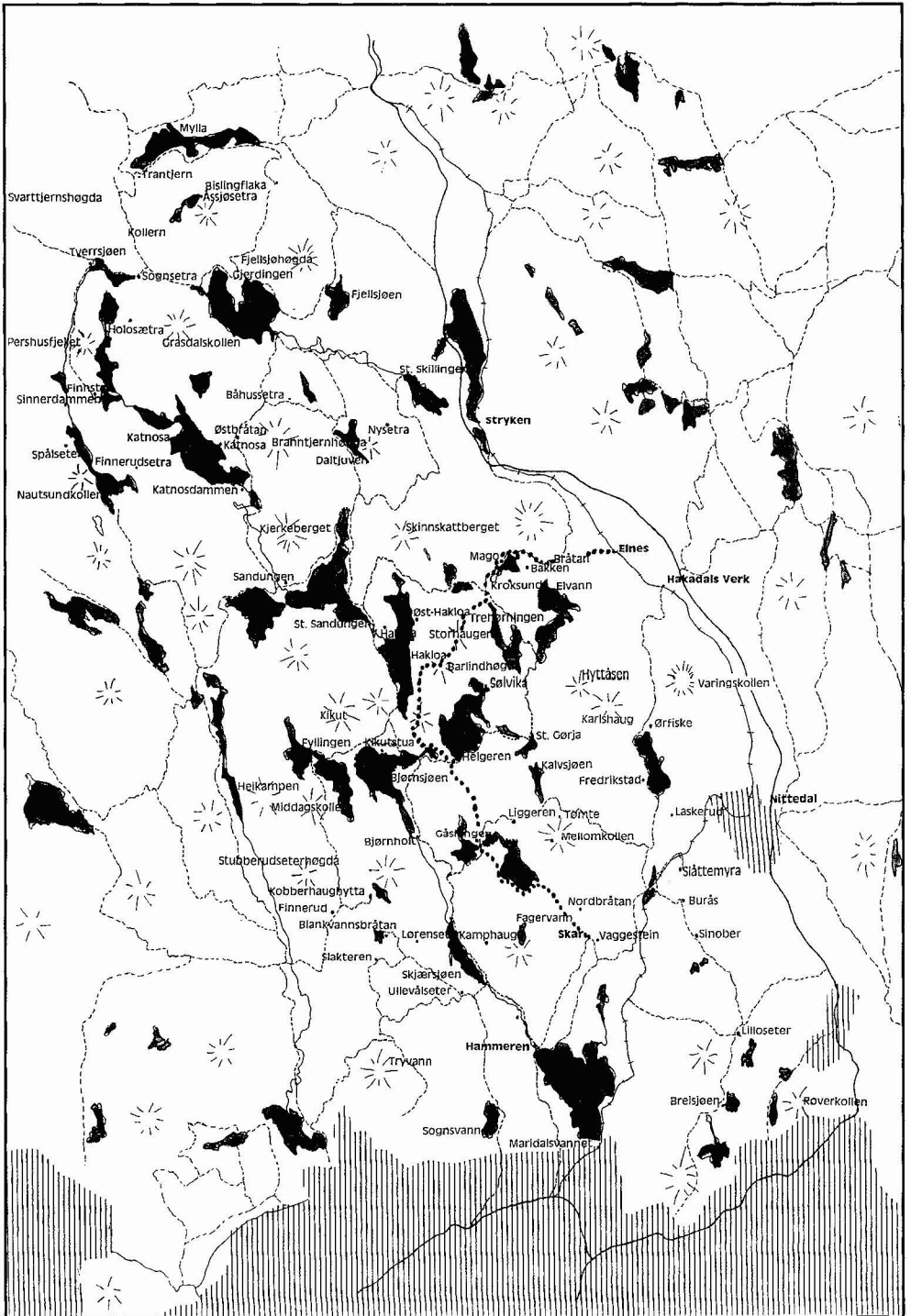
Karer og kvinnfolk svingte i ring,
 det gikk så det suste..sving etter sving.
 Jentene hvinte..men holdt seg fast,
 slik gikk runddansen..kast i kast.
 Hu` Inga og Liv...med røde kinn..
 serkene suste i feiende vind..

De fyrte med ved, svartommen` brann`,
nedover rutene vanddampen rann`.
Ute beit kulda i månelys kveld,
trær som troll..du skulle sett det selv..
Omkring det hele sto skogen vakt,
lyttet i stillhet til tonenes takt.

Dansen så stilnet..og alt ble ro.,
i døra...godseier`n med følge sto.
Han sto der i pelsen..frosen røk..
folket var bæret...slikt fint besøk..
Han ønsket alle..God Jul..God Fest..!
Så forlot han oss..den fine gjest..

Han Stor-Per dro så spelet i gang,
dansen holdt på..kvelden lang.
Det hende noen på ryggkulen datt,
da lo vi..der vi ved veggen satt.
Slik gikk festen.. til sola rann`,
og en etter en ut døra forsvann`.

Helge Haakenstad

1. OVER HAKLOMANA

Jeg går av toget på Elnes stasjon i Hakadal. Det er en tidlig morgen først i juni. Jeg vil gå skogen tilbake til Maridalen. Hakadalsbygden ligger og hviler rolig i den lette brisen, det lukter av jord som er pløyd, og vårens første blomstertepper kranser veien der jeg går. Her er forsommeren alt kommet langt, men inne på de store skoger vet jeg at våren ennå er på gang. Det er kort vei bort til Bekkedal der mor er født og oppvokst. Jeg husker dagene der borte i barndommens tid ... jeg husker min bestemor Dina ... hennes furete ansikt og hvite hår ... Men jeg vil følge gamleveien oppover lia til Mago, ... jeg vil møte våren ennå en gang dypt der inne i Nordmarkas skoger, ... jeg vil vandre på mosegrodde stier og møte skogens skjønnhet og vare stillhet og ennå en gang undres over livet og det store skaperverket .. De milevide Nordmarksskogene er på sitt vakreste nå, det dufter av bar og kvae og myr, og livet våkner igjen etter vinterens lange dvale. Det er første langturen i år på barmark, men lengselen i meg har vært der lenge ... lengselen i mitt bryst etter vårskog, fugler og dyr på søk ...og Markas brusende vårkåte elver ... lengselen etter å søke inn i naturen, bruke min kropp og føle at jeg lever ... Jeg passerer bommen og følger gamleveien oppover, min hund Tiko går lett ved min side og er festet i bånd til min midje. Det går greit slik, vi kjenner hverandre så godt ... Jeg føler meg ennå tung i kropp og sinn etter dager med arbeid, forpliktelser og press, jeg kjenner en smerte i mitt bryst ... det kan av og til være vanskelig å følge med når våren setter av gårde med stormskritt ... gleden trenger næring for å folde seg ut i blomst ..

... Men jeg vet at snart vil min tanke være fri som fuglen,

mitt hjerte vil snart banke av forventning, og så vil båndende bryte og gleden over livet og naturen vil bre seg ...

Jeg går med lettere steg oppover bakkene, passerer etter hvert høyspentten, elva fra Elvannet og kommer opp på nyveien. Den følger jeg et stykke oppover forbi Bakken og veikrysset til Bråtan og Kroksund og nærmer meg snart Mago. Jeg tar av på den gamle kjerreveien og er snart fremme på den åpne Magovollen, morgenens varme solstråler lyser opp de gamle husene og alt er tyst og stille ... jeg er helt alene her med mine tanker ... jeg setter meg i husveggen og solen tørke min panne ...

Her bodde min slekt, ... her brøt de jord og de dyrket jorden, ... her arbeidet de i skogen og fisket i vannene ... Min bestemor på morsiden Dina Andreasdatter Mago ble født og vokste opp på Mago. De var syv barn etter mine oldeforeldre Andreas Halvorsen og Dorthea Olsdatter Storskogen. Andreas Halvorsen ble født i 1842 og vokste opp på Østbråtan ved siden av Katnosa. Han bodde en tid på Finstad, men flyttet så til Mago. Da Andreas døde i 1890, overtok sønnen Johan. I 1929 overtok Arnt Mago forpaktningen av stedet, han var da bare 19 år gammel. Arnt var bror til Juel Mago på Hakloa som var Løvenskiold-Vækerøs jakttoppsynsmann. Arnt Mago var gift med Minda ... søster til min mor Ragna Haakenstad (Bekkedal). Arnt Mago og hans familie flyttet til Aurskog i 1972. Nå er Mago bortleid til en speidergruppe fra Nordberg.

Ingvald Olsen som forpaktet Bråtan, giftet seg med Dagny Johansdatter, eldste datter på Mago. Bråtan lå i sin tid under

Øvre Elnes gård og er kalt både Elnesbråtan, Nordvannsbråtan og Magobråtan. I 1972 flyttet folkene på Bråtan til Stryken. Familien Holen på Kroksund flyttet ned til Hakadal i 1971. Bakken var fraflyttet tidligere. Dermed var det slutt på fast bosetting på alle disse fire plassene ved Nordvannet.

Mago ble trolig ryddet allerede i middelalderen, men plassen ble nyryddet av finner på midten av 1600-tallet. Navnet Mago er av finsk opprinnelse. P. Blix sier i sitt bidrag til Skog- og friluftsetatens historie at de finske navnene kan man lettest kjenne på at de har enstavelses tonelag, slik som Mago, Panka, Mutta og Molek. Den første kjente bruker på Mago var finnen Mattis Mago, født i 1634.

Mago må være en av de vakreste plassene i Marka, den ligger solvendt til og har ennå åpne og vide voller omkring husene, og rundt omkring er det rike lauvskoghager som på denne tiden står i lysgrønt flør ... På det meste var det ryddet i alt 300 dekar jordbruksareal her i denne grenda ved Nordvannet, men mye er nå plantet til og forvillet av lauvskog ... ved Bråtan stikker nå plantet gran igjennom graset på jordene ved huset.

Egil Collett Aabel skriver at Johannes Dahl (1872 – 1960) ofte var på Mago som gutt, og som voksen besøkte han sine venner Dorthea og Andras i 1897. Johannes Dahl var sønn av Eivind Dahl, forvalter på Hakadal Verk 1873 – 1909.

Mine tanker kommer tilbake fra historiens vandring, jeg ser for meg bildet som henger hjemme i gangen, av to gamle

mennesker på trappa ved Mago ... Andreas og Dorthea ..., jeg fyller min hånd med jord og siler det mellom fingrene ... og føler slektens sterke bånd..

... minner og bilder passerer for mitt indre, ... jeg kjenner glede og vemod, og vet at jeg på en måte eier en del av dette stedet der dypt inne i min sjel ... Jeg minnes de lange skiturene hit fra Maridalen i unge år, jeg var svett og varm og fikk komme inn på kjøkkenet for å styrke meg før hjemturen ... vi snakket ... og jeg forstod at det nok også kunne være ensomt og stritt her inne, særlig når vinteren hylte langs veggene

Jeg reiser meg og rusler nedover vollen mot veien, det grønne graset spirer i hellingene, vårens hvitveis smiler i mot meg og vindens svale bris rasler i lauvskogens kroner .. Nordvannet ligger der stille, badet i blinkende sollys ... slik det alltid har gjort, og slik det kanskje alltid vil gjøre ... selv når jeg er blitt til mold og evighetens støv ... Jeg går veien forbi Anderstjernene, og finner min sti ned til Trehørningsrumpa. Der er det så godt å sitte, se bølgene som slår mot land og lytte til bekkens glade brus ... Jeg er omsluttet av skog, her er stillhet og tid for ettertanke ... Snart skal jeg gi meg skogen i vold, jeg tar en kaffekopp og min hund drikker litt vann .. Jeg legger merke til det steinsatte bekkeløpet .. og tenker tilbake ... Før vannreguleringene i Marka rant Nordvannet og Anderstjernene og Trehørningen østover mot Hakadal. Mellom Søndre Anderstjern og Trehørningen er det en ganske lav fjellrygg som skilte disse vannene. Nordre og Søndre Måsjøen hører også til Trehørningens nedslagsfelt, disse vannene er ikke regulert, men bekken derfra renner ned hit til Trehørningsrumpa.

I Brukseierforeningens beretning står det at

Trehørningsanlegget førte til ...

- Tunnel mellom Anderstjern og Trehørningen og opprensking av bekkeleiet mot Nordvannet.
- Anlegg av Nordvannsdammen, Trehørningsdammen og en atholdsdam ved Trehørningen.
- Tunnel mellom Trehørningen og Sølvvika i Helgeren.
- Senking av Helgeren ved tunnel ned til Myrtjernet.
Tunnelens bunn ligger 5 m under bunnen av Helgerndammens bunnluker.

Ved denne omfattende utbyggingen ledet man vannet her nord i motsatt retning sydover mot Maridalsvannet.

Gjennomslaget i tunnelen ned til Sølvvik kom i 1906. Foran Sølvvika ble det også anlagt en stendamm for å lette fløtningen av tømmer fra vika ut i Helgeren. Denne stendammen kan sees lett ved liten vannstand.

Ved arbeidene på Helgersdammen ble det leid husrom på Fortjersbråten som da stod ubrukt. Ved

Trehørningsdammen ble det oppført en arbeiderbolig med rom til ingeniøren og oppsynsmannen og stall med låve.

Når anlegget var ferdig ble arbeiderboligen tatt ned og oppført igjen som forpakterbolig på Nordbråten ... der jeg selv har bodd og er oppvokst i Maridalen. ... Livet kan være rart og fullt av tilfeldigheter ... mitt eget barndomshjem var arbeiderbolig ved Trehørningen ... Jeg ser for meg ingeniør Bull på Nordbråten der han sitter på skigarden og røyker pipe. Brukseierforeningen hadde lenge hele annet etasje i dette huset til tilfeldig innkvartering og festligheter ... vi var lenge for husmenn å regne ...

Rett øst for meg mellom veien og Øvre Øyvann ligger Stormyra et nasjonalt verneverdig myrområde på 120 dekar. Det er en nedbørsmyr og fattigmyr omkranset av furumyrskog og blåbærgranskog. Lokaliteten omfatter den største åpne myrflaten i Oslo kommune. Den er helt uberørt og utgjøres av et karakteristisk nedbørsmyr- landskap med vekslende tuer og høljer. Floraen er triviell og uten spesielle arter. Stormyra har stor estetisk verdi og utgjør en viktig biotop for elg. Om vinteren går det ofte løype over Stormyra. Lenger mot øst i nordenden av Elvannet lå plasseren Elvikløkka. Nordvest for meg ligger Måsjømyra på 80 dekar. Også denne er kartlagt og beskrevet i Cees Bronger's rapport «Myrer i Oslo kommune». Måsjømyra har fått lokal verneverdi. Lokaliteten omfatter en av de største sammenhengende myrflatene i kommunen. Myra er velutviklet, men floristisk artsfattig. Kun trivielle fattigmyrarter inngår ...

Jeg reiser meg, solen streifer gjennom trekronene, og jeg går litt tilbake og finner stien som jeg følger vestover mot Øst Hakloa. Jeg passerer et lite hogstfelt og tenker på det sølvglinsende smyleteppet jeg så her sist ... Det som er en pest og plage for noen, kan være vakkert for andre ... Hunden går lett ved min side, vi skremmer opp en orrhane som skjener utover mot høyre, og litt lenger fremme ser jeg spor av elg ... Jeg ser Storhaugen reise seg foran meg, og ser leier i østhellingen hvor snøen har ligget lenge ... Skogen er tett her og luften er ennå frisk og kjølig ... Så bryter jeg av fra stien og tar meg fram skauleis oppover lia mot Storhaugens topp. Noen steder må jeg ta meg for med hendene, men jeg følger små tråkk på skrå oppover lia og huker meg ned slik at kvister ikke stikker meg. Snart blir skogen mer glissen, trærne får

et mer bustete preg og ulike lyngarter preger bunnvegetasjonen. Ganske snart er jeg oppe på det åpne åspartiet, klyver opp på en liten bergkulle og får et utrolig flott utsyn mot nord og vest mot Hakloa. Den glisne granskogen her har nærmest et fjellskogpreg, trærne er kledd med lav her og der, og kronene er dype og smale ... Jeg kjenner svetten i pannen, og hjertet som banker ... alt tungsinn har forlatt meg ... jeg vet jeg er i nærheten av Nordmarkas hjerte ... Jeg tenker på de unge før i tiden som dro innover åsene her for å oppleve skog og villmark .. Storhaugen, Barlinhøgda og Haklomana, det var navn som fikk unge øyne til å skinne og hjerter til å banke .. Men mye er forandret her nå, mye av den gamle skogen er borte og ungskogfelter dominerer mange steder landskapet ... Det skulle ha vært et vernet område her mellom Hakloa, Helgeren og Trehørningen, sier jeg til meg selv, men det ble ikke slik ... skogsmaskinene kom først ... Men ennå er det mye å gledes over ... jeg ser nordover og tankene tar flukt ...

Der mellom Måsjøen og Hakloa ligger Smalvann, et lite unnselig vann der løypa fra Styrken går over ... jeg tenker på alle de tusener av mennesker som har satt utfor bakken ned fra veien og staket i vei over Smalvannet. Det er så fint der i snørike vintre fordi lauvskogen langs land bøyer seg snøtung og lager en ramme omkring hele vannet. Før svingte løypa av sydover og gikk over tunet på Øst Hakloa, men slik er det ikke lenger ... ingen er lenger velkommen over tunet på plassene i Marka ...

Smalvanndemningen er oppført i tilhogget stein og har en lengde på 17 m. Over fløtningsløpet som i dag er helt åpent, ligger tømmerstokker. Skått-bruene er fine eksempler på

hvordan man før i mindre målestokk løste problemet med å frakte tømmer over en steinete elvebunn. Nå er hovedløypa lagt fra Smalvann og den korteste veien ned til Magovika. Fra gammelt av gikk den gamle ferdselsveien fra Hadeland og Hakadal over Hakloa. Her i Magovika har mang en hestekjører med lass kommet ut på det lange vannet. Navnet Hakloa mener man stammer fra det gamle navnet på hadelendinger ... «hadar» ... Mellom Smalvannet og Hakloa ligger Magovikmyra som også er klassifisert som nasjonalt verneverdig. Lokaltiteten omfatter flere store myrflater omkring elva fra Smalvannet og er et nærmest uberørt og interessant område å se nærmere på. Myra er på hele 110 dekar og består av både nedbørsmyr, fattigmyr og intermediæmyr.

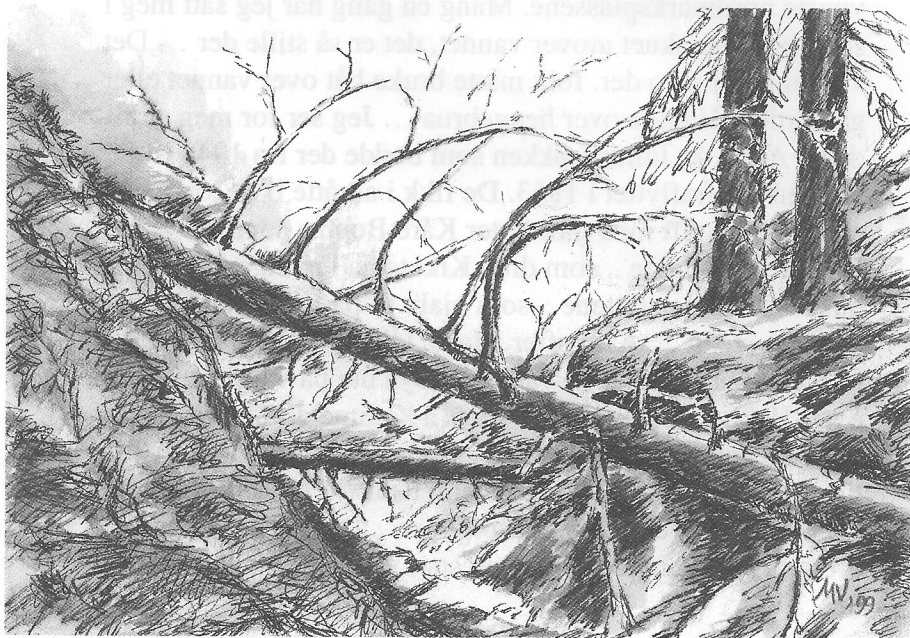
Det er også en fin tur å runde Hakloa over hengebrua nord i vannet. Derfra går det fin sti ned til Vest Hakloa som har vært et sentralt sted i Nordmarka i uminnelige tider. Jeg minnes Bjarne Larsbråten og Arne Ødegaard som begge bodde der i mange år ... og jeg minnes festene på forsamlingslokalet før i tiden ... Det var der Nordmarkskarene spilte opp til dans, og jeg husker parene feide forbi meg i både reinlender, masurka og vals .. De fyrte så svartovnen glødet, det dampet og rant fra kalde vinduer .., men humøret og innsatsen var på topp ... Dansen stilnet når godseier Løvenskiold kom innom, kledd i sin pels, for å hilse på sitt folk ... Det ble hilst i alle ærbødighet, men snart var han borte, og da gikk dansen videre til den lyse dag ...

Denne bygningen på Hakloa stammer fra anleggsarbeidene ved Daltjuven og Gjerdingen. Der ble det bygd en bolig for

ingeniører og oppsynsmenn. Når anlegget var ferdig, ble det tatt ned og ført opp igjen i en noe annen form som administrasjonsbygning ved Hakloa.

Øst Hakloa ble ryddet så sent som i 1919 og er en av de yngste nordmarksplassene. Mang en gang har jeg satt meg i solveggen og skuet utover vannet, det er så stille der ... Det var tungvint å bo der, folk måtte bruke båt over vannet eller gå nordom Hakloa over hengebrua ... Jeg ser for meg et bilde av Anne og Julius Løkken som bodde der fra 1948 til plassen ble fraflyttet i 1963. De fikk i alt åtte barn, og datteren Aud ble gift med min fetter Kåre Bonna, sønn av Margit Bonna .. min tante .. som drev Kikutstua i mange år. Jeg husker de alle .. guttene .. som hjalp til på Kikut når besøket var som størst ... Kristoffer, Hans, Ola og Jan Erik ... Jeg husker også så ivrige vi var etter røya ute på varpene ved øya i Hakloa. Det var om å gjøre å komme dit ut over isen så tidlig som mulig senhøstes .. og bra med røye fikk vi alltid ... bare vi var tidligere ute enn Knut A. Nilsen som kom syklende innover tidlig på morgenen .. Det hendte vi også dro opp i Sandungsvannene og snøt godseieren for noen fisker ...

Jeg reiser meg fra knausen jeg sitter på ved Storhaugen, aksler sekken og lar minnene fare ... Jeg går bortom den andre høyden på 520 m over havet der masten står, men vandrer så videre sydover åsene ... Jeg styrer fri av et nylig hogd felt rett syd for Storhaugen og beveger meg utover Lønlihøgda. Snart kommer jeg inn i gamle granskog i liseden vest for Lønlihøgda, jeg følger hellingen nedover med lette sted helt til min hund lukter noe og gir lyd fra seg ..

Urskog Haklomana

grov i målet .. Jeg hører det knaker i kvist etter elg som trekker seg unna .. Han har respekt for elgen for han fikk bank en gang slik at han husker det ... Jeg er snart nede ved det lille tjernet mellom høydene. Her er det stille og vakert, vannet dører i junidagens glans, og myrene strekker seg gulbrune nordover. Jeg krysser myra litt lenger nord fordi den er så bløt og klyver så lien opp til Barlinhøgda .. helt til mastemerket på det høyeste punktet av åsen. Jeg ser ingen barlind, men legger merke til plantefeltene av contortafuru. Forsøk tyder på at denne furuarten har større sjanser til å overleve soppangrep i klimatisk utsatte områder og også beiting av elg .. Slike steder som her er det vel vanskelig eller umulig å få ny skog med vår stedegne furu.

Jeg vandrer nedover vestsiden av Barlinhøgda, krysser et gammelt hogstfelt hvor topp og kvist ennå gjør det vanskelig å ta seg fram, og runder noen småmyrer før jeg klyver opp på den lille kollen der det er så fin utsikt over Hakloa. Der tar jeg en rast og en liten matbit .. Hakloa kruser med små bølger, en kano er på vei sydover og de gamle, kjente husene på Vest-Hakloa lyser i mot meg .. Jeg hviler ryggen mot flabergget og lukker øynene en stund mens min hund hviler hodet på mitt ben ... Det er godt å leve, det er godt å være sterk og frisk slik at en kan oppleve dette. Det er så mange steder du kan gå i Marka, nye steder og nye stier der du hele tiden kan oppleve noe nytt ... bare ditt sinn er åpent og mottagelig ...

Det er alt langt på dag, små godværsstykker driver over himmelen, og solens varme kjennes godt i min kropp. Jeg må videre ... jeg forlater mitt fine utsiktssted og finner den lille

stien som klyver opp bergkanten mot Fjelaleiken. Den er blitt tydeligere de senere år så det er klart at det går noen mennesker her over åsen fra tid til annen .. Skogen her er opplevelsesrik og sjelden skoglig sett. Jeg fylles av ydmykhet og vandrer i stillhet så forsiktig jeg kan på kryss og tvers over åsen mens jeg våkent betrakter naturen rundt meg.

Jeg er på historisk grunn for her vandret også Bernhard Herre en oktoberdag en gang omkring 1840, og han har levende skildret sine opplevelser i stykket «I Nordmarken» i En jegers erindringer. Området her på Haklomana er administrativt fredet av LøvenskioldVækerø ... det er på 240 dekar ... og godt er det .. Jeg vandrer litt mot øst på åsen og finner den fine myra ... ja her kan skogsfuglen spille .. så legger jeg min ferd sydover på Haklomana ... trolig er dette et av de fineste stedene i Marka. På åsen vokser det gammel, glissen furuskog med imponerende grener og kroner, og innimellom kommer det opp nye trær. Nede i lia er det mer gammel, skjeggete granskog og her og der er det grupper av døde trær, vindfall og mosegrodde læger ... et eldorado for en naturinteressert .. Her er det trollskog, skjørtegraner og kjempetrær, her det sted for liv og spell, her er skog for drømmer, undring og fantasier ...

Ja ... furua på Mana den har sett det alt .. elgen som trækker sin sti, skogsfuglens spell når vårmorran gryr, spetter og andre fugler som finner sitt bo, fuglen på brede vinger over vann og li ... og den ensomme vandrer på skogens sti ...

Furua på Mana den har kjent vinterens isende sno, den har sett maidagen gry over myrer og mo, ... den har følt somme-

rens fylde og sødme og sett høstens vekster i sprakende rødme ...

Furua på Mana .. den husker det alt .. stormen som før her ... trærne som falt .. jegeren her som søkte sitt ly ... styrtregn og torden fra den mørke sky .. fuglens unger under den brede vinge... Bernhard Herre som gikk her med Feiom og Klinge.

Jeg går lenger syd på Haklomana, eller Falkenberget, som også er blitt brukt som navn på denne åsen. Jeg stopper litt opp på berget ... det kjente sted ... der utsikten er så fin mot Hakloelva, Bjørnsjøen og Kikuttoppen. Jeg hører fossen i Hakloelva bruser, ser utover tepper av skog og kjenner vinden som svaler min panne ... Du kan komme hit til Haklomana rett opp fra Fortjernsbråten, eller du kan følge stien til Sølvvika et stykke nordover og så ta brått opp til venstre mot åsen .. Jeg vil nå gå rett ned den bratte li til Hakloelva .. Bernhard Herre gikk den motsatte vei oktoberdagen rundt 1840 og beskriver et virrvar av vindfall og brekk etter stormen i 1832.

... Åsen hevet seg ... «med sine steile styrtninger, sine Masser av Vindfald, mektige, knekkede og fortørrede stammer og opprevne Rødder, hvis blottede Grene bredte seg ut som Hovedene af et knippe sammenviklede kjæmpeslang-er.» Jeg minnes også hans ord da han står nede ved Hakloelven ...

«.. Over skogen ruget tåken, og et fint gjennomtrengende støvregn la sin matte emalje over trær og blader. Gjertrudsfuglen banket på de tørre grener og skrek etter mer

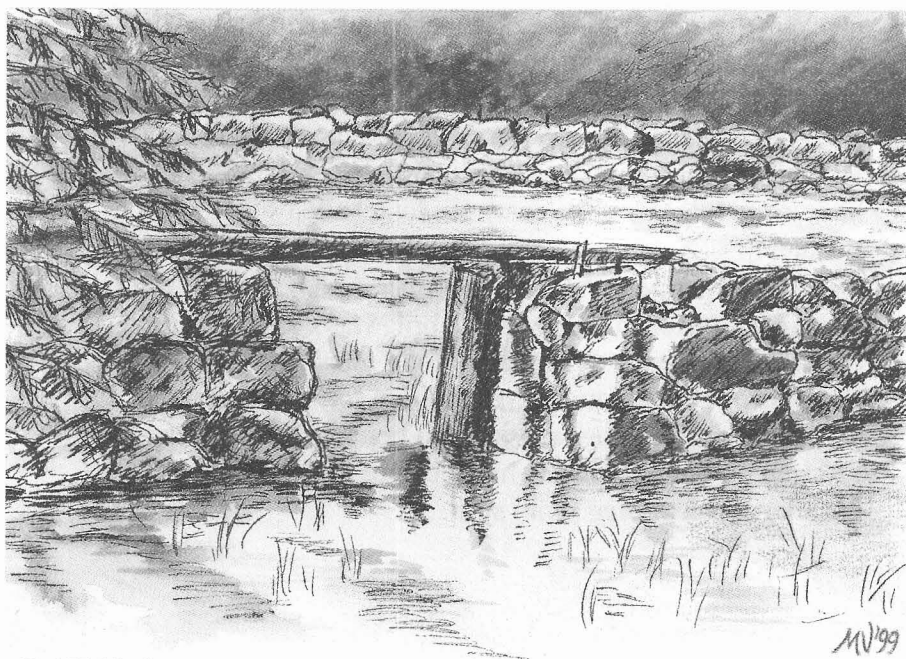
Ved Haklodammen

væte; fossen bruste dødt og matt i sitt innelukke, og pustet fra dens fall formådde neppe av og til for et øyeblikk å løfte det tunge tåkedekke opp til de nærmeste grantopper. Den høye ås, der strekker seg fra Fortjernsbråten nord over forbi innsjøen Helgeren opp mot Hakloen, var i sin oktoberdrakt og under den gikk elven mellom løvtrær, der stille drysset sine gule og rødlige blader ut over dens strømmer.»

Jeg er tilbake i dagens verden, junidagen er på sitt varmeste ... jeg forlater Haklomana for denne gang og begynner på nedstigningen. Jeg følger den lille forsenkningen i åsen sydover og går sakte i sving nedover den bratte li i det jeg holder fast i trær her og der ... Jeg passer på så jeg ikke glir og ser opp fra tid til annen så jeg ikke tar tak i noe tørrtre som kan knekke.... Snart er jeg nede, tar varsomme steg over skråningen med steinblokker og vasser gjennom gras og vier rett ned til elven. Fossen og elva bruser meg i møte, og jeg følger elvekanten nedover forbi den storsteinete bredd til jeg kommer til Storløken .. Elva fosser stri og livlig, det er ennå nok vann i Marka etter vinteren og vårens snøsmelting ... og mitt bryst det bruser også av våryr glede .. Nede ved Storløken vil jeg hvile lenge, jeg setter meg under Storgranas brede vinger, lar øynene følge elvekanten og ser fossekallen som hopper fra sten til sten. Jeg slipper min hund slik at den får et avkjølede bad. Nærmere Paradiset kommer du ikke ... sier jeg til meg selv. Storløken hviler i sakte bris, våryr ørret vaker ute i elven og et andepar svømmer fortrolig inne ved sivet. Hvitveis og bekkeblom vokser ved min fot, det lukter bar som gror og skyter, og lauvskogen i liene lyser mot meg i lysgrønt og brunt .. Ja., slik må det være i Paradis .. Det er vår i Marka og vårløsning i mitt sinn ..

Ved Storløken i Hakloelva, Storgrana

Ved Hakloelva

Her har mange vandret med sin fiskestang opp gjennom årene. Her vandret Elias Fisker fra Brua ved Hammeren, her vandret P. Chr. Asbjørnsen med sin fiskestand slik han forteller i «En natt i Nordmarken», og her vandret Theodor Caspari ... Selv gikk jeg her ofte i yngre år med min fluestang og som regel ble det godt med ørret også. Etter fløyta fisket vi i elvene, og i kulpene under Haklodammen stod det røye som var lett å ta.

H.O. Christophersen skriver at den gamle vinterveien mellom Hakloa og Fortjernsbråten skal ha gått her mellom åsen og elva et sted. Jeg har vanskelig for å tro det så ulendt og urete det er her alle steder. Det er vanskelig nok å ta seg frem her til fots eller på ski.

Demningen syd i Hakloa ble oppført i 1888, og vannet ble demmet opp 8 m. Demningen er oppført i tilhogget stein og er fuget med betong. Selve demningen er 65 m lang. Nedenfor demningen er skåttbruer og skåttvegger av stein og tømmer. På østsiden av muren er det galge og kran. På vestsiden av vannet er det attholdsdammer av stein. Før denne tid var det syd i Hakloa to steinfylte tredammer bygd i 1869 – 1870.

Junidagen har passert middagshøyden, jeg pakker min sekk og tar farvel med Storgrana for denne gang. Jeg finner min sti over høyden mot Fortjernsbråten, snur meg en siste gang og ser elva som flommer våryr og hvit nedover .. farvel, sier jeg ... men vi møtes igjen en annen gang. Når lengselen på meg kaller, lengselen etter dunkle skoger og den brusende elv, vil jeg søke innover på ny ... så lenge mitt hjerte slår og

Ved Fortjensbråten

min fot er villig og lett .. det lover jeg meg selv .. Jeg går gjennom gras og ungskog som slår meg om leggene og kommer inn på stien til Fortjersbråten ... snart er jeg oppe ved den lille plass.

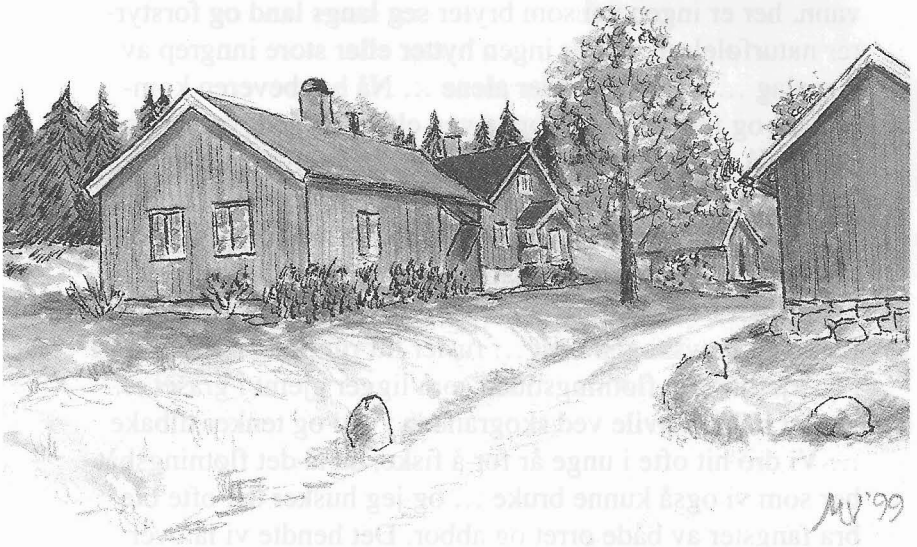
Her forteller historiene at Lukas Finne levde, her brøt han sin jord og fanget sin fisk .. Han hadde slike evner at han kunne frelse sin jord for all slags udyr, heter det. Senere bestyrer Hans Maarud på Tryvannsstua ble forpakter på Fortjersbråten i 1913. Nå har skogen vokst slik til her at en ikke lenger ser husene fra veien i syd, men stedet er satt noe i stand og det er trivelig å rusle forbi her nok en gang. I Hakloa har vi navnet Lukasvika som stammer fra Lukas Finne. Fortjernet er et stille og vakkert lite vann omkranset av lauvskog og eldre granskog der Fortjersbråten ligger. Det er frodige lier med lauv, gras og soppsteder. Vannet renner inn og ut ved Smalstrøm alt ettersom vannstanden er i Bjørnsjøen, jeg har selv dratt båt under brua og hatt hele Fortjernet for meg selv som fiskeplass. Veien her inne var beryktet før i tiden ... Smalstrømbakken kunne være vanskelig å komme opp med bil i løs snø ... og veien over Bonnamyra var i oppløsning hver vår ...

Jeg vandrer videre og er snart ved Helgerndemningen som er oppført i tilhogget stein. Demningen er 45 m lang og nedover elva er det en rekke skåttbruer av tømmer i flere trinn. Skåttbruene er av en sjelden stor dimensjon som fortjener å bli tatt vare på for kommende generasjoner. Helgeren er et av de største bassengene i Marka på hele 14.065 mill m³ ved høyeste vannstand, bare Gjerdingen og Sandungen er noe større.

Ved Fortjensbråten

Jeg går litt tilbake og tar av på stien som fører ned til Myrtjernet. Jeg blir lettere til sinns, synes jeg hører suset fra byen langt der syd og får en følelse av å være på hjemlige trakter ... dette er mine stier ... dette er min skog ... Jeg følger stien over de små myrpartiene og langsmed landet nedover på vestsiden. Myrtjernet er et stille og vakkert vann, her er ingen vei som bryter seg langs land og forstyrrer naturfølelsen, her er ingen hytter eller store inngrep av noe slag ... stillheten råder alene ... Nå har beveren kommet hit og felt trær både oppe ved elven og nedover langs landet på østsiden. Det har aldri vært bever her .. det jeg kan huske .. nå brer den seg og finner stadig nye områder for sin aktivitet ... og greit er vel det ... ennå er det forholdsviss liten stamme bever her i Marka. Jeg tar en hvil lenger syd i vannet der solens stråler ennå kaster sitt skjær utover vannflaten og lauvskogen i øst ... rusler litt rundt og sparker bort i en kjetting fra fløtningstiden som ligger gjemt i graset ... jeg lar blikket hvile ved skogranden i syd og tenker tilbake ... Vi dro hit ofte i unge år for å fiske, da lå det fløtningsbåt her som vi også kunne bruke ... og jeg husker det ofte ble bra fangster av både ørret og abbor. Det hendte vi lå over her den lyse sommernatt, ... fisket ... pratet .. og slappet av ved bålets skjær, mens natten ség på, og røken la seg som et teppe over vannets speil .. Da var det mer gammelskog her inne som kranset vannet og løypa over myrene i vest, og da var det følelse av villmark og storskog i en unggutts sinn .. og vi var fulle av opplevelseslyst og nysgjerrighet ... Det er lenge siden nå ... men ennå følger jeg de samme stier innover til skog og stille tjern ... for naturen den er god ... Du kan gå dit med din glede og oppleve dens storhet ..., du kan gå dit med din sorg og smerte og oppleve lindring og befri-

Gåslungen

else ... naturen svikter deg ikke .. den sårer deg ikke ... for naturen den er god ... og den er der alltid ... som en god venn ... Derfor må vi ta vare på Nordmarka og vår store natur .. det må gjøres mer for Markas sak ...

... Oljen den flommer fra havet, det er ikke grenser for vår rikdom og makt ..

... Motorveiene bryter seg fram og spiser jord og grus på sin vei mot Gardermoen, mot Svinesund og mot vest ...

... Byene vokser, fortrenger skog og dyrkbar mark og gli-trer av luksus og mammons makt ...

... Men her ... langt her inne råtner Myrtjennedammen opp

... skåvegger og – gulv i Myrtjennhelvete forsvinner av tidens tann ... og Liggersvollene de gror til med skog ...

... det er så lite som skal til ... og jo visst ... jo visst har vi råd ... bare vi vil ...

Jeg rusler bort til Myrtjennedammen, den er forfallen nå, og det kan være farlig å gå over ... Dammen er ikke så gammel, den ble bygd omkring 1960 og er en fin representant for kistedammene som det bare er to igjen av i i Osломarka. Den er 18 m lang og har skåttbru i tre trinn nedover. Dammen er et godt eksempel på tidligere tiders byggeskikk og bør restaureres før alt blir borte ...

Myrtjernselva hadde et godt og jevnt fall øverst og nederst, men midtveis nedenfor brua ligger fossen Myrtjernhelvete hvor tømmeret alltid satte seg fast under fløtningen. I 1910 ble det bygd en løftedam under fossen, og etter det gikk fløtningen fint, skriver Ingeniør Hans Bull.

Jeg forlater Myrtjernet for denne gang, fester min hund til beltet og følger løypa nedover mot Gåslungen. Løypa her er en viktig trasé for å komme innover i Marka, og tusener er de som har passert Myrtjernet i årenes løp. Her gikk nok også den gamle vinterveien nordfra til Kristiania. Bygdefolket før vinterstid over Trehørningen og ned i Sølvvika nord i Helgeren. Så fulgte de vassdraget videre ned til Maridalen. Ferdselstrasèen om sommeren gikk over Helgernhøgda og ned mot Gåslungen og Hammeren.

Jeg kommer ned til Gåslungen, .. det er så stille her nå, .. stedet er blitt et feriested for byfolk. Før i tiden når en hadde vært på langtur i Marka, var det godt å komme innom Gåslungen og kjøpe seg forfriskninger hos Olea og Thorbjørn Stenseth. De kjente meg så jeg fikk komme innom og hvile meg litt, ... og vi pratet om løst og fast ... Gåslungen er nevnt som underbruk av Kamphaug eller Abbedskog, i 1739, ... men det har bodd folk her lenge før den tid. På andre siden av elva der stien tar av til Øyungen lå en gang plassen Nygård. Av tidligere brukere på Gåslungen kan nevnes Iver Pedersen og Edvard Antonsen. I 1944 overtok Thorbjørn Stenseth, men Olea begynte der alt i 1930 som tjenestejente ... De fikk tre døtre Liv, Aud og Eva.

En dag sitter jeg i stuen til Liv og Jørgen Hagen i Rakkestad. Liv går fram og tilbake mellom kjøkkenet og stuen mens hun prater. Hun husker tiden på Gåslungen som det var i går... hun prater engasjert og sikkert og av og til med et glimt i øyet...

«Jeg ble født på Korsvoll i 1936, der leide vi rom hos Johansen og Danielsen,» sier hun...

«Jørgen traff jeg i 1952. Han var skogsarbeider og bodde i koia ved Rottungen. På Gåslungen bodde vi i Gamlestua. Vi flyttet fra Gåslungen i 1991 og var der således i hele 47 år. Thorbjørn døde 20. Mars 1991 og Olea 18. Juni 1996.»

Liv forteller at de på Gåslungen før i tiden hadde 5 kuer, 2 griser, 3 hester og høner og kalkuner. Innmarka utgjorde om lag 30-40 dekar. I dag er alt dette tilplantet. For å få nok høy til dyra, slo de graset på Havnajordet på Korsvoll,... de slo gras og starr på myrene ved Gåslungen, og de måtte også kjøpe fôr som de rodde over Rottungen fra garasjen i syd. I 1965 ble det slutt på husdyrholdet.

Mot nord mellom veien og Gåslungen lå «Kølabonnåkern». I dag går det løype her ned til Gåslungen. På oversiden av veien her lå «Myrtjernåkern». Mot båthuset ved Rottungen lå «Rottungsåkern», og bak Gåslungen nordover mot skogen og Middagsdalen lå «Storåkern».

«Under krigen en gang hadde motstandsfolk skutt elg inne på åsen her», forteller Liv, «de gravde ned børsa ved Storåkern, og folk kunne følge blodsporene ned til Gåslungen... Det var farlig det.. han Thorbjørn kunne blitt tatt.. veit du...»

Koia oppe ved Rottungen, der skogs-kara holdt til, kalte de «Spikerløs»,.. og trekkhundklubbhytta syd for Gåslungen bærer navnet «Frydenlund».

Thorbjørn Stenseth begynte å kjøre tømmer med hest i skogen da han kom til Gåslungen. Noen ganger lånte han hest av Bakke på Skjerven gård. Jørgen Hagen hogg for Løvenskiold, senere kjørte han tømmer med både hest, tohjulstraktorer og større skogsmaskin. Hesten ble kuttet ut som transportmiddel i 1965. En gang var han utsatt for en ulykke i skogen da han drev og hogg i vindfall-skog.. Det var bratt og ulendt terreng, og en butt tok ham slik at han måtte sy 19 sting... De var med på skogsdrift mange steder både nede i Skjærjobbakkene, innover mot Myrtjernet og Middagsdalen og oppover mot Gørjahøgda.

«Jeg planta for Løvenskiold fra jeg var 14 år,» sier Liv, «vi begynte med det vil kalte økseplanting... senere overtok jif-fypottene... Forstmester Erik Børresen kunne være både grei og streng,» sier Liv, «vi fikk 10 øre planta av Børresen... jeg henta plantebunter på Øyungsdammen og bar dem opp i Gørjahøgda der vi skulle plante...det var hardt arbeid, og slitne ble vi... jeg planta mye sammen med Inger Jensen på Tømte og Harriet Hansen som holdt til i «hundehuset» nord for Hammeren...» Liv forteller at hun også var med i skogbrannvaktholdet, og at hun kontrollerte ved vannene så ingen gjorde opp ild i den tørre årstiden.

«Vi startet med servering på Gåslungen i 1944, » forteller Liv, «stuene ble brukt til servering, og vi måtte hver helg sette inn langbord og krakker... Av kjentfolk husker jeg Alfred Maurstad med sin familie, Einar Gerhardsen og Martin Tranmæl.. Kiosken kom i 1965...»

«Fra tid til annen gikk jeg ned til Maridalen for å ta bussen til byen... da hadde jeg ryggsekken min på Nordbråten hos mor di... når jeg var på tur hjem igjen fikk jeg alltid kaffe mv. hos hu Ragna...» «Vi fisket og satte garn i både Rottungen og Gåslungen,» forteller Liv videre, «den beste fisken fikk vi i Gåslungen... i Rottungen hadde fisken mer myrsmak... vi fikk alltid bra med fisk rett etter fløyta ... en gang gikk kuene seg fast i elva borte ved Myrtjernhelvete da vannet ble slept på fra Myrtjernet...noen av dyra ødela seg...» «Det skal ha vært finnegraver også ved Gåslungen... ved sommerfjøset borte ved Rottungen var det flere fine hauger av jord og stein... ved Rypetjemberget skal det også finnes gamle tegn på fjellet...»

Liv har ikke fått satt seg ned ennå, hun går fram og tilbake og snakker engasjert om livet på Gåslungen før i tiden. Vi forstår at det kunne være stritt til sine tider, men livet var fritt og de levde alle nære innpå naturen... livet der formet og preget dem alle på sitt vis...

«Jeg gikk på skole på Bjørnholt to ganger i uka og hadde lærer Pedersen som klasseforstander,...han var en streng lærer...På den tiden var det skole både på Lørenseter, Hakloa og Bjørnholt... det var også omgangsskole på Liggern... Det sosiale livet i Marka var bra med fester, skirenn mv helt til skolen på Bjørnholt ble lagt ned...fra tid til annen hadde vi kontakt med Torbjørn og Berte Ruud på Liggern...Senere bodde Jakobsenfamilien der og John Magne og Karin Jensen. Vi hadde også god kontakt med Inger og Johan Jensen som bodde på Tømte...»

Syd for Rottungen ligger Rypetjern som har regionalt verneverdige myrer. Lokaliteten omfatter flere forskjellige, velutviklede vegetasjonstyper, ... både artsfattig nedbørsmyr og artsrik rikmyr inngår. Myrene her er på i alt 60 dekar og har også stor estetisk verdi. Mange vil nok huske Vidarløpet som i mange år gikk over myrene her og videre sydover.

Her inne ved Gåslungen hadde brukerne rike fiskemuligheter i både Gåslungen, Rottungen og Øyungen .., og et øyeblikk ser jeg for meg restene av den gamle båten som ligger i mudderet der nede ved Gåslungen.

Jeg forlater Gåslungen for denne gang, graset vaier ennå i vinden på vollene, elva bruser slik som før, og vannene hviler i sin trygghet ..., men det er kommet noe fremmed over stedet .. det er ikke slik som før .. noe er tapt, kanskje for alltid ... Jeg følger stien på sydsiden av Gåslungen og tar en avstikker bort til dammen som står åpen nå slik at folk med kano ganske lett kan komme igjennom. Så følger jeg vestsiden av Øyungen nedover og er snart ved Hølbekkvika. Der tar jeg en pause på den lille tangen, min hund tar et bad .. og jeg ser for meg nøkkerosene som smykker vika noe senere på sommeren .. Det er stille her nå, junidagens varme sol synker bak tretoppene i vest ... men ennå ser jeg at Øyungskollen er bade i lys ... Jeg minnes de tidlige vårdager ute ved Storholmen der orrhanen kunne spille på isen, jeg minnes den isende sno i november ute på røyeparpet syd for øya ... og stille sommerdager med fiskestang i fløterbåt her i vika ... Jeg ser for meg fløterne og tømmerdragene over vannet mot dammen ..., jeg ser for meg rekker av skiløpere på vei over vannet forbi øya og den gamle, tørre

grensefuru som nå har falt til jorden for øksehugg ... og jeg ser de glade mennesker i fest ved Haloflandet. Ja ...

Øyungen ... den er vakker .. den har historie og sjel .. Jeg går stien videre mot Øyungsdammen og husker veiplanene som var her en gang .. men takk og pris, de ble ingen ting av ...

Jeg klyver opp på dammen og setter meg og skuer utover vannet, her er kjent og kjært ... og mine tanker går tilbake i tiden ... Øyungsdammen er blant de største i Marka med en lengde på 195 m, en bredde på 4 m og en høyde på opptil 6 m. Den ujevne høyden forteller at det var planer om en ennå større oppdemming, men dette ble det ingen ting av fordi grunneier Løvenskiold-Vækerø satte seg mot det. Dammen er av tilhogget stein fuget med betong. I Skarselva er det flere steder skåvegger og – gulv som vitner om tidligere tiders fløtning. Dammen er et landemerke og har stor betydning for friluftsliv og opplevelse, selv om kran, skinner, galge og lenser mangler. Her var det også dam fra gammelt av for blant annet å gi driftsvann til Kruttverket på Skar. I 1875 ble det bygd en ny steinkistedam, men gamle bilder viser at den lå noe lenger nord, ute ved steinene som kan sees ved lavvann. Når Øyungen ble tappet ned har jeg selv sett rester av denne dammen syd for plassen Damstokk. I 1908 ble det påbegynt arbeider med å oppføre ny Øyungsdam i hugget stein, men først i 1915 – 16 ble damarbeidene utført slik vi ser de i dag. Øyungsdammen står der som et minnesmerke fra en svunnen tid ... majestetisk ... men ufullendt ..

Ingeniør Bull skriver at det var vanskelig å fløte tømmer i Øyungselva, .. elva hadde seks stygge fosser hvor tømmeret

ofte satte seg fast. Under fløtningen fra Øyungen måtte ofte hele fløtermannskapet på i alt 30 mann settes inn, og det måtte slippes på bakvann helt fra Helgeren fordi Øyungen hadde for lite vann selv. Hvis tømmeret satte seg i en av fossene måtte dammene settes og da måtte det gå bud til dampasserne helt til Helgeren. Gikk alt bra var fløyta gjort unna på et døgn ..., men det hendte at det også kunne ta en uke før alt var ferdig og fløterne fikk sin hvile. Bull skriver at mange av fløterne kom fra Setskog, Eidskog og der omkring, men det var også nordmarkinger med. Far var med, ... og han var også damvokter på Øyungen. For å lette arbeidet ble det omkring 1910 strukket telefonledning fra Nordbråten til Helgerendammen. I mange år husker jeg det var telefonsentral hjemme på Nordbråten, .. og mor måtte mang en gang formidle samtaler til plassene innover i Marka .. det var litt av en prosess, og ble det misforståelser.. var det lett å skylde på mor ... Telefonlinjen var i bruk helt framover til 1960.

Mange av oss minnes godt hvordan fløyta var .. Det var dun-ker og brak i natten og skumsprøyt over skog og li ..., det var fest og folkeliv i dalen, og mennesker vandret sene kvelden på veiene og skogens sti ... Det var arbeid, slit og samhold, som ga lønn til hver en mann, ... for tømmerets elvedans gikk helt til Brekkesaga der ved Maridalens vann ..

Jeg lar historiens sus stilne og tenker på dagens krav og utfordringer ..., vi kan utvikle Marka videre ... vi er ennå bare underveis ... Naturvernforbundet i Oslo og Akershus har fremmet forslag om å verne et område, kalt Øyungen landskapsvernområde, på i alt ca. 7,7 km². Begrunnelsen er

...« Øyungen er et intakt landskapsrom uten veier, kraftledninger og nyere flatehogster. Friluftstorganisasjonene ønsker området som et levende skogens kulturlandskap, der plassene bebos og drives av fastboende og skogen drives på gamlemåten.» Det er nødvendig å ha inspirasjon, tro og ... en visjon for Markas framtid. Dette gjelder oss alle enten vi er friluftsfolk, naturvernere, skogsarbeidere eller skogeiere ... Oslo og Omegn Turistforening og Naturvernforbundet i Oslo og Akershus har lagt fram en slik felles visjon for Oslomarka. For å bevare kulturarven i Marka heter det blant annet ...

«I år 2000 er Markas fornminner, kulturminner og – landskap registrert. Forfallet av disse er stanset, og en omfattende restaureringsplan igangsatt.»

For å bevare naturarven i Marka heter det blant annet ...

«I det 21. århundre er alle nøkkelbiotoper og gjenværende områder med naturskog registrert og gitt beskyttelse mot inngrep. Det er opprettet et nettverk av skoger langs vassdragene som skal få utvikle seg fritt, og som kan fungere som framtidige spredningskorridorer for artsmangfoldet.»

Utfordringene og mulighetene er mange ..., det dreier seg om Markas framtid og vår livskvalitet ...

Jeg reiser meg, det er blitt kveld, og den mjuke skumringen smyger seg på ... Jeg bestemmer meg for å vandre gamlestien nedover på vestsiden av Øyungselva. Den ble brukt mye før i tiden av både gående og skiløpere, den ligger der ennå så innbydende ... der kan du lytte til Skarselvas brus.

Jeg går raskt nedover, passerer etter hvert fossene Hekla, Øvre og Nedre Kjeldsfossen og Sakrisfossen ... Litt lenger ned ved elven er en grå og dyster ruin etter Skar Kruttverk. Verket var i drift helt fram til 1898 og produserte svartkrutt mv. Lenger ned i elven ligger ruinene etter sagen ved Sagløkka og Christiania Ullspinneri.

Jeg nærmer meg Skar, jeg føler meg hjemme ... og ser over til den andre siden av elven der Nordbråten ligger skjult bak trær og kratt ... Her er mine barndoms stier ... jeg eier en del av denne jord dypt i mitt sinn, sier jeg til meg selv ... Men alt har sin tid her på jord.., jeg føler takknemlighet fordi jeg vokste opp her, slik at jeg ble ett med skog og dal ... Etter meg skal mine barn og andre mennesker vandre her på de samme stier, og oppleve naturens storhet ... slik jeg har gjort i dag .. Min vandring gjennom skog og natur og historie denne fine junidagen er omme ...

2. VED KALVSJØEN

Det er midt i desember måned og tidlig på morgenen, jeg vandrer veien innover fra Hakadal Verk mot Trehøringen og vil gå om Kalvsjøen tilbake til Maridalen. Min eldste datter Irene på 25 år er med, og min sorte flat-coat .. en gutt på 5 år i sin beste alder .. løper fornøyd foran meg. Det er ganske mildt i luften selv om det er tidlig dag, himmelen er klar og blå, og det er bare et lite tynt snølag på bakken. Isen på vannene er sikker, og det lille snø- og rimlaget gjør at vi kan gå over alt ... både over myrer og vann og over åser og gjennom skogkledde lier ... Det er stille i skogen på denne tiden, trær og kratt står der kledde i rimdrakt.., vannenes store hvite flater lyser i mot deg .., bare enkelte dyrespor krysser din vei og noen flokker av småfugl flyr fra tre til tre ... Det er lite folk å møte ... for mange tror vel at Marka ikke er så fin på denne tiden av året, men der tar de feil for nå gir Marka kanskje sine fineste stemninger og kan vise seg både hemmelighetsfull og trolsk for den som er vår og åpen i sitt sinn ... Irene går med lette steg ved min side med sin sekk på ryggen, vi småsnakker om løst og fast, og jeg føler ro, glede og samhørighet for også min datter liker seg i skogen ... i dalen .. og på de store vidder .. Snart er vi ved eidet mellom Elvann og Langvann. Dette er et populært nærområde for befolkningen i Hakadal, og mange bruker områdene her til bading, fiske og telting ... Bare folk rydder opp etter seg, tenker jeg .. og minnes den store søppeldyngen jeg så her en gang nære veien og vannet .. Her har mor syklet og gått på sine unge ben for lenge siden, de dro til Elvannet for å bade i barndommens tid ... I Løvenskiold Vækerøs flerbruksplan er det avsatt et nærskogområde her,

kalt Hakadal Verk/Trehørningen, på i alt 9550 dekar. Det varierte skogbildet skal opprettholdes og utvikles, og treslagsblanding og mindre foryngelseshogster skal foretrekkes. Det skal legges vekt på å fornye skogen ved naturlige foryngelsesmetoder, og det skal bygges opp bestand med god og naturlig treslagsblanding ..

Vi går videre på isen langs land bortover til Trehørningen. Det tynne rimlaget på isen gjør at vi ikke behøver å bruke brodder, og for å være på den sikre siden holder vi oss borte fra alle bekke- og elveos ... øks og ispigger har vi lett tilgjengelig. Lauvtrærne langs land bøyer seg noe utover vannet mens iskrySTALLene på grener og bakke blinker i mot oss i den lave morgensolen. Under trærne er det tynne snølaget gulbrunt av tidligere drypp fra grener og rakler som ennå henger der ... til fuglenes store glede ..., og over vannene svever et tynnt lag av frostrøyk som av og til skjuler skog og himmel .. Vi gjør en liten avstikker opp til Trehørningen, de rødmalt husene hviler trygge i den lave desembersolen, røyk stiger opp fra pipen, og den tidligere innmark strekker seg med gras og lauvtrær nedover til Askeren i syd.

Trehørningen nevnes første gang i 1664, og ble regnet som plass under gården Døli i Hakadal. Stedet kom under Hakadal Verk i 1715 og i Herman Wedel Jarlsbergs eie i 1839. Ole Trehørningen brukte plassen fra 1913 til 1951, ... i Egil Collett Aabels bok Nordmarksfolk forteller han om livet på Trehørningen før i tiden. Tømmeret fra skogene omkring ble kjørt til Helgeren over «Hestepлага» der fløtningen overtok, .. eller det ble kjørt til saga ved Hakadal Verk.

Vi krysser over Langvannet til Delebekkens utløp. Vi befinner oss lengst nordøst i Oslo kommune. Grensen mellom Oslo og Nittedal går over Nordvannet, Elvann, Langvann og følger Delebekken til Holmetjern, Store Svarttjern, Langedalsvannet og Ørfiske. Vi går først gjennom noe yngre skog, men ettersom vi stiger oppover blir skogen mer glissen og skifter mellom små myrer, bekkedrag og glissen furuskog på høydepartiene. Det er lett å gå over myrer og lyngmarker, de høyere skoglier ligger badet i desembersol, men der vi går er det skyggefullt og friskt i luften. Det knaser i lyng og kvist under vår fot, det blinker fra tusener av iskrystaller, og også vi blir dekket av rim fra vår ånde ... Vi rasker på for det er godt å komme sydover før dagen igjen begynner å helle. Min hund svinser rundt omkring med rim i sitt bryst ..., blir borte en stund ..., men kommer så tilbake ... den vil ikke miste oss .. Vi går i stillhet for her er så fint ... vil ikke forstyrre hverandre .. og nyter naturens stillhet og storhet i dype åndedrag. Området her sydover mot Gørjene, Kalvsjøen og Tømte er variert fra naturens side med mange små vann og tjern, myrer og bekkedrag og skogkledde koller og høydepartier med gran- og furuskog. Særlig før i tiden var dette et område for rike naturopplevelser .., for drømmer .. og søken etter bortgjemte kilder og tjern .. og de dunkle og skjeggete granskoger .. Nå er mye forandret, det er hogd hardt her de siste 20 – 30 år, skogsdriften har satt sine spor .. og veier er bygget i velferdens og fremskrittets navn .. borte er de tunge granlier, borte er de små tjern med gammel, drømmende granskog omkring, borte er urørte bekkedrag der skogen rådet grunnen alene, borte er storfuglens gamle lier ...
 ja, noe av områdetets sjel er borte ..
 det opprinnelige ... følelsen av evighet ..

Mot øst strekker Hyttåsen seg mot Store Hyttetjern. Der ligger det administrativt fredede område på Løvenskiold-Vækerøs grunn på i alt 970 dekar, .. høyereliggende åspartier mellom 450 og 500 m med spredt furu- og granskog. Snart er vi ved det lille tjernet Gryta som hviler under Hyttåsen, et mårspor strekker seg nedover langs land ... Vi går videre ned mot det vakre Holmetjernet og setter oss for en rast på høyden i nordøst .. vi tar litt drikke .. og mine øyne dveler ved Glotjernskollen midt i mot. Den øvre delen av kollen er badet i sol, de lange skygger strekker seg utover Holmetjernets hvite flate ... og en svartspett skriker fra kollen i vest ... I Løvenskiold Vækerøs opprinnelige flerbruksplan var Glotjernskollen lagt ut som bevaringsskog C på i alt 3125 dekar der skogen skulle søkes fornyet ved gjennomhogster, skjermstillinger og frøtrestillinger. Området strakk seg helt østover til Eriksknatten og Davidsdalsputten og Blendsølputten. Nå er det vernede området her langt mindre, i den oversikt jeg fikk fra Løvenskiold-Vækerø i november 1997 er Glotjernskollen ikke lenger med ... det har vært skogsmaskindur der i flere år .. Men Løvenskiold-Vækerø vernet selv i 1992 10 områder i Marka på i alt 5080 dekar. I tillegg har bedriften registrert og sikret 91 nøkkelbiotoper på i alt 1734 dekar i Nordmarka for å bevare det biologiske mangfoldet i skogen. Spålen – Katnosa og Oppkuven ble vernet i 1995 med i alt 21000 dekar, og det er vedtatt Markaforskrifter etter skogloven. Nøkkelbiotoper er sikret for å etterleve Rio-konvensjonen, og de 91 lokaliteter består av kontinuitetsmiljø på høy og lav bonitet, bekkemiljøer, sumpskog av gran, brannpreget barskog, lauvbrenner, hagemarkskog og rugbråter, kalkfuruskog, bergskrenter og rasmarker, ravinedaler og store /

gamle edellauvtrær. ... Og det er vel og bra ... bare det er nok...

Vi runder Holmetjernet på østsiden og er snart nede på veien, .. her er det skyggefullt og kjølig ..., og det damper fra vår pust. Vi følger veien et lite stykke nedover, så bryter vi av og finner vår sti forbi Lille Svarttjernet og vandrer videre gjennom rimkledd furuskog på noen myrer ... og snart er vi fremme ved Manntjernet. Der går vi over isen og tar en liten pause på holmen ... så fortsetter vi over isen til vika i syd og bryter oss gjennom ungskog og kratt henimot Aurtjerna. Der streifer vi litt rundt på kryss og tvers før vi setter oss et sted hvor solens stråler når fram, vi spiser vår matpakke ... jeg blir stille og mine tanker går tilbake i tiden til ungdommens tid da vi leste om Youkon River og øde villmark der storfisken gikk og stanget .. Lengselen ble vekket til dype skoger, stillhet ... og øde trakter der drømmen kunne bli sann ... kanskje ville jeg en gang dit nå ...

...«Dra inn til Kæsjøen og Aurtjerna», sa han Stor-Hans, «.. der vil du storfisk få ...».Og vi dro hit inn de lyse juni-kvelder og fisket her om natten, den gamle granskogen susete i kronene ved vannkanten og gjemte på historier om stor-aure og skrømt .., flokker av gås fløy nordover over tretoppene, og orren buldret ennå svakt mot kveld. Vi fisket, varmet oss ved ildens skjær og lyttet til fuglenes sang når vårmorran grydde ... og fine fangster av ørret ble det også ... han Stor-Hans hadde rett ... Her inne var vi for oss selv, her kunne vi drømme oss bort og oppleve naturens store under, her følte vi naturens store kraft og kunne ane Gud i alt det vakre .. Irene ser på meg og smiler, vi snakker så om livet her på jorden, om alt som vokser og om meningen med livet

og døden ... Det var hun som lærte meg at jeg ikke skulle avfeie alt og være så skråsikker ... hun lærte meg å tvile og tro ... Kanskje finnes det noe mer utenfor vår kunnskap og fornuft som vi ikke helt kan fatte ... en kraft eller en Gud bakom det hele ... En kan jo tro det når en ser snøkrystal- lenes glitter en dag som denne, når en ser stjernesildren ved bekkens kant, ... de blå turtengene ..., issoleien ved snø- ens kant ... eller viddas fargeprakt en høstdag ... Kanskje er det en evig rundgang der sjelen vandrer fra sted til sted ... Ja .. er det slik .. da vil jeg i mitt neste liv være en våk som seiler på brede vinger over skog og fjell .. i frihet ... med vinden mot sitt bryst ...

Jeg kommer tilbake til denne vår virkelighet, ser omkring meg og må erkjenne at all gammel skog her er borte, alle de skjeggete graner der elgen tråkket sin sti og der tankene fikk flukt mot skyen ... Jeg tenker på markaforskriftene som vil sikre gode randsoner til myrer, vann og tjern, og der det i de utfyllende retningslinjene står ...

«Kantsonene har stor økologisk betydning, og tjener mange forskjellige formål. De er bl.a. viktige oppholds- områder for dyr og fugler. Vegetasjonssammensetning og – etasjering danner grunnlag for flere arters eksistens, og økologisk sett utgjør sonene et grunnlag for skogens arts- mangfold. Kantsonene kan dessuten bidra til å fremheve spesielle landskapsmessige verdier, begrense innsyn, ver- ne bakenforliggende skog og fremme opplevelsesverdier. Ved skogbehandling skal kantsonenes egenskaper beva- res. Dette innebærer at man ved hogstinnngrep både må vurdere kantsonenes bredde og hvilke trær og busker som må spares for å bevare en funksjonell randsoner.»

Men her ved Aurtjerna gikk det ikke slik .., her kom skogsmaskinene først nok en gang ...

Ved Nordre Aurtjern er det en myr som har lokal verneverdi. Lokaliteten omfatter flere mindre sammenhengende myrflater i en 300 m lang, småkupert bekkedal. Tilgrensende vegetasjon omfatter rike sumpskog og kratt.

Jeg følger Aurtjernsbekken ned til Kalvsjøen. Mens jeg går minnes jeg Bernhard Herres beretning om sin vandring over Haklomana og nord og østover for Helgeren for å lete etter sine hunder. Han møter en tømmerhogger og de kommer til en bekk med slibrige steiner og Herre spør: «Hva er dette for en bekk?» «Å, de kaller den Aurtjernbekken. Det er ikke store bekken om sommeren skal jeg tro, da kan en gjerne gå den tørrskodd, men i slikt vær som i dag kan det hende den bruker seg. Nu kunne den gjerne drive både Kvernbruk og Saug.» Mange bekker opp gjennom tidene er blitt kalt Aurtjernsbekken ..., men kanskje gikk de her Bernhard Herre og tømmerhoggeren ... kanskje fulgte de åsryggen på østsiden av Kalvsjøen mot Finntjernsbekken ... og kanskje er det slik at det var der ved utløpet av Finntjernsbekken i Kalvsjøen at de fant den primitive hytten til kjerringen ... «den elendigste menneskebolig jeg har sett.» Martin Kristiansen lanserer denne tanken i skrift nr. 4 1998 fra Grefsen, Kjelsås og Nydalen Historielag.

Den islagte flaten til Kalvsjøen brer seg ut foran meg. Jeg merker at det blir kaldere i luften, det går fra mildvær til en kaldere værtype. Det er ennå blå himmel, men dagen begynner å helle. Skyggene utover vannet blir lengre, solen

Store Gørja, steinkistedam

skinner bare på de øverste åskammene, og det legger seg et tynnt lag med frostrøyk over vannet. Først bare noen dotter, men snart blir den tykkere og luften kjennes kald. Vi går i retning dammen og Store Gørja.

Kalvsjøen er et stille og fint vann, det går ingen veier langs landet, og i lisdene rundt vokser det mye lauvskog som preger vannets utseende. Om høsten rasler det i ospeskogens blader, og liene lyser i fin fargeprakt. Om våren kan du høre orren buldrer innover åsene og oppleve spell på myrer og tjern. Om sommeren er det svalt og rolig her, og det finnes fine teltplasser både her ved vannet og ved Store og Lille Gørja. Særlig de tidlige junidagene er en fin tid her inne. Da svermer fly, auren vaker langs med landet, og den som er heldig og litt kjent, kan få fine fangster. Jeg tenker tilbake ... og husker de fine fangstene her i ungdommens år, ... den gang den gamle granskogen omsluttet vannet, og fløtingen gikk her i fra ... det innerste vannet i det østlige vassdraget. Men ... den gang det ble storfangst vil jeg ikke fortelle om ... for ingen vil tro det likevel.

Jeg minnes han som kom svett og andpusten og fant at jeg hadde tatt plassen hans, ... han hadde gått langt ... og gledet seg lenge ... for her var også hans sted på jord. Men vi snakket sammen og fant tonen, og han gikk litt videre til en annen plass ..., og fisk fikk vi begge.

Demningen ved Kalvsjøen ble oppført i tilhogget stein i 1889, og er restaurert de senere år. Den er 40 m lang, og noe lenger øst er en attholdsdam av stein og jord. Ved Store Gørjas utløp er steinkistedammen restaurert de siste år. Den

gamle kistedammen her ble oppført omkring 1960. Den nye Store Gørja-dammen er et vakkert eksempel på god byggekunst som går tilbake til 1600-tallet. Det er bare to slike dammer igjen i Oslomarka, Gørja-dammen ligger like ved veien og har stor opplevelsesmessig og kulturhistorisk verdi. Lille Gørja-dammen ble også bygd i 1889 av tilhøgd stein. Den er 55 m lang, men er for lengst tatt ut av bruk også til vannforsyningen. Ved Store Gørja har OFA holdt til i mange år, og den lille mørke Gørjakoia ble tidligere brukt av fløterne. Jeg minnes jeg var med far under fløyta her og lå over i Gørjakoia, .. jeg husker svette- og fleskelukten .. og jeg husker brusset fra elva når dammen ble tatt.

Øst for Helgeren ligger Lamyr og Sleppmyr, og vest for Kalvsjøen ligger Bikkjemyra som alle er vakre innslag i landskapsbildet og interessante naturforekomster. Sleppmyr må vel ha vært brukt til flyslepp under krigen.

Her inne er vi også i hjertet av jaktterrenget til Josef Monsrud, tidligere skogfullmektig og viltkonsulent i Oslo kommune. Han kunne vise meg småviltkort helt fra 1949 og frem til i dag ... de første var kvittert av skogsjef Ove L. Lange. Mellom Kalvsjøen, Øyungen, Myrtjernelva og Helgeren finner vi Helgernhøgda, Kvehøgda, Gørjahøgda, Kalvsjøhøgda og Norskeperskallen og dalene Raudmyrdalen og Djupdalen med Fiskelitetjern. Særlig før i tiden var dette et rikt skogsfuglterreng ...

«En høst skaut je sytten fugl der inne,» forteller Josef, «og sju av dem var tiur».

«Det var mye tiurspell der ... og je huser en gang je jakta hara... det var to veker etter elgjakta ... da fløy det opp

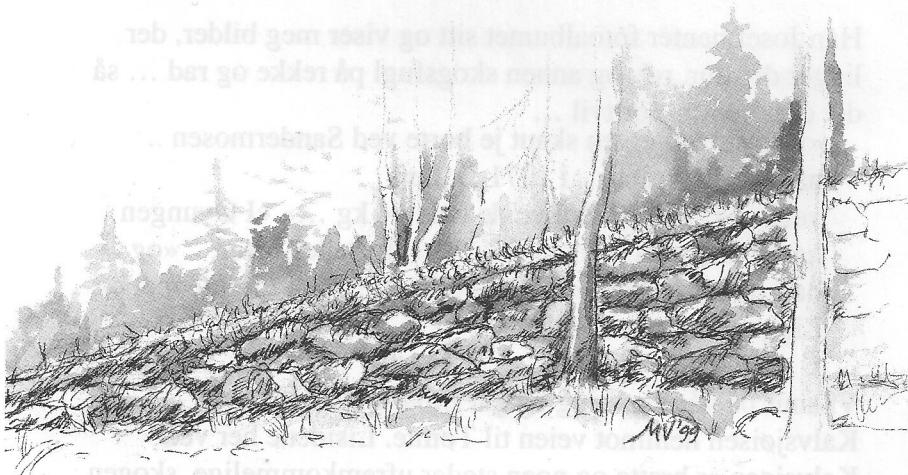
tiur fra hvert et snar ... men je kunne itte skyte for je hadde harabikkje ...»

«Han Torleif Tømte ...skimakeren .. jakta mye inne ved Glotjernkollen ... og der skaut'n mye tiur kan je huske ...»

Han Josef henter fotoalbumet sitt og viser meg bilder, der ligger det tiur, røy og annen skogsfugl på rekke og rad ... så det er ikke rom for tvil ...

«Den største elgen skaut je borte ved Sandermosen .. nære Sláttebråtan .. i 1971 ... den veide 347 kg, og låra veide hele 64 kg ...» «I Øyungen har je tatt ørret på over 2 kg ...», forteller Josef, .. «og han Johan Jensen på Tømte tok mye fisk i Finntjennet og Liggertjennet før i tida ..»

Vi snur på vår vandring og går tilbake sydover over Kalvsjøisen henimot veien til Tømte. Lisidene her ved Kalvsjøen er bratte og noen steder ufremkommelige, skogen vokser helt ut mot vannkanten, og midt i sundet kneiser den lille øya ... her er spennende og trolsk ... særlig i dag når frosttåken ligger og skogen er rimkledd og mørk. Irene viser vei, her har hun gått før, noen solstråler bryter gjennom de gamle, kvistfulle granene langs stien og lyser opp hennes hår, og bekken renner stille og klukker mellom is og gras ved vår side .. Vi går over den nye brua og står med ett ved veien. På andre siden av veien har vi Korsmomyra ... en rikmyr ... hvor hovedløypa til Tømte gikk før i tiden. Lenger nede der løypa tar ned Golenna til Øyungen ligger Korsmyra. Sheldon Reinholdt skriver at det ved Korsmomyra er fosilførende skiferbergarter med såkalte graptolitter som er kolonidannende dyr som levde for 400

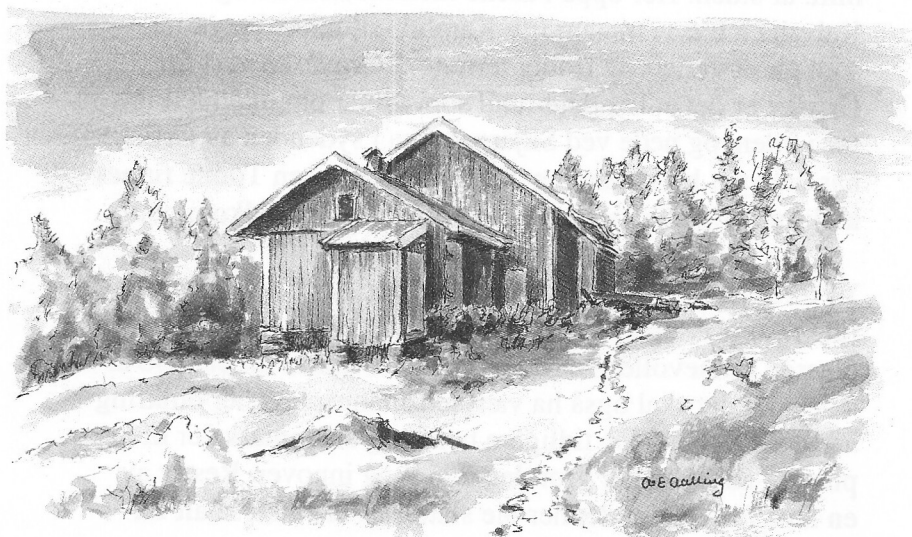
Rester av låvebro v/Finntjern, Tømte

mill. år siden. Her oppe i åsene mellom Ørfiske og Kalvsjøen har vi metamorfe Kambro-siluriske bergarter som gir et variert og frodig terreng. I Gruvåsen vest for Ørfiske er det et lite dagbrudd som vitner om malmleting før i tiden, og nede ved Skjerpeløkka i sydenden av Ørfiske har det vært kalkbrenning. Også rundt plassen Tømte finnes kalkstein, og et av jordene ble tidligere kalt «kalkommen».

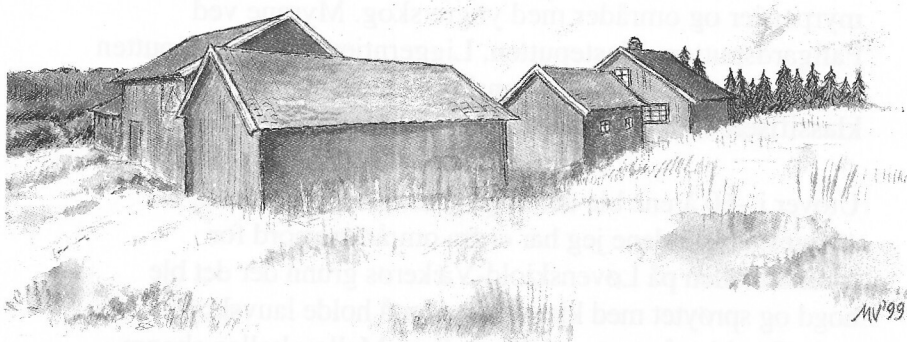
Vi fortsetter veien opp til Finntjenn og slår oss ned på den fine rasteplassen ved vannet. Ulike kilder forteller at her lå plassen Finnevollen som ble ryddet av finner for ca. 350 år siden, og det skal også ha vært lensmannsplass her omkring år 1800. Noe av den tidligere beite- og slåttemarka er tilplantet, andre steder gror den nye skog innover. Rester av en låve forteller at det her ble slått gras for ikke så alt for lenge siden.

Høydepartiene her mellom Langedalskollen, Mellomkollen og Lørenskogshøgda består av flere små putter og tjern, myrpartier og områder med yngre skog. Myrene ved Fallgardspullen, Mastepullen, Liggerntjernene og Blyputten og Dampullen er alle fine innslag i landskapsbildet og er klassifisert som naturdokumenter av regional verdi.

Utover i –60 årene ble det hogd ganske hardt her inne. De styggeste lysbildene jeg har er fra områdene nord for Mellomkollen på Løvenskiold-Vækerøs grunn der det ble hogd og sprøytet med kjemikalier for å holde lauvskogen nede. Det ble så stort et skille mellom Mellomkollen skogreservat og skogområdene lenger nord. Men folket som levde her inne fikk arbeide i skogen og lønn til livets opphold ...

Liggeren, låven

Tømte

Lørenskogfamilien, familien Jensen på Tømte og Stensethfamilien på Gåslungen ... er det galt for noe ... så er det godt for andre ... Vi vandrer videre stien over Finnevollen mot Tømte, spredt frodig granskog og rimdekt vissent gras og kjerr kranser vår vei ... Vi går og snakker lavt sammen og minnes hvordan det er her ved Tømte om våren ..., hvitveisen dekker marken med sitt blomsterteppet., blåveis vokser i bakken mellom stein og jord borte ved den gamle Tømteveien, og den lette bris sprer dufter av bar, jord og vårskog ... Snart er vi borte ved de rødmalte hus som nå ligger der nakne og stille ... også Tømte er blitt et feriested for byens folk ... Den nåværende plassen Tømte er visstnok ikke så gammel, opprinnelig var stedet plass under Vaggstein gård i Maridalen. Tidligere eier havnedirektør Oluf Roll fikk anlagt den gamle Tømteveien opp kleivene fra Vaggstein fordi han hadde planer om et sanatorium her oppe. Det ble det ikke noe av, men i dag ligger den gamle veien som et fint kulturminne og går gjennom noen av de fineste områdene av Mellomkollen naturreservat. Av brukere kan vi ellers nevne Andrine Tømte, Margit Tømte og Georg Tømte. Anna gift med Eugen Tømte ble vaktmester på Maridalen skole, og Thorleif Tømte ble skismaker i Maridalen. Johan og Inger Jensen fra Sørkedalen var de siste brukerne av stedet. Deres sønn John Magne Jensen har i mange år kjørt tømmer for Oslo skogvesen. I gamle dager var det skole annenhver uke på Tømte og Liggeren. På Tømte var det servering helt til begynnelsen av 1980-tallet. Jeg minnes skiturer dit i unge år da vi fikk komme inn og varme oss litt og prate før turen gikk tilbake til Maridalen. I mange år var det et rikt skimiljø på Tømte, i krigsårene var det langrenn og lignende som er beskrevet i Trygve Christensens bok «Marka og krigen» ... der knivet bl.a. Gunnar

Hermansen, Georg Tømte m.fl. Ja ... her på Tømte levde de, arbeidet i skogen, fant sin fisk i vannene og vandret skogens sti når de skulle til den store by ...

På den tiden overtok Olaf Lørenskogen plassen Lørenskog lenger øst ved Movatn. Han var 10. generasjon etter Mattis Finne på Mago.

Jeg ser sydover fra vollene på Tømte og ser skog så langt øyet rekker ... Jeg fylles av glede og ydmykhet ... På Oslo kommunes side ligger Mellomkollen naturreservat på i alt 3044 dekar, hvorav 1723 dekar er produktiv skog. Det første steget i denne fredningen ble tatt 30. januar 1961 da Vaggsteinskollen naturreservat på 725 dekar ble opprettet. I flerbruksplanen for Oslo kommunes skoger 1995 – 2005 heter det at ...

«Området har delvis preg av urskog, det har en interessant geologi, de dype dalene med bekker og myrer har stor geomorfologisk interesse, det er botanisk verneverdig og verdifullt for dyrelivet.»

«Formålet med fredningen er å bevare et relativt uberørt og karakteristisk barskogområde med tilhørende plante- og dyreliv av vitenskapelige og pedagogiske grunner.»

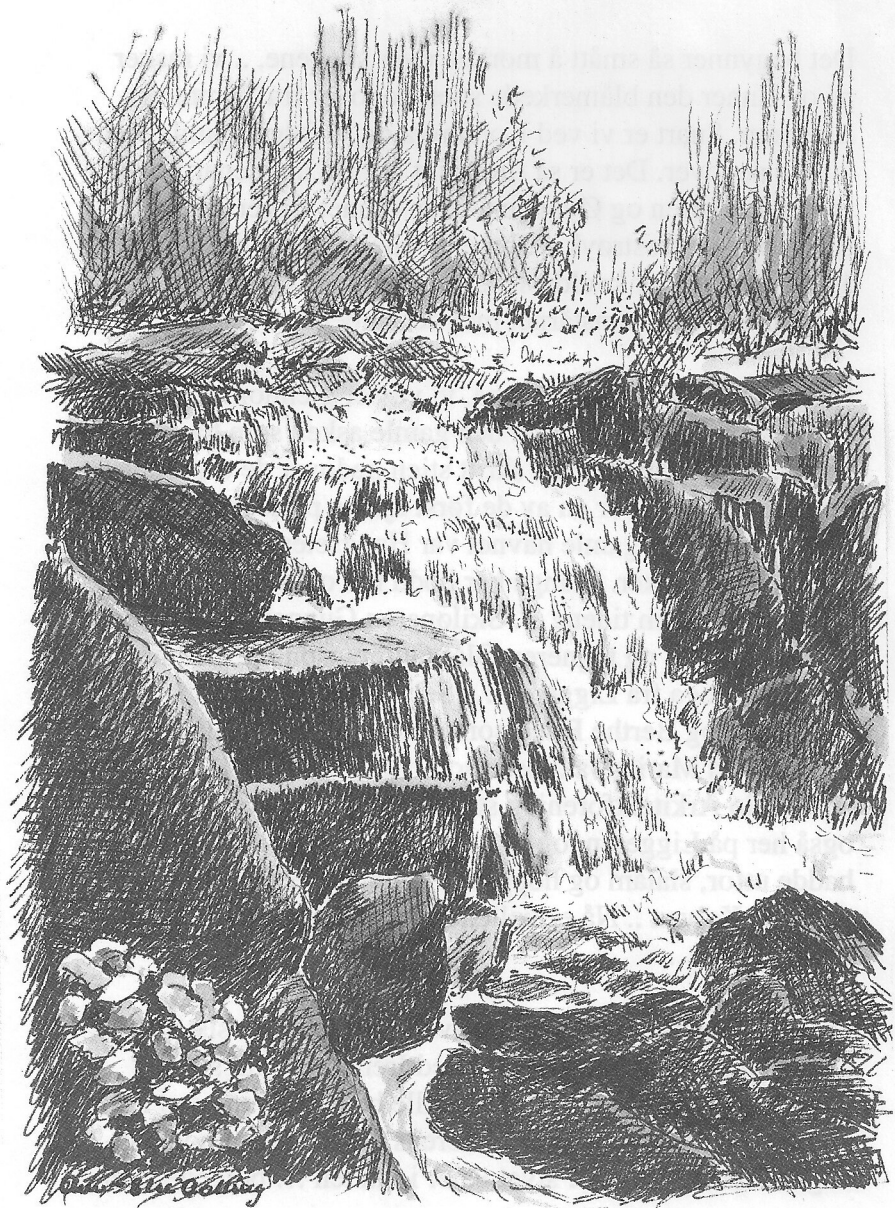
I Hansakollen står minnetavlen over Arne Eikrem og Karl August Nerdrum som ble skutt der av tyskerne den 18. mars 1945.

Lenger ned ligger restene etter det tyske flyet som styrtet der 2. juli 1942.

Det begynner så smått å mørkne over skogene, .. vi rasker på og finner den blåmerkede stien nedover fra Tømte til Liggeren. Snart er vi ved Korsmyra og vi følger gamlestien videre nedover. Det er så fin utsikt her fra høydepartiet og utover Liggeren og Øyungen, over vannet ligger det nå et tykt teppe av frostrøyk ... bare de aller øverste delene av åsen lyser opp av kveldsolens siste stråler ... og langt der borte peker Tryvannstårnet mot desemberhimmelen.

Liggeren er stille og forlatt nå, vi vasser gjennom gammelt, vissent rimgras .., hilser på den gamle asken som har sett så mye ... og går med raske skritt stien nedover de tilgrodde vollene. Liggeren er en av de først kjente plassene i Nordmarka. Det gamle navnet var Haugseter under Haug gård i Vestre Aker. Mange har bodd her og hatt sitt arbeide her opp gjennom tidene ... Skiløperen Gunnar Hermansen kom herifra ... og tegneren Olaf Gulbranson ble gift med den fagre Inga fra Liggeren ... Selv husker jeg godt Thorbjørn og Berthe Ruud som senere flyttet til Blåsås ... og familien Marius Jakobsen som var der til 1961 ... I dag leier Oslo Arkitektforening stedet. Før var det servering også her på Liggeren, og vi fra Maridalen skole dro hit og hadde utfor, slalåm og hopprenn nedover de åpne vollene og ut på Kalven .. Nå er vollene tilplantet og forvillet av lauv og kratt ..

Snart er vi nede ved Liggerskalven, der tar vi en siste pause og jeg setter meg på min sten med Irene ved min side ... Det er så guddommelig fint og stille her i Kalven nord i Øyungen, .. nå har skogen vinterens drakt, men om våren anger det av liv her ... sivet vaier i vinden ... bølgene kjær-

tegner vannets kant ... og langt ... langt der borte kan du høre storskogens stemme ... det stille brus fra de gamle graner i kollene mot øst ... Da vet jeg at jeg lever ... det er godt å leve ... og noen kaller på meg der fra de vårlyse skoger ...

Bernhard Herre vandret også innover disse skogene fra Hammeren og Maridalen ... jeg minnes hans ord ...
 «.. til Kampenhaug, Gåslungen, Liggeren, Tømte, Forkjersbråten, Hakloen, Trehørningen, går veien gjennom den villeste mark, jeg har vandret i, og allikevel bor der folk på disse steder, der skjuler seg dypest inne i skogene.»

15. juli 1849 vandret Bernhard Herre sin siste tur innover disse skoger ... han døde ved et vådeskudd mot hodet oppe i Mellomkollen mellom Tømtekleivene og stien opp mot Mellomkollen. Sverre Grimstad beskriver dette godt i sin artikkel i *Snø og Ski*. «Erindringer om en jeger.» Jeg har selv fått påvist stedet hvor han døde av Bjarne Mjaaland og Josef Monsrud ... et skyggefullt sted mellom de store graner med en liten bekk og en fjellskrent like ved ... nå har Skog- og friluftsetaten satt opp et kulturhistorisk skilt der.

Vi kan ikke sitte lenger ved Kalven nord i Øyungen, det er blitt sent ... og kulda smyer seg på .. Vi går ved siden av hverandre over Kalvens hvite flate, gjennom smalet og utover Øyungen .. sydover langs øyene ... Frosttåken ligger tykk, det er vakkert og stille ... men lytt .. langt der borte høres lyden av et isbor som gnager seg gjennom isen ...

Alt er dekket av rimfrost ... vår ånde damper i skumringen
... men våre hjerter slår taktfast i varme .. Over skogens
rand mot syd har himmelen fått et røddlig skjær .. månen blir
tydeligere ... halv og hvit ... og skogliene omkring oss går
snart i ett i sin mørke drakt ... Jeg hører suset fra
Myrtjernelva .. og aner en svak dur fra byen langt i det fjer-
ne .. Snart vandrer vi Øyungsveien nedover ... elgspor
krysser vår vei .. og elvebruset følger oss hele tiden ...
Snart er vi nede ved Skar der bussen venter ... vår vandring
gjennom desemberskog er omme ...

I GØRJAKOIA

Det lyser fra værbitt rute
i Gørjakoia en maikveld..
En kar på brisken hviler,
bak skogen er sola på hell..
Han lytter til vårens vinder
og elvas friske brus..
Svette og flesklukt driver,
han hører skogens stille sus..

Han Tor er vakt ved Gørja,
snart skal fløyta her inne gå..
Grima den dekker vannet,
det lukter tømmer og kvae rå..
Han venter på fløterlaget
me`n Alfred, han Bjarne og`n far..
Fra Bikkjemyra orren buldrer,
det dufter av sevje og bar..

Koia er fattig og sotet,
merket av storm og vind..
I kroken svartømmen brenner,
han Tor glir i søvnen inn..
Han drømmer om bedre tider,
om gleder og bleke mø..
Der slitet og plikten kan vike,
og han..alle sine kan fø..

Han søker en annen verden..
..rettferd og arbeidets lønn..
Der storkar og fløter er like
..det..er hans stille drøm..
Han snur seg på harde brisken,
og legger innpå en saftig snus..
kikker ut glaset og lytter..
fra Gørjahøgda høres vindens sus..

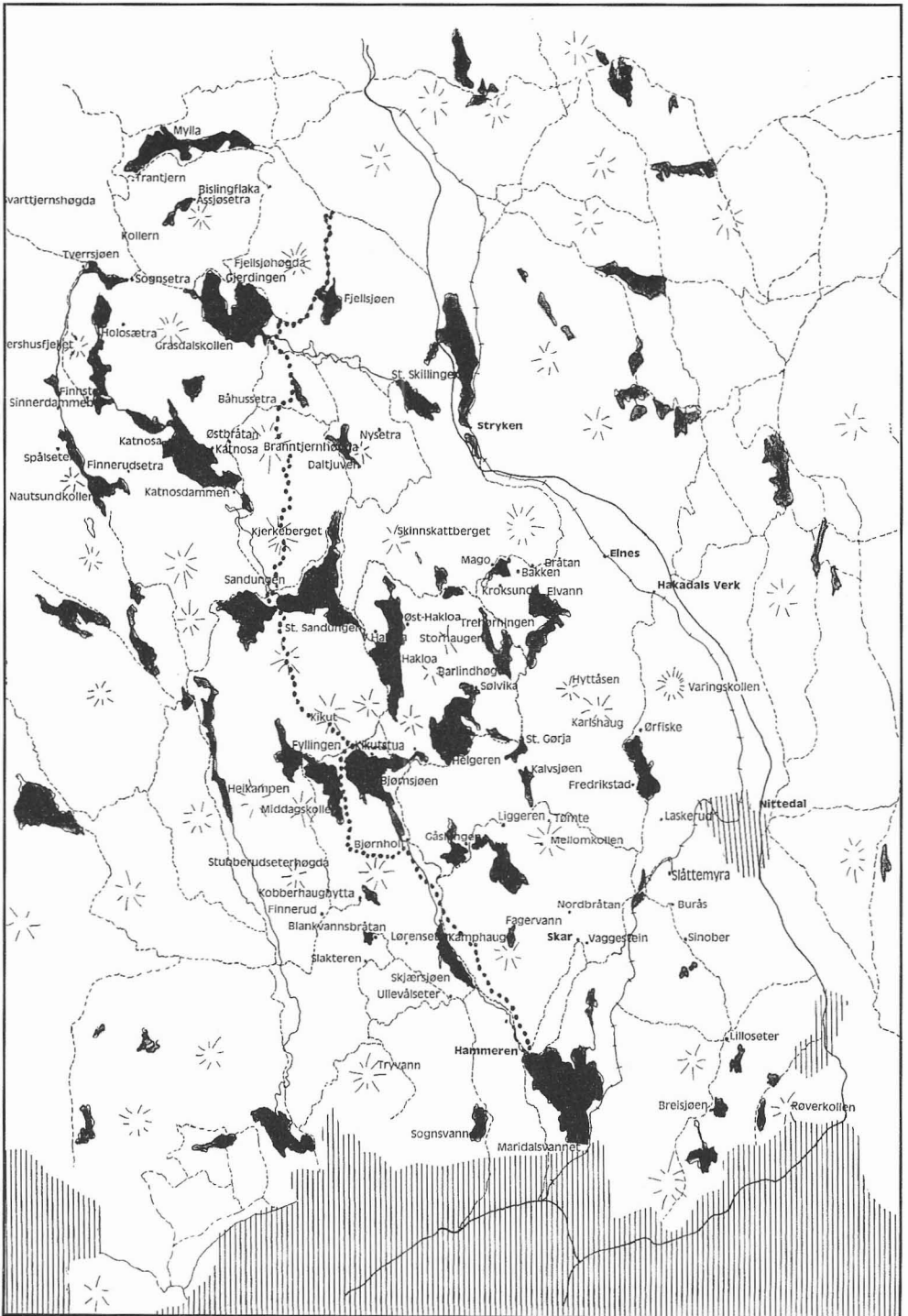
Fløyta er stor i år..
det er tømmer fra vik til land..
Fra grønne og frodige lier
tømmer er kjørt til Gørjas vann..
Snart skal nålene taes..
og mye vann går det med..
For stökkene de driver
helt til Gørjafløyta ned..

Tømmeret farer i stryket
gjennom Gørjas kistedam..
ned elva med stille løn..
og fossen til Helgern`s vann..
Skumsprøyt og bulder
til morran gryr..
over vårgønne skoger..
fra Nepptjern til Slepmyr..

Noen uker hver vår det varer
med vennskap, frihet og slit..
Han Tor er i skogens rike,
hver vår så lengter han hit..
Tømmerets ferd er snart omme,
Gørja hviler inn på ny..
men fisken den glir ved landet..
..i Vesle-Gørja..stor..men sky..

Han Tor står ved veggen og ly´er
ut i vårmattens mjuke kveld..
Hører svarttrostens fine toner
og er takknemlig allikevel..
Nok en dag av livet..
i armod og håp og tro..
i Gørjakoia slukker han lyset..
..så går han Tor til ro..

Helge Haakenstad

3. OVER BRANNTJERNHØGDA

Det er tidlig morgen en dag i slutten av mai. Vi er ved Svartbekken nord for Harestuvannet og vil gå Marka på langs fra nord til syd. Jeg er ikke alene denne gangen, .. Jarle, Jack og min hund Tiko er med. Våren kom tidlig i år etter en mild og snøfattig vinter. De første blomstene kran-ser veien der jeg går, Svartbekken kaster seg vårkåt utfor lia, og den tunge granskogen lukter av kvae og vår. Bare i de mest bortgjemte dalsøkk ligger det flekker av råttten og skitten snø. Vi går med raske skritt og følger veien som slynger seg oppover lia. Luften er frisk og sval så tidlig om morgenen, og veien ligger ennå i skyggen fra de høye graner. Snart er vi oppe de lange bakkene, veien flater seg ut, og solens stråler brer seg over de vårkledder lie. Jeg er alt varm og mjuk i min kropp ... og mitt hjerte det slår ...

På min høyre side ligger Fjellsjøhøgda bratt og mektig. Det likner en kjempe som vokter over de bølger skoger, myrer og vann ... På min andre side ligger Fuglemyra, åspartier med krongelfuru og små blinkende tjern ... og der ... der hører jeg orrfuglen buldre svakt mot dagens gry ... Lenger fremme ligger Fjellsjøen og hviler ... stille og undrende i den gryende dag med gamle furuer og skjeggete graner lutende ved sin bredd ... bare av og til brytes stillheten av orrens bulder, svarttrostens klare sang ... og en flokk med gjess som ploger mot nord ... Jeg minnes turene innover her på ski sent i april på vinterens siste rester av snø ... mens vårvinden bruste meg i møte ... Her inne er det så fint å oppleve vinterens oppbrudd og vårens glade lek når mai-dagene nærmer seg ... snø som bråner ved sten og bredd, de

brusende bekker, oretrærne med de hengende rakler, den milde vinden over skogkledde lier ... og de mange fiskevann som bare ligger der og venter på deg ..

Her var også Johannes Dahls eventyrrike. Her vandret han omkring i de milevide skoger, han hørte orrens bulder og så Fjellsjøen hvile i morgens glans, han opplevde storskogens stillhet og vårvindens lokkende brus ... og han hørte Gjerdingseiva som kastet seg utfor lia, utemmet ... i våryre kast ... men slik er ikke elva nå lenger ...

I Johannes Dahls fortelling om «Fjellsjøen» nevner han Fjellsjøsetra som lå nord i vannet. Setra ble forlatt av folk for lenge siden fordi huldra holdt til der...Huldra plaget alle på disse kanter av skogen, men Iver... Johannes Dahls venn.. fikk være i fred fordi han gikk med «bævergjeld» i lommene..

Johannes Dahls kjære hytte, Fjellsjøhytta, lå ved bekkeoset i sørenden av sjøen.. Den ble satt opp i 1879...«Hytta lå på en lav, tørr, graskledd rabbe... Mellom hytta og vannet sto fire-fem høye, slanke graner og strødde konglene sine i blåbærriset.. Båtstøa var tett ved bekkeoset, mellom en liten mosegrodd pynt og et slakt svaberg.»

Jeg minnes en høstdag jeg gikk lia opp fra Skillingen mot Fjellsjøen... jeg ville se om jeg fant Johannes Dahls barnoms hytte... Jeg fulgte Gjerdingseiva som gikk stor etter dager med regn, den kastet seg skumhvitt og vill ut for skrenter og flaberg.. det var som om den ville vise meg noe av sin fordums kraft... Snart var jeg opp ved brua og fulgte

den grasgrodde, smale veien nordover mot Fjellsjøen. Fjellsjøbekken flommet livlig ved min side og slynget seg mellom kratt, over rustbrune småmyrer og under grentung og våt, gammel granskog. Snart var jeg framme ved bekket- oset og ...der..der lå den lille hytta med sine gråe og værbit- te tømmervegger.. med sin historie og sine minner om fis- kefangster, skogsdrift.. skrømt og hulder...I skogkanten sto den gamle stallen, og over bekkeløpet så jeg den lille dem- ningen av stein som ble bygd for mange år siden...

Jeg satte meg under den grove, gamle furua mellom hytta og vannet...«Du må ha sett det alt», sa jeg, «..du som er så gammel..» Fjellsjøen lå der stille omkranset av høstskog... bare det stille regnet brøt vannets flate... Det lave skydek- ket, regnet og skumringens lys gjorde at skog, vann og lier gikk i ett..., granskogen ved bekken bøyd sitt hode og det dryppet fra grener og bar... Fjellsjøhøgdas rygg var gjemt av skyer og drivende skodde...og det ble klart for meg...«...her...her er ennå huldra sitt rike...»

Vi skimter snart Gjerdingen foran oss og følger sykkelstien bort til Gjerdingsdammen. Etter Brukseierforeningens beregninger er Gjerdingen det største vannbassenget i Marka. Oppdemningshøyden over avløpsbunnen er 6,75 m og rominnholdet ved høyvannstand er 16.568 mill. m³. Gjerdingen hadde tidligere avløp østover til Nitelva, men ved begynnelsen av dette århundre ble både Gjerdingen, Store Daltjuven og Grimsvannet overført til det vestre Nordmarksvassdraget. Tunnelen mellom Daltjuven og Ingvaldsflaten mot Sandungskalven ble påbegynt i 1901 og fullført i 1906. I Daltjuven ble det laget en skjæring

gjennom en rygg som ellers ville dele vannet i to. Mellom Daltjuven og Gjerdingen ble det laget en tunnel på noe over 3,5 km. Vannet fra Grimsvannet ble fanget opp ved Grimsvannputten der tunnelen måtte krysse Grimsvannsbekken. Hadelands Allmenning var grunneier ved Gjerdingen. Etter en del rettighetsforhandlinger med Allmenningen kunne så vannet den 26. mars 1909 endelig renne fra Gjerdingen til Daltjuven. Grimstjerndammen, Daltjuvdammen og Gjerdingsdammen ble fullført i 1909 – 1913. Gjerdingsdammen er bygd av stein og er 39 m lang og 5,90 m høy. Den ble bygd ca. 10 m nedenfor den gamle dammen og har et flomavløp til Gjerdingselva. Grimstjerndammen er også bygd av stein, den er 19 m lang og 2,60 m høy. Gjerdingselva får nå det meste av sitt vann fra den oppdemte Fjellsjøen.

Navnet Gjerdingen kommer av den gamle fiskeinnretningen «gjerde». Rundt vannet finner vi stedene Gjerdingen, Elgstøa, Rajebråtan, Syljusæter og Gjerdingsdammen. På plassen Gjerdingen var det før i tiden omgangsskole. På Gjerdingsdammen bodde Kristian og Anna Larsbråten fram til 1952. Kristian var med på anleggsarbeidene fra 1901 og utover. Bjarne Larsbråten overtok som damvokter etter sin far, men han flyttet med sin Inga til Hakloa i 1959. Der var han i Oslo kommunes tjeneste i mange år, og Inga husker vi alle fra Kikutstua der hun hadde sitt arbeid i mange år. Nå er de begge borte, men sønnen Rune Larsbråten på Hakloa fører arven videre. Like etter første verdenskrig ble det bygd skole på Gjerdingsdammen. Den var i bruk fram til 1947. Elgstøa lenger mot vest er en gammel finneplass fra 1600 – årene. Det sies at gjeterne fra Roensetra før i tiden

rastet her og gjorde opp ild når de gjette buskapan ..., derav navnet Elgstøa. Nå er de gode havnebeitene tilplantet med skog, og stedet er bortleid som feriested. Elgstøa er en sjelden vakker plass med store lauvtrær, pent restaurerte hus og enger av geitrams, ballblom og vendelrot som slår deg om leggene, når du går der en tidlige sommerkveld.

Den gamle ferdselsveien før i tiden, «Bygata», gikk fra Olum i nord forbi Vestenden, Roenseter, Elgstøa og Båhusseter til Store Daltjuven .. og videre sydover til Hakloa og Bjørnsjøen, .. eller lenger vest til Trehørningen og Helgeren.

Vi lar minnene fare og begir oss videre på vår ferd sydover. Vi følger veien et lite stykke, men tar så inn på den lille stien mot Grimsvannputten og Grimsvannet. På senvinterføre skal en være varsom her så en ikke går gjennom isen på den lille putten. Nå følger vi stien langs fjellkanten mot øst og krysser bekken på den lille brua av rundvirke. Så følger vi stien oppover ..., det er så stille og svalt her ... Gamle, kvistete graner kranser vår vei, vi stiger over topper og kvist etter vinterens snøbrekk, og småmyrene i bekkedalen er dyvåte etter vårens snøsmelting. Grimsvannsbekken bruser våryr av glede mellom trærne, ennå ligger det rester av is noen steder langs bekkeløpet, og fra bergskrenter ved min side drypper det fra våt mose og lyng ... Det lukter myr, jord .. og skog .. Snart er vi oppe ved Grimsvanndemningen, den er liten ... og gjør lite av seg i terrenget. Det noe lange og smale vannet åpner seg foran oss, på østsiden er det ungskogfelter etter tidligere hogst, men mot vest er vannet kranset av granskog helt ned til

vannkanten. Vi tar en matrast på dammen og strekker på våre ben ... Jeg hviler hodet mot min sekk, lukker øynene .. og tenker på Johannes Dahl som en gang vandret her inne ... Her fant han skogens ro og stillhet, her fant han sjelebot og fred, her fisket han kanskje den gang Grimsvannet var et lite, urørt skogsvann .. Etter Brugseierforeningens tunnelarbeider og reguleringer skriver han med sorg og skuffelse at Grimsvannet er ikke mer .. og han ønsket nå heller ikke å komme dit igjen... det gjorde ham for stor smerte ... den materielle velstand og utvikling etterlot seg sjelelig armod i sitt spor. Men her tok Johannes Dahl feil .. i dag fremtrer Grimsvannet som en fin Marka-idyll, som gir fine naturopplevelser, stillhet og sjelefred ... og spennende fiskemuligheter ... hva som før var store tekniske utbygginger er i dag rike kulturminner.

Jeg aksler min sekk, fester min hund til beltet og fortsetter ferden gjennom skogen på vestsiden av vannet. Vi følger en liten sti eller et tråkk, krysser skogsbilveien og klyver opp lia mot Båhussetra. Mens vi går legger jeg merke til at skydek- ket blir lavere og mørkere ... kanskje kan vi vente regn .. Snart er vi oppe på den vide og vakre vollen etter Båhussetra som lå her før i tiden. P. Blix skriver at det her var en hel grend av setrer, og at den siste ble nedlagt så sent som i 1925. Han skriver at gårdene Gromstad og Vestern i Lunner hadde seterrett her, og likeså gårdene Felberg, Hvaterud, Rustad og Kinge på Jevnaker. Nå er det ingen hus her, bare gamle rester etter setrer og uthus .., og granskogen brer seg sakte innover de frodige vollene. Ja, her var det liv og røre før en gang med seterfolk og buskap på beite, og mange var vel de som stoppet her på sin ferd mot Kristiania langs

«Bygata». I stille undring og respekt forlater vi stedet, krysser veien til Katnosa og staker ut kursen mot Branntjernhøgda. Vi finner vår vei gjennom yngre skog, våte dalsøkk og grantunge lier mot Båhusbranntjern. Snart skimter vi vannet mellom granene, krysser myra i nordenden og følger vestsiden av vannet sydover. Så begynner det å regne, og skydekket legger seg lavt som et teppe over trekronene. Først regner det sakte og stille, men så øker det på ... vi må ta fram regntøyet .. Det drypper fra skjeggete graner, grener slår omkring meg, og ute på vannet danser regndråpene tett i takt .. det er snart både vått og klamt .. Det lave skydekket blir tettere, sikten blir kortere ... og skogen får et trolsk, diffust skjær ... Snart runder vi sydenden av vannet, og jeg ser at det er hogd ganske sterkt her for noen år tilbake. På den andre siden ved vannkanten ligger Milorg-koia åpent til i terrenget. For år tilbake var det storskog her som kunne gjemme både motstandsfolk og vandrere som oss. Vi stiger opp den siste bakken syd for Båhusbranntjern, kaster et siste blick tilbake mot vannet og følger myrdrag og glissen gammelskog nedover mot Kalvetjennet. Branntjernhøgda med Kalvetjernet, Nordre og Søndre Branntjern og Revshammeren og Kyrkjeberget er et av de fineste områdene i Marka. Her kan du ennå oppleve noe av den gamle Nordmarksskogen. I enkelte dråg og lier vokser gamle graner med mose og lav, andre steder er skogen yngre og mer åpen og glissen, og myrer og vann skaper variasjon og sjeldne opplevelser ... her kan du få en følelse av urørthet, villmark og evighet .. her får tanken flukt .. og sjelen får sin ro og fred ... Her trækker skogens konge i dråg og lier, rovfugl kan seile forbi på brede vinger, og vannene kan by på fine fiskeopplevelser bare du har fisketrygd og – kort i orden ...

... i alle ender og i alle steder, vi sidder, lys-
 ser vider til Kamøst og skolen og kanten mot
 Brannstjernetoppen. Vi har det vi er gjennom yngre skog, våse
 dalbakk og grønneng, det er det Brannstjernetoppen. Det er skinn-
 ler vi vannet mellom granene, lysere myr i nordenden og
 følger vestenden av vannet sydover. Så begynner det å regne,
 og skydekken legger seg lavt som et teppe over fjelltoppene.
 Først regner det sakte og stille, men så øker det på ... vi må
 ta fram regnvannet. Det drypper fra skjegget graner, grenser
 seg omkring seg, og ut på vannet, danner regndråpene tett i
 tett ... det er som å bli våt og kaldt.

MV'99

Sandungen

... bakken syd for Brannstjernetoppen, kaster et siste
 blikk tilbake mot vannet og følger myrdrag og glissem gam-
 melskog nedover mot Kalvetjennet. Brannstjernetoppen er
 Kalvetjennet, Nordre og Søndre Brannstjenn og
 Revshammeren og Kyrkjebetget er et av de fineste områ-
 dene i Marka. Her kan du ennå oppleve noe av den gamle
 Nordmarksskogen. I enkelte drag og tier vokser gamle gra-
 ner med mose og lav, andre steder er skogen yngre og mer
 åpen og glissem, og myrter og vann skaper variasjon og sjeld-
 ne opplevelser ... her kan du få en følelse av utrykhet, vill-
 mark og evighet ... her får tanken flukt ... og sjelen får sin ro
 og fred ... Her trækker skogens konger i drag og tier, rovfugl
 kan seile forbi på brede vinger, og vannene kan på fine
 flåskoppelset bare du har flåsketvåg og - kor i orden ...

I Løvenskiold-Vækerøs opprinnelige flerbruksplan var det her avsatt bevaringsskog B over hele 2500 dekar. I dag er det bare avsatt et område kaldt Søndre Branntjern på 660 dekar. Naturvernforbundet i Oslo og Akershus foreslår et Nordmarka landskapsvernområde på hele 70 km² i Lunner, Jevnaker og Ringerike som en buffersone omkring Spålen–Katnosa Naturreservat.

Vi tar oss fram gjennom skogen langs Kalvetjernet, det ligger der stille ... bare regnet kruser dets overflate .. Så bryter vi av vestover gjennom granskogen, passerer en leirplass og krysser over myrområdet mot Nordre Branntjern. Vi svinger sydover og slår oss ned for en rast på odden i sydenden av vannet. Regnet har stilnet nå, vi tar av oss regntøyet og prøver å få litt tørk .. Branntjernet ligger der innbydende omkranset av skog, ett og annet forsiktig vak bryter vannskorpen, men vi har ikke med oss fiskestenger denne gangen .. Men en gang senere i juni skal jeg komme tilbake, sier jeg til meg selv, ... da vil jeg fiske ... ikke vandre ... Etter en hvil begir vi oss videre, skydekket letter noe, og snart kommer revner av lys fram mellom de mørke skylagene ... vi er sikre på at været vil bli bedre. Vi følger småmyrer og glissen skog sydover og runder snart Søndre Branntjern. I det kuperte terrenget mister vi retningen for en stund, men vi tar oss inn igjen og runder så Revshammeren. Skydekket har nå lettet betraktelig, og vi bestemmer oss for å klyve opp på Kjerkeberget som er det nordligste og høyeste punktet i Oslo kommune, 629 meter over havet. På toppen finner vi den gamle skogbrannvaktstua, men utsikten denne dagen er ikke av de beste så vi vandrer snart videre nedover lia mot Sandungen gård. Mens jeg går tenker jeg på alle de

tusener av skiløpere som gjennom årene har rent ned løypa mot Sandungen. Før var det bratt, og nedkjøringen kunne være farlig for noen og en hver. Nå er løypa lagt noe om slik at nedkjøringen blir lettere.

P. Blix nevner at det i 1950 ble gjort et oldfunn ved Sandungen som viser at det har levd folk der for ca. 5000 år siden. Gården Sandungen er en av de største i Marka, og hadde en gang 180 dekar innmark ... av dette var 50 dekar pløybar mark. Som finneplass er Sandungen nevnt i 1649, og vest på eiendommen mot Katnosveien skal det ha vært finnegraver. Også på Sandungskalven skal det ha vært finnegraver. Egil Collett Aabel nevner at Sandungsbekkseteren trolig har ligget nede ved eidet mellom de to Sandungsvannene. Gustav Pedersen Finstad kom fra plassen Finnstad til Sandungen i 1926. Han var gift med Mathilde Svensdatter fra Haugsbygd, og de hadde sønnene Per og Sverre som mange friluftsfolk etter hvert ble godt kjent med. Svært mange av oss husker godt Per Finstad fra hans arbeid i Skogvesenet og Vannverket med ansvar for anlegg- og drift og fløtning. Mang en historie kunne fortelles ..., men her er det nok ikke plass til det ... Nå er de alle borte ..., alt er minner og historic.

Selv husker jeg godt at jeg i yngre år mang en gang var innom Sandungen på min tur gjennom Marka. Den gang kunne en komme inn på kjøkkenet og hvile seg litt på en stol ..., og alltid var det mange folk der ... Jeg husker Mathilde satt borte ved ovnen med sin store kaffekjele og så på folket som kom inn ... noen ganger ble det en lengre samtale ut av

det ... Hun var skarp i blikket, og kunne være røff ... og noen sier hun kunne banne som en kar ...

Av mer kjente personligheter som besøkte Sandungen, nevner Collett ... Fritz Hiutfeldt, Nansen-brødrene, Einar Gerhardsen, Martin Tranmæl, Martin Mehren og Toralv Maurstad.

På Sandungskalven bodde Adolf og Ingeborg Jensen. De fikk 11 barn og den eldste datteren Anna Tømte ble senere vaktmester på Maridalen skole. En av sønnene Juel Jensen ble senere bruker på Fyllingen. Anna kunne fortelle at hun hadde følge av sin far da hun gikk over høgda til skolen på Katnosa... de hadde med seg tau for de måtte fire seg ned skrenter og berg underveis...

Det begynner å gå mot kveld, og vi finner vår sti ned mot eidet mellom Sandungsvannene der vi vil slå oss til for natten. Vi rusler et stykke bort over bredden på nordsiden av Vesle Sandungen og finner en fin slette der vi slår oss til. Jack skriver notater i sin bok og ser på kartet. Jarle tar fram sitt stormkjøkken, og snart kjennes den liflige duften av pølser i luften. Jeg sysler med mitt en stund .., men snart setter jeg meg til rette og ser mot vest utover vannet .. Skydekket har lettet helt, bak skogens rand mot vest går solen ned mellom rødmerkede småskyer, en svak dis legger seg flortlett over vannets flate, og skumringen senker seg sakte og mjukt over skog og vann ... Det er stille, ingen bølger slår mot vannets bredd, bare svarttrostens triller høres før alt går til ro ... Det er slike stunder jeg ser hvor heldige vi er som har denne Marka, bare vi kan forvalte den fornuftig for også

kommende generasjoner ... Det er da jeg får den dype ro og tilfredshet i min sjel ..., og jeg fylles av takknemlighet for livet jeg fikk leve ... Snart er jeg omsluttet av den milde og duse vårnatten ... og snart sover jeg på mitt leie ..

Neste dag våkner vi til strålende solskinn, frisk luft og et svakt vinddrag fra syd. Vi pakker raskt sammen og begir oss på oppstigningen mot kollene mellom Sandungen og Kikut. Her har tusener av skiløpere fulgt hovedløypa oppover lia, men vi følger nå den nye, fine stien over Sandungskollen, Askehøgda og Porthøgda mot Kikuttoppen på 611 meter over havet. Herfra går det bratt ned til Kikutstua. Denne stien byr på sjeldent fine utsyn og landskapsopplevelser. Bak deg ligger Sandungsvannene og hvi-ler i solens glitter, og snart åpner det seg nye utsyn ut over Bjørnsjøens blide flate. En godværsdag som i dag, kan vi se helt til Blefjell og Norefjell.

Snart rusler vi inn på tunet på Kikutstua, vi kjøper noe å drikke og setter oss inntil sydveggen av stuen med utsikt mot vannet ... Det er stille her nå ..., bare vinden rasler svakt i de store bjørketrærne ... og de nye, lysegrønne bladene lyser opp skogen foran oss ... Av og til kommer en syklist innom. Jeg hviler hodet mot den brunsvidde veggen, tankene går tilbake i tiden ... til den gang jeg var gutt og verden var ny og uoppdaget ... Jeg var her mange ganger utover i –50 årene både i ferier og i helgene ... som ekstrahjelp. Min tante Margit Bonna, født Haakenstad i Lunner, var bestyrer her på Kikutstua fra starten i 1926 og helt fram til 1962. Kasper på Bonna, som selv kom fra Setskog, ble gift med Hanna Bonna ... datter etter Hans Iversen Bonna. Kasper og Hanna

fikk 9 barn, og tante Margit ble gift med Ragnvald ... en av deres sønner. Konrad Bonna var jaktoppsynsmann og vaktmester på Løvenskiolds hytte ved Sandungen, .. og Hans Bonna overtok Bonna gård på midten av 1930-tallet. Birger Bjørnholt var gift med Gina fra Bonna. ... Slik jeg sitter ... trer med ett en skikkelse klart fram for meg, ... en eldre arbeidskar med brunbarket, furet ansikt etter år med arbeid og slit ... kledd i nikkers, jakke og med hatt på hodet ... hans røst var lav og rusten ... men han hadde smilets mjuke drag om ansiktet ... Lars Østlien kom fra Toten, men bodde i Gamlestua på Bonna og arbeidet først i skogen for Løvenskiold .. Senere ble han landpostbud mellom Maridalen postkontor og plassene i Nordmarka, denne veien dro han 2 ganger i uka med sin sykkel og postsekk ... og han leverte post både til Skjærsjøen, Bjørnholt, Hakloa og Kikut. Egil Collett Aabel skriver at han en gang søkte om ny sykkel, men fikk større postsekk i stedet. På sine eldre dager fikk Lars kosten på Kikutstua og arbeidet der som vedhogger, gårdsgutt, barnevakt og altnuligmann ... Lars Østlien ble 72 år gammel. Han Lars lærte meg å fiske i Bjørnsjøen. Vi rodde med stang og snøre og fisket ørret, noen ganger satte vi garn og fikk både ørret, abbor, sik og mort ... og noen ganger drev jeg med båten inne i Hagahølet og meitet abbor ... Før var det båthus i vika rett nedenfor stua, og det var båtbrygge over til den vesle øya mellom båthuset og Bonna. Noen ganger møtte vi frøken Andersen som rodde alene ut til sin øy ..., andre ganger kunne vi møte herrene Tiedemann og Nederberg. Tiedemann arbeidet med møbler ..., Nederberg var bankfunksjonær. De bodde fast på Nr. 3 på Kikutstua, og de rodde om dagen ut til den lille øya lenger syd i Bjørnsjøen der de laget sitt lille Paradis på jord. De

anla små stier, dyrket sine blomster, badet ... og begynte å bygge på sin hytte ... De som er innom denne øya, kan se spor etter dette den dag i dag ... Denne øya kalte vi Tiedemannsøya ..., andre stedsnavn i Bjørnsjøen er Storøya, Kutangen, Haklovika, Smalstrøm, Kjerringsræva, Åbukta, Skysskafferodden og Brenteøya.

Jeg ser også klart for meg Margit der hun står på kjøkkenet ved de store komfyrene og rører i de store grytene. Det var alltid noe å gjøre både til frokost, lunsj og middag .. og mange slags folk var innom for å prate ... hun slapp nesten aldri fra sitt arbeid .. Kåre og Aud forteller at det fra starten var 26 sengeplasser på Kikut, senere når tilbygget mot øst med «privaten» kom ble det i alt 64 sengeplasser.

Margit ble tidlig enke, mannen hennes Ragnvald døde alt i 1931. Hun fikk tre barn.. Kåre, Reidun og Kirsten. Men det var mange som hjalp til opp gjennom årene. Kåre og Aud dro en stor del av lasset. Aud, som er datter etter Julius og Anne Løkken ... de siste fast bosatte på Øst Hakloa, forteller at hun kom til Øst Hakloa i juni 1948 og til Kikutstua i oktober 1948. Anne og Julius fikk i alt 8 barn .. Kristoffer, Aud, Jenny, Anne Marie, Hans, Ola, Jan Arne og Ellen ... og flere av disse tro til og gjorde en innsats på Kikutstua når det var behov for det. På sine eldre dager flyttet Julius og Anne til Vest Hakloa der de var vaktmestere i forsamlingslokalet. Egil Collett Aabel skriver at Kikutstua i alle år var en fin arbeidsplass for nordmarksjenter – og at mange nordmarkinger på sverdsiden har funnet sin utkårede der ... Så sant, så sant ... slik var det nok også med min mor og far ...!

Av og til kom han Hans Bonna oppom Kikutstua for å slå av en prat ..., han var gift med Lina Sundby fra Roa. Han kunne fortelle mang en artig historie, hadde glimt i øyet ... og pipe i munnviken ... Navnet Bonna kommer av kullmil-lebrenningen som fant sted der helt fram til 1850 årene. Kåre Bonna forteller meg at en ved lav vannstand i Bjørnsjøen kan se kullrester etter milene i vannkanten. I yngre år drev Hans Bonna i skogen. Han var driver ... og lunnet opp tømmer om høsten som han så kjørte fram om vinteren. På denne tiden var det stor aktivitet i Nordmarksskogene. Ove L. Lange var skogsjef hos Løvenskiold, Gulberg Hansen var skogbestyrer på Hakloa, og Kristian Hoel begynte sin løpebane som skogbestyrer på Katnosa ... senere kom han til Hakloa ... Han ble så hentet av Ingeniør Bull i Brugseierforeningen og ble fløtningssjef med bolig i Oset ved Maridalsvannet. Han hjalp også til slik at min far og mor fikk leie Nordbråten i Maridalen som den gang tilhørte Akerselvns Brukseierforening.

Før i tiden var det stor skitrafikk på Kikutstua. I helgene kunne køene ute av svette og dampende mennesker være ganske lange, selv om det ute var to åpne kiosker i tillegg til serveringen inne ... Det var en annen tid, det var en annen skikultur ..., tusener av mennesker søkte innover til skogens serveringssteder. Når trafikken stilnet av mot kvelden skulle alt rengjøres, både gulv, ganger og bord. Det hendte vi måtte måke snø inn på gulvene for å suge opp all skitt og væte ...

Jeg våkner opp ... og kommer tilbake til denne vår verdens virkelighet. Av solen på himmelen ser jeg at det er tid for å

vandre videre .. Vi pakker vår sekk og følger veien et stykke mot Fyllingen, men snart forlater vi veien og følger stien, delvis løypa, sydover mot dammen og elva fra Østre Fyllingen og ned til Bjørnsjøen.

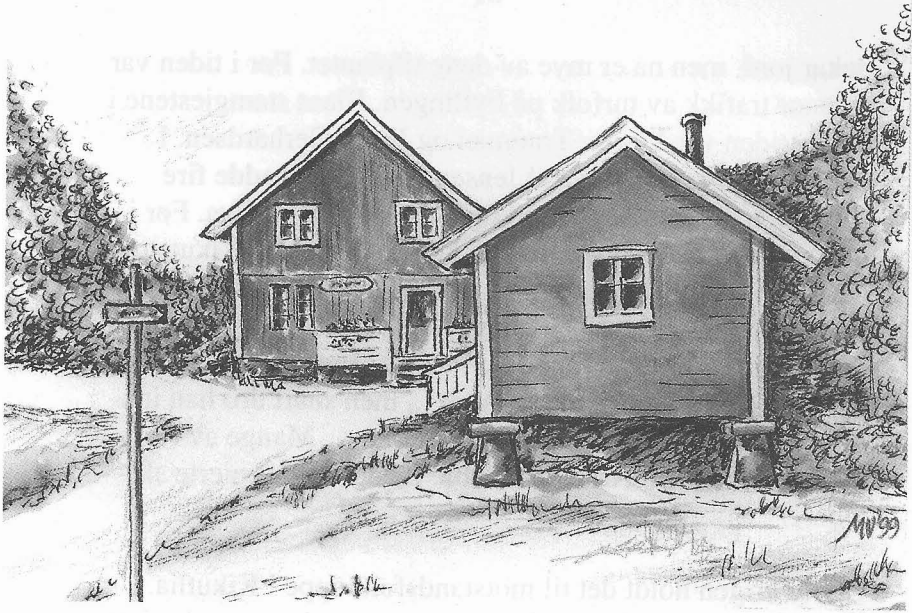
Vi slår oss ned på Damtangen ved Fyllingsdammen. Fyllingen betyr «vannet som alltid er fullt». En liten bris over vannet lager krusninger her og der, et stokkandpar holder på i sivkanten lenger syd, og det friske elvebruset når våre ører ... Demningen her er blant de eldre og enkel i sin utforming. Den er oppført av tilhogget stein og er i alt 55 m lang, 4 m høy og 2,5 m bred. Demningen ble bygget i 1888. I fløtningsløpet er det fem luker, og på luftsiden er det en skåttbru av tømmer og en skåvegg av stein. Her syd for demningen mot Fyllingskalven ligger en større myr som er vurdert som lokalt verneverdig. Lokaliteten består av tre store myrflater. Cees Bronger skriver at fastmatter av nedbørsmyr og fattigmyr dominerer. Myrflatene er meget store og nærmest helt uberørte. Floraen er artsfattig og uten spesielle arter. Jeg rusler litt nedover elva langs Løken, lurar på om den enkle brua over elva er der ennå og minnes de kalde høstdagene på røyevarpene ved Fyllingsoset og Storøya. Når november/desember måned kom og isen la seg, dro vi innover til røyevannene for å fiske på varpene. Før var både Bjørnsjøen, Hakloa og Sandungen gode røyevann, men det gjaldt å være forsiktig for isen på de store vannene la seg senere enn småvannene.

Jeg rusler tilbake til Fyllingen og ser nordover vannet ... Fyllingen er en av de eldste plassene i Marka. Det skal være finnegraver rett øst for gården. En gang hadde Fyllingen 70

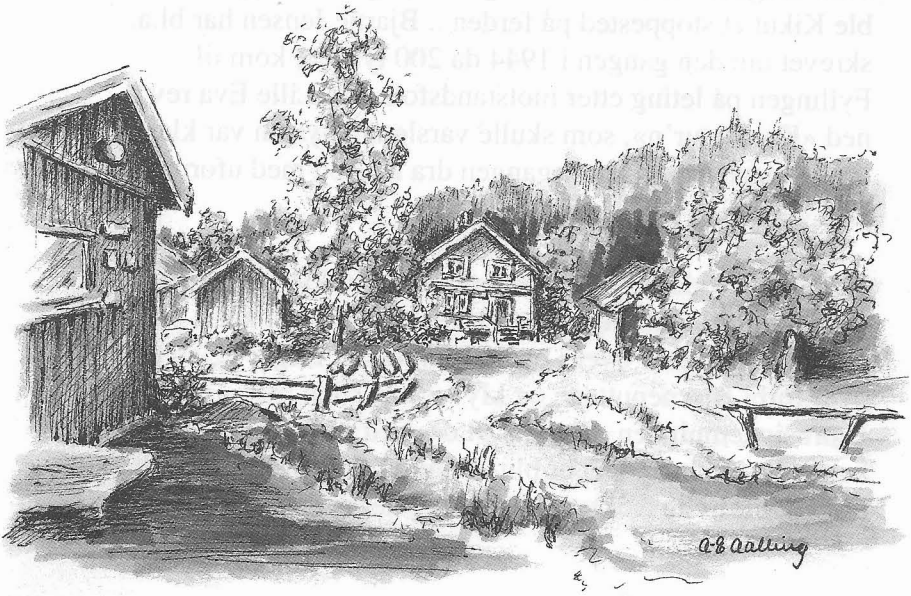
dekar jord, men nå er mye av dette tilplantet. Før i tiden var det stor trafikk av turfolk på Fyllingen. Blant stamgjestene i denne tiden var Martin Tranmæl og Einar Gerhardsen. I 1937 overtok Agnes og Jul Jensen stedet. De hadde fire barn ... tvillingparene Arvid og Arne og Liv og Eva. Før i tiden hendte det at ungdommen kom sammen på Kikutstua om lørdagskvelden, ... det ble pratet , det var latter og forventning i luften ... Noen ganger kom skribenten og journalisten Knut A. Nilsen innom, ... en stor branne av en kar ..., det ble skogsprat, skjemt og latter ..., men snart dro han innover til sine områder lenger øst i Marka ... Mange av oss vet også at Arvid, Arne og Liv ble kjente og premierte skiløpere.

Under krigen holdt det til motstandsfolk oppe i Kikutlia. Ved krigens utbrudd var det mange mennesker som dro innover skogene for å komme seg vekk, og for mange av disse ble Kikut et stoppested på ferden .. Bjarne Jensen har bl.a. skrevet om den gangen i 1944 da 200 tyskere kom til Fyllingen på leting etter motstandsfolkene. Lille Eva rev ned «Kornstaur'n», som skulle varsle om kysten var klar, og tyskerne måtte denne gangen dra av sted med uforrettet sak ...

Vi vandrer videre sydover etter den velbrukte stien gjennom Osmarka forbi Abortjern og Fiskelitetjern og er snart på veien som krysser over i østlig retning. Vi følger veien østover forbi Bjørneputtene og klyver ned stien mot Bjørnsjødemningen. Der slår vi oss ned på flabergene i nærheten av dammen. Det er blitt langt på dag, og våre ben trenger litt hvile ... Det er litt kjølig her nede ved elva, og

Bjørnholt

Bjørnholt

skogen kaster skygger utover gjelet der elva renner. Bjørnsjøelva renner sydover gjennom dette trange gjelet og kalles lenger ned for Bjørnsjøhelvete .., i nordenden av Skjærsvænen har elvevannet avsatt en stor vifte av sand og grus. Bjørnsjøelva kunne være vanskelig under fløtingen. I Bjørnsjøhelvete var det umulig å være når fløytta gikk, hvis tømmeret satte seg måtte vannet stenges av slik at fløterne fikk løsnet vasene ... Ingeniør Bull skriver at det under fløtingen stadig satte seg hauger i Helvete som fløterne måtte løse opp igjen. I Bjørnsjøen ble tømmeret fra Sandungen og Hakloa samlet med tømmeret fra Fyllingen. Bull skriver at fløtingen av tømmer i de 40 år siden 1877 i gjennomsnitt har vart i 58 dager pr. år. I 1907 og 1914 gikk fløtingen særlig uheldig, .. da brukte man i alt 88 og 87 dager. Bjørnsjødemningen er blant de eldre i Marka. Den er et flott stykke ingeniørkunst fra 1886. Nå har Vann- og Avløpsverket utført utbedringsarbeider på demningen. Den er 40 m lang, 2,5 m bred og 6 m høy, den har kran på skinner og galge og en skåttbru av tømmer på luftsiden. Bjørnsjødemningen har en høy historisk verneverdi og er også relativt lett tilgjengelig fra Nordmarksveien.

Jeg ser nordover vannet, .. små bølger kruser vannflaten, elvebruset forteller at det ennå er kraft i Bjørnsjøelva om våren .. og skogen omkring meg døser i de svale aftentimer ... Det er et spesielt miljø her nede ved elva, vilt og uryddig .. mosetepper klorer seg fast på berghyllene, det drypper fra skrent og bekkfall og skogen klorer seg fast på berg og rasmark så godt den kan. .. Og før i tiden var det nok virkelig villmarka her .., navn som Bjørnholt, Bjørnsjøen, Bjørnelia og Bjørneputtene forteller om bjønnemark. Kanskje han

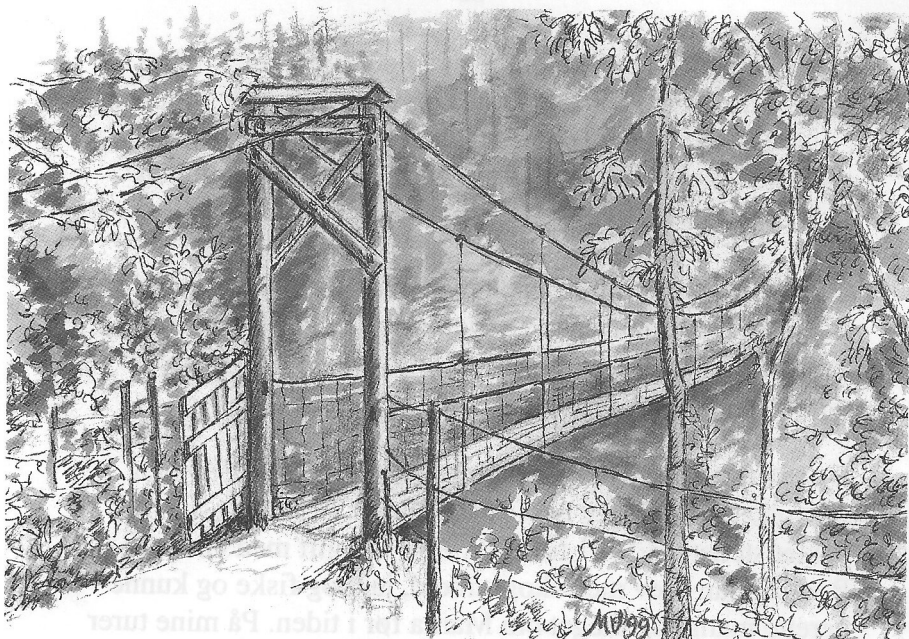
Hengebrua over Bjørnsjøelva

Vesle-Ingvald fra Kamphaug jaktet på bjørn her ..., han ble en av Nordmarkas store bjørnejegere og felte i alt 7 bamser .. Egil Collett Aabel forteller at han en gang greide å lade om børsa mens han løp ved siden av bjørnen, slik at han fikk skutt den

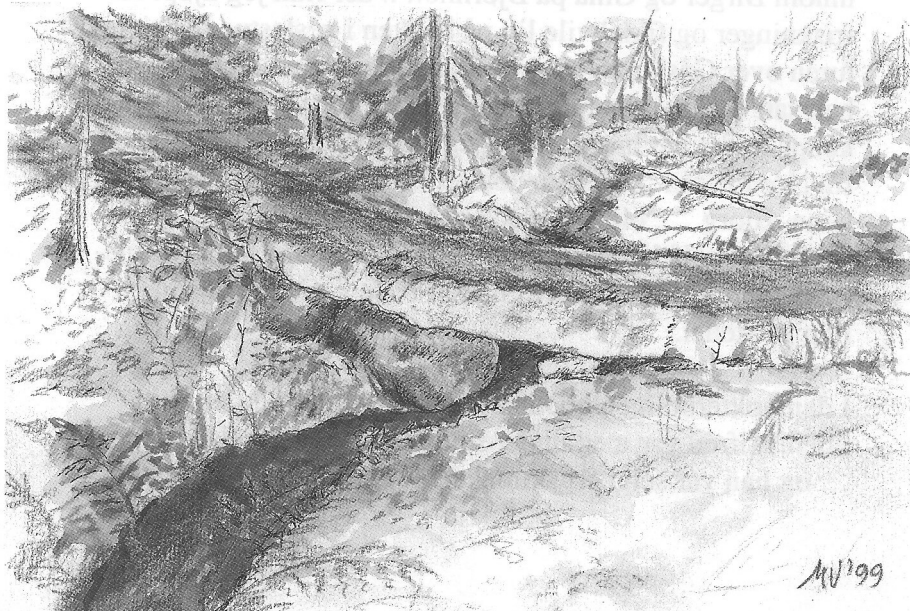
Områdene her ved Bjørnsjøhelvete kan ennå engasjere de skog- og naturinteresserte, .. det viser demonstrasjonene som var her for en stund siden mot Løvenskiold-Vækerøs hogster i området.

Bjørnholt ligger fritt og vakkert til oppe ved hovedveien. Av folket her kan jeg best huske Birger Bjørnholt som forpaktet stedet fra 1921 til 1979. Han var gift med Gina fra Bonna. Han drev med skogsarbeid, jakt og fiske og kunne berette mangt og meget om Marka før i tiden. På mine turer innover skogene i ungdommens dager hendte det at jeg gikk innom Birger og Gina på Bjørnholt .. der fikk jeg kjøpt forfriskninger og fikk hvile litt på benken i veslestua før hjemturen over Gåslungen til Maridalen. Jeg var svett og varm, han satt der og pratet og smattet på sin pipe ... og han nikket på hodet når han hørte at jeg var sønn av han Gudbrand fra Nordbråten ... felespelleren ... Datteren til Birger og Gina, Bjørg ..., ble gift med Einar Klever på Sander gård i Maridalen. Nå har den nye tid kommet til Bjørnholt, barnebarnet Grethe har tatt over og har både kafè og kunstutstilling på stedet.

I damvokterboligen bodde Alfred og Alma Baklien før i tiden. Alfred var med under fløtningen, han var damvokter ... og han var selvlært skimaker Arne Baklien har tatt

Hengebrua over Bjørnsjøelva

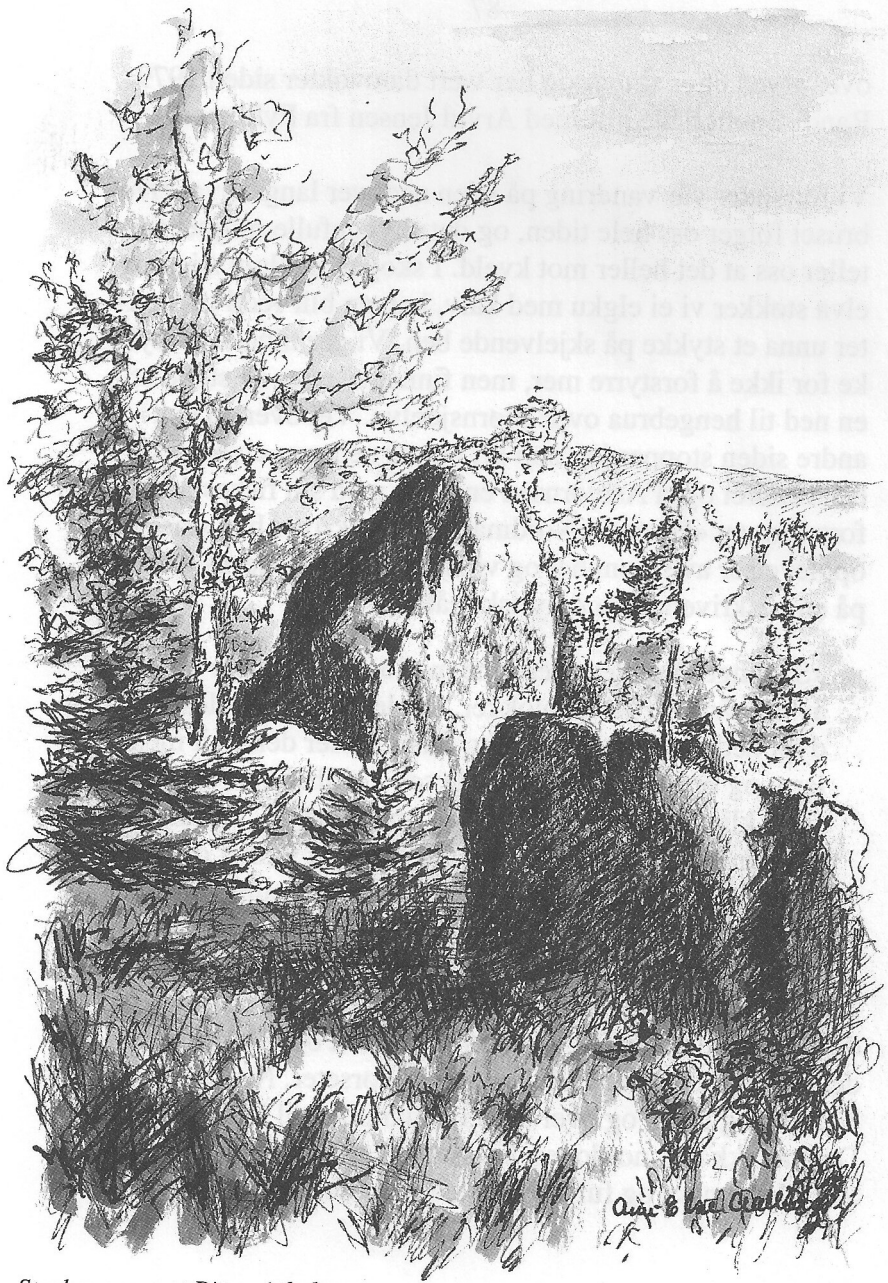
Den gamle Nordmarksvei

over arven etter sin far og har vært damvokter siden 1979. Randi Baklien ble gift med Arvid Jensen fra Fyllingen.

Vi fortsetter vår vandring på stien nedover langs elva, elvebruset følger oss hele tiden, og det skyggefulle miljøet forteller oss at det heller mot kveld. I skogen mellom stien og elva støkker vi ei elgku med kalv, kalven blir redd og flykter unna et stykke på skjelvende ben. Vi går tilbake et stykke for ikke å forstyrre mer, men finner så etter en stund stien ned til hengebrua over Bjørnsjøelva. Vel over på den andre siden stopper jeg opp litt og ser nedover elveløpet, ... her vandret også Asbjørnsen en gang med sin fiskestand. I fortellingen «En natt i Nordmarken» beskriver han sine opplevelser av skjønnhet og villskap her ved Bjørnsjøelva på en beskrivende, god, lyrisk måte ...

«Så lenge den klemmes inne mellom fjellvegger og urer av opptårnede klippeblokker, tumler den seg voldsomt dypt nede i det mørke svelg. Snart fosser den hvit med larm og brus, snart styrter den seg i villhet høit ut over sorte klippesteiner og løser seg opp i damp; ... snart danser den – man kunde tro i anger over sin villhet og ubesindighet – dype, stille, mørke, eftertenksomme kulper.»

Vi klyver opp lia på østsiden av elva og vil følge Den Gamle Nordmarksveien nedover til Maridalen. En gren av denne gamle veien tok av ved Hammeren og gikk på vestsiden av elva oppover forbi Stensrud, Sørseter, Nordseter og Kamphaug sag .. og over Skjærnsjødammen til Kamphaug. Derfra gikk den nordover, krysset nåværende Nordmarksvei ved Merramyra og fulgte vestsiden av Storhaug fram til

Storhaugen mot Bjørnsjøhelvete

Bjørnholt. Derfra gikk en gren over Rådalsløgda mot Smalstrøm og Hakloa, og en annen gren skal visstnok ha krysset Bjørnsjøelva, kanskje ved dammen, og gått gjennom Osmarka til Fyllingen. Fra Kamphaug gikk det også en gren av veien mot Gåslungen og videre over Myrtjernhøgda. En annen hovedgren av Den Gamle Nordmarksveien gikk fra Blåsås nord for Hammeren og fulgte vestsiden av Sagåsen oppover til Kamphaug. Disse gamle veifarene er godt beskrevet av H.O. Christophersen i boken .. «På gamle veier og nye stier i Oslomarka».

Vi følger veifaret nedover Storhaug og krysser snart veien på toppen av bakkene opp fra Skjærstjøen. Så følger vi det gamle veifaret sydover mot Kamphaug. Noen steder ser vi tydelig kanten av veien, andre steder ser vi kantstein og lignende som er lagt opp der veien krysser bekker og bløte partier. En vandring langs Den Gamle Nordmarksveien er både en stor naturopplevelse og en stor kulturhistorisk opplevelse. Det gamle veifaret burde ryddes og merkes på en måte slik at flere Markabrukere kunne få del i opplevelsen.

Snart er vi framme på de åpne vollene ved Kamphaug. Det er så fint å komme hit en vårdag i mai, ... vollene er åpne og lyse, ... det siger fram friskt vann her og der, ... bekkelom og hvitveis lyser i mot deg ..., og heggeduften pirrer min nese ... Selv i skumringen ser vi Skjærstjøens rolige flate, Skjennungsåsen som reiser seg kraftfullt mot vest, og langt der nede hører vi Skjærstjøelvas lokkende brus ... Men det er stille her nå ..., ingen lys fra ruter, ingen rautende unglyr og ingen barnelatter ... slik det en gang var ... lang tid tilbake ... Det brant her i 1989, og da ble også resten av

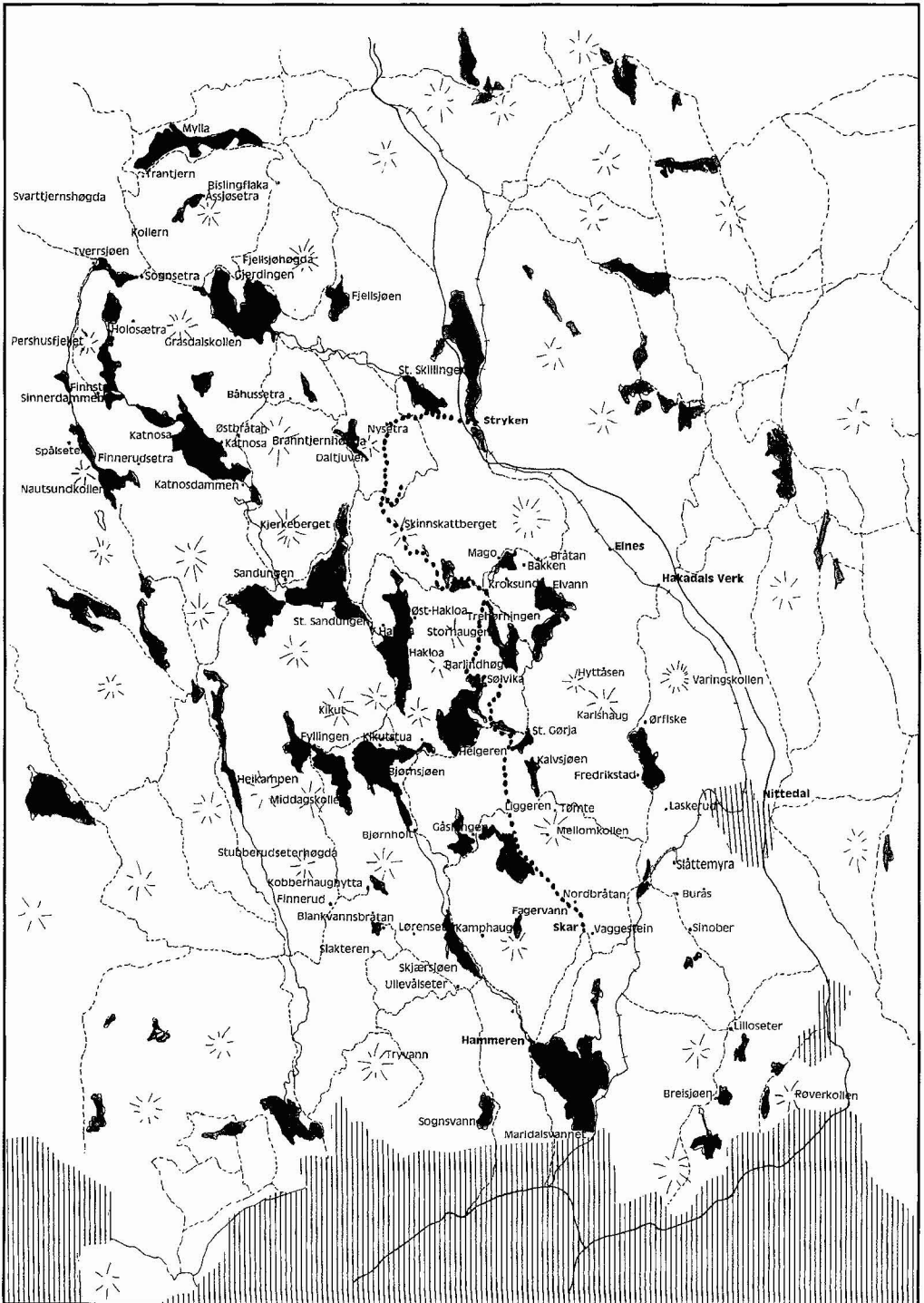
Kamphaug sag

bebyggelsen revet. Nordmarka er fattigere nå .. når Kamphaug er borte ... Vi har sikre opplysninger om Kamphaug fra 1670. Kamphaug var tidligere kirkegods under klosteret på Hovedøya. Abbedskog gikk senere over til Mariakirken. I 1650 havnet Kamphaug og Abbedskog med sagbruk i Skjær sjøelva hos Johan Garmann, Nordmarksgodsets eier ... Den siste forpakteren på Kamphaug var Hans Løkken som kom dit i 1948. Han hadde tidligere drevet Øst Hakloa og var bror av Julius Løkken. I 1967 vendte han tilbake til hjembygda Odalen. Hans sønn Gunnar Løkken vokste opp på Kamphaug.. nå er han bosatt på Trehørningen. Gunnar Løkken ble en fremragende skiløper. Han ble blant annet NM-mester for juniorer på 10 km langrenn. Mange av oss kjenner også Ådne Løkken som behandler sitt trekkspell med sjelden dyktighet.

Kamphaug sag ble nedlagt i 1738 og flyttet til Nydalen. I 1995 ble ruinene av saga funnet høyt oppe i Skjær sjøelva, og stedet inngår nå i den nylig anlagte kulturminnestien langs Skjær sjøelva.

Snart går vår vandring videre, men vi skiller lag her ved Kamphaug. Mine følgesvenner Jarle og Jack krysser over ved Skjær sjødammen og følger strake Ankerveien tilbake til Nedre Blanksjø, Svartkulp og Korsvoll ..., mens jeg følger stitråkk sydover Sagåsen til Blåsås. Det var her den ene grenen av Den Gamle Nordmarksveien gikk før i tiden .. Det mørkner .., jeg krysser nyere driftsveier fra skogsdriften, for det er tynnet her de senere år, det er ikke så lett nå å vite akkurat hvor veien gikk ...

Men snart er jeg nede ved Blåsås, og Maridalen åpner seg foran meg vårmild og vakker. Måkene svever over vannet, det lukter av jord ... og langt der borte høres bruset fra den store by .. Min vandring på langs gjennom Nordmarkas maiskog er over ...

4. OVER SKINNSKATTBERGET

Det er tidlig en lørdag ettermiddag i slutten av juli, dagen er ennå varm og frisk etter nattens regn, og jeg ser på skyene på himmelen at været i kveld og i morgen vil bli fint. Jeg står på brua nord i Strykenvannet og vil vandre skauleis tilbake til Maridalen over Skinnskattberget, øst om Storhaugen og over Gørjahøgda mot Øyungen.

Det har vært en fin sommer med nok av regn og væte til skog og vekster. Skogen står grønn og frodig og venter på meg, gras og blomstervekster duver i sommervinden, og skogens dyr og fugler lever et mer dempet liv etter forsommerens lek og strev .. Det er høysommer, det er julikveld, det er liv i skog og snar ... Det er tid for å vandre og ydmykt oppleve skogens storhet og prakt, det er tid for beundring, glede og ettertanke ... Jeg følger veien med raske skritt innover langs Store Skillingen, jeg må komme et stykke på vei før natten tar meg igjen for jeg må slå leier for natten .. Hovedløypa fra Stryken sydover, og motorveien har jeg lagt bak meg. Skillingen har fått sitt navn etter solens skinn over vannet, og er navn av typen Blankvann, Blanksjø mv. Jeg passerer veikrysset mot Djupdalen der mang en syklist har tråkket seg oppover og blitt både andpusten og svett. Lenger oppover ligger Nordre og Søndre Djupdalstjern. Men jeg fortsetter veien mot Nysetra. Før reguleringen av Gjerdingen rant Gjerdingselva i brusende kast nedover lia til store Skillingen, .. også bekken fra Store Daltjuven rant denne veien før i tiden .. Snart er jeg framme ved Nysetra. Dette stedet tilhørte gårdene Ballangrud, Gromstad, Ulven og Virstad i Lunner. P. Blix skriver at

seteren fremdeles var i bruk i 1952. Så sent som i 1948 ble det utvist tømmer i skogen til nytt fjøs. Stedet ble registrert og beskrevet av Thora Margrethe Holmen i 1973 som seter med seterhus. Det er stille her nå, ikke noe liv å se, men en kan ennå ane at det har vært en vakker setervoll her ... selv om skogen ubønhørlig tar sitt tilbake ... Jeg tar av fra veien og følger stien oppover mot Handkledputten, det høye graset slår meg om leggene og geitrams, vendelrot, brennesle og bringebærris bøyer sin nakke ved min side ... Solen kaster sine lange stråler over høysommerens frodige marker, unggraner skyter i været gjennom gras og kratt, og jeg går der i stille beundring over alt som vokser og gror. Snart slutter skogen seg mjukt og stille omkring meg, daldråget jeg går blir trangere ..., men på min høyre side reiser Daltjuvmana seg mørk og mektig ... Jeg bryter grener til side og går nærmere selve Handkledputten, det lille tjernet ligger der stille og mystisk og dører i julkvelden omkranset av skog på alle kanter. Jeg vandrer videre oppover og følger den lille stien, det er skyggefullt og friskt der jeg går ... og min hund følger lett ved min side. Snart er jeg oppe ved veien, jeg følger denne litt sydover ..., men tar så ned det lille bekkedråget til Lille Daltjuven ... der vil jeg slå meg til for natten ... Jeg følger langs landet mot øst og finner den lille tangen der jeg slår meg til ro ... Jeg får meg litt mat, lager meg et leie av granbar og venter så bare på nattens komme ... Det lille vannet ligger der stille mens skumringen senker seg over skog og vang ..., av og til høres et fiskevak ... og lyden av en hakkespett mot en tørrstamme .. Jeg er helt alene, bare min hund er ved min side ..., men jeg vet jeg er trygg her i skogens favn .. Det siste skjær av lys over himmelen mot vest slukner, og snart går skogen, vannet,

myrene og himmelen nesten i ett. Jeg følger meg trett ... og drøm og virkelighet smelter sammen ..

Neste dag står jeg tidlig opp, jeg går tilbake til veien og finner min sti oppover lia til Skinnskattberget. Jeg går skau-leis oppover den slake stigningen fra veien i nord. Det er lett å gå her, og snart er jeg oppe på selve høydeplataet. Her er det god utsikt til alle retninger. Her finner en eldgamle kro-kete furuer og grove tørrtrær med sprikende grener, her ser jeg beitetrær og bustegraner og bølgende lyngtepper bort-over åspartiet ..., ja .. her seg jeg trollsskog som lenge har vært urørt av menneskehånd. Har du vært her oppe en gang .. så lengter du alltid tilbake .. På Skinnskattberget kan du oppleve den store friheten ... en frihet du ellers bare kan oppleve på fjellets vidder .. På Skinnskattberget kan du opp-levende dype stillheten – en sen oktoberdag når luften er klar og oppbruddets time er nær ... Ja ... der på Skinnskattberget kan du ane evigheten mellom de urgamle furukroner, tørrtrær og læger .. der vokser det evighetsskog ..

I Løvenskiold-Vækerøs tidligere flerbruksplan var hele 3500 dekar her inne vernet som bevaringsskog C. I dag er et området på 750 dekar administrativt vernet mellom Skinnskatt i vest og Huldretjern i øst. Områdene her inne er egenartede og varierte. Det veksler mellom myrområder, små vann og tjern, furufrøstillinger og ungskog, gammel og trolsk malmfuru og gammel granskog i smådrag og lier. Av småvann som kaller på fantasi og drømmer, vil jeg nevne Svarttjernet, Lomtjennet, Huldretjennet, Veslesjøen og flere putter på Stålmyra. Stålmyra er et viktig knutepunkt for løypene i denne delen av Marka. Hovedløypa fra Stryken pas-

serer over Fiskeløysåsen, som tidligere var avsatt til bevaringsskog C, og den fortsetter rett sydover Stålmyra. Når du først har kommet til Stålmyra kan du nesten bare stake deg videre sydover mot Måsjøen og Hakloa

Den gamle ferdselsveien gjennom Marka, «Bygata», gikk fra Olum over Vestenden, Roensetra, Elgstøa og Båhussetra og videre ned på Store Daltjuven. Fra Daltjuven gikk ferdselsveien over Manntjern og ned dalen til Bjørnputten og Haklokalven. Men det gikk også en østlig rute fra Manntjern og langs østsiden av Skinnskattberget til Nordre og Søndre Måsjøen. Derfra fulgte de bekken ned til Trehørningsrumpa og kjørte på isen over Trehørningen til Sølsvika, Helgeren, Myrtjernet, Øyungen og Maridalen. Høgda mellom Trehørningen og Sølsvika fikk navnet «Hestepлага». En ferdselsvei fra øst gikk fra Strykenvannet over vannene ved Mago, Måsjøen, Smalvannet og ned i Magovika i Hakloa, Noen tok nok også den østlige ruta over Anderstjernet og ned i Trehørningsrumpa.

Skinnskattberget rager 550 m over havet, og toppen er et grensepunkt mellom fylkene Oslo, Akershus og Oppland. Den østlige skrenten av berget er ganske bratt.

Jeg forlater Skinnskattberget for denne gangen, vandrer sydover på åsen, men svinger så ned til Svarttjernet som ligger der stille og drømmende med riktig gammel granskog som omkranser vannet. Jeg smyger meg fram langs vannkanten, Svarttjernet er en liten naturidyll som jeg håper får ligge i fred ... det må være ved slike Svarttjern at de så nøkken før i tiden ..

Jeg krysser over ungskogfelter og følger veien på sydsiden av Nordre Måsjøen. Det er kort vei vestover til Haklokalven. Der holdt motstandsfolk til i ei hytte under krigen. Det var «Gullfax» som sendte meldinger fra Kalven. Jeg er også blitt fortalt at et fly en gang falt ned her inne. Et Dakota-fly falt ned i Leirvika ved Hakloa i 1958. Måsjømyra strekker seg nord- og sydover på begge sider av veien, den er både interessant og vakker ... Når sommeren faller, og høsten er nær .. lyser myrflatene imot deg i farger av gult og brunt og rødt ... og starrgras, bjønnskjegg og torvull på de fattige partiene bølger deg i møte ... Nå er det som om Måsjømyra og den lille putten hviler ut etter den ville forsommer for å møte høstens komme, på sydsiden av Måsjøen står de trauste graner og speiler seg ... og Måsjøens vannflate glitrer imot meg som om den var dekket av tusener skjell av sølv ...

Jeg vandrer videre på veien og finner snart min sti ned til Trehørningsrumpa. På de ganske nye ungskogfeltet bak meg bølger matter av rødlig smyle i den svake brisen. Etter hogst på slike blåbærmarker blir det lett oppslag av tett smylegras som kan være en plage for gjenvæksten av gran .. Men også de tette matter av smyle kan ha sin sjarm .., det som er en plage for noen, kan gi fine opplevelser for andre.

Her .. nord i Trehørningsrumpa er det skyggefullt og stille, den trange vika er kledd med siv og lauvskog i kantene, og bekken bak meg synger sin kjente sang .. Jeg tar en pause her hvor jeg er skjermet fra solens varme stråler, får meg litt å spise ... og min hund den setter pris på et bad ... Snart vandrer jeg videre, jeg forlater den lille stien og vil vandre

skauleis sydover mellom Trehørningen og Storhaugen/Lønlihøgda mot Sølvvika. Snart er jeg omsluttet av skog på alle kanter, men av og til ser jeg vannet og høgdene mot vest slik at jeg finner retningen sydover. Det er et variert og fint skogområde jeg går i, det skifter mellom gammel og yngre skog, småmyrer, åspartier og bekkedråg ... Jeg får en følelse av å være alene i storskogens favn ..men av og til ser jeg spor etter fugler og dyr .. så alene er jeg ikke ...

En svartspett flakser mellom de store grantrærne, og noe senere ser jeg den har hakket hull i roten av et stort grantre. Den er spesialist på å hakke ut stokkmaur fra stubber, hogstavfall og i rota på gamle grantrær. Den kan grave seg ned i 1 m snø og finne stokkmaur i stubber. Den er også den eneste hakkespetten som kan hakke ut reirhull i friske furugrantrær. Den foretrekker å hakke ut reirhull i frittstående trær i åpne biotoper ... gjerne trær større enn 40 cm i brysthøyde. Reirhullene etter svartspetten kan i annen omgang brukes av for eksempel kvinand, perleugle, skogdue og kaie. Flaggspetten er den vanligste hakkespetten i sentrale barskogområder på Østlandet. Det er den eneste hakkespetten som lever av konglefrø om vinteren. Den setter konglene i en sprekk på treet ... «spettsmie» ... hvor frøene hakkes ut. De mindre reirhullene til flaggspetten kan sekundært brukes av fugler som for eksempel spurvugle, vende-hals, stær, fluesnapper og kjøttmeis.

Tretåspetten kan på ettervinteren og våren hakke karakteristiske ringer av hull i barken på levende trær ... det antas at den drikker sevjen ...

Jeg vandrer forsiktig videre, betrakter skogen omkring meg .. og senker også blikket mot marken ... En god del av skogen her er hva vi kaller blåbærgranskog, jeg ser arter som maiblom, skogstjerne, nikkevintergrønn, hårfrytle og blanksigdmose ... og vet at under dekket av blåbærlyng finnes en råhumusmatte og gjerne jernpodsolprofil i jorden ... Det er gjerne på slike marker smylen får overtak etter flatehogst. I dag kan vi finne ut mye om voksestedet ved å gå ut fra vegetasjonstypen. Blåbærgranskogen har gjerne middels næringstilgang og middels fuktighet, friske partier får innslag av lauvtrær. Blåbærlyngen er basis for en rekke næringskjeder og viktig beite for mange viltarter. Åpen, eldre skog er viktig for storfuglkyllingene.

Det er godt å gå slik alene i storskogen, med sine sanser skjerpet og på vakt ... du kommer så nære innpå naturen .. du blir på en måte ett med den .. Flere ganger på min ferd støkker jeg skogsfugl som flykter med baksende vingeslag mellom granene ... plutselig braser en tiur opp et stykke foran meg, vingene slår mot grener ... og den flyr ut mellom trærne nedover lia. Min hund våkner og strammer i båndet ... men snart går vi rolig videre.

Bernhard Herre vandret også her på sin ferd over Haklomana og trolig nord om Helgeren på letning etter sine hunder Feiom og Klinge ... Han så stokker og snarer i skogen, men lot disse være ... for ...

«I samme øyeblikk suste en ungtiur imot meg og slo seg ned i en av de nærmeste grantopper. Å felle den var kun et simpelt skudd, og fuglen lå flaksende på bakken, men

fjernt og lenge kunne jeg høre knallets ekko rulle hen mellom åsene.»

Ja .. her var det nok godt skogsfuglterreng før i tiden .. men nå er det jo hogd ganske mye her mellom Hakloa, Helgeren og Trehørningen ... så lenger mellom tiurene er det ganske sikkert.

I dag har vi tilegnet oss noe ny kunnskap om skjøtselen og forvaltningen av skogsfuglbestanden og dens spillplasser og dagområder .. Leiken og omkringliggende dagområder må skjøttes varsomt og planmessig, beitetrær må bevares i viktige vinterbeiteområder, myrer med torvull er viktig for røya før eggleggingen og insektrike fuktskogområder med blåbærlyng er viktige for kyllingene.

Snart treffer jeg veien nord for Sølvvika, jeg runder hytta i nordenden av vika, som alltid ligger der så stille og forlatt, og legger min ferd sydover på østsiden av Helgeren. Jeg krysser ungskogfeltene et stykke nordøst for vannet for det er lettere å gå der, men så svinger jeg ned mot myrene og småputtene nord for Gørjafløyta. Åsen sydover kalles Fuglemyrhøgda .. så skogsfuglterreng er nok dette også. Det er ikke så mange som går her, det er litt avsides .. borte fra stier, løyper og veier .. Men det er et variert og fint skogsterreng her med skiftninger mellom myr, sumpskog, småputter og ung og eldre skog. Jeg vandrer over matter av torv med fattig furuskog, og krysser så søkket syd for den østlige putten. Myra gynger, men jeg trår der det er lyng og fastere mark, så klyver jeg opp den lille lia der jeg følger et tydelig

elgtråkk, og etter noe gange nærmer jeg meg demningen på Lille Gørja.

Slike skogområder som er godt varierte fra naturens side, skulle en tro hadde et rikt biologisk mangfold. Også på dette området vet vi mye mer i dag enn bare for få år siden. Skogeierne skal nå registrere nøkkelbiotoper på sin eiendom som for eksempel bekkemiljøer, bergskrenter, sump-skoger/fuktskogområder, løvbrenner, rasmark, kontinuitets-skoger m.v. Nøkkelbiotopene skal bindes sammen med spredningskorridorer, og alt dette skal innarbeides og tas hensyn til i skogplanleggingen.

Evighetstrær, et nettverk av nøkkelbiotoper og bruk av lukkede hogster i større grad er bærebjelkene i bevaringen av det biologiske mangfoldet.

I Markaforskriftene står det blant annet følgende om det biologiske mangfoldet ...

«Det er et mål at skogens økologiske mangfold og funksjoner bevares. Dette innebærer at skogbehandlingen skal tilpasses forholdene på voksestedet og at variasjon skal tilstrebes med hensyn til treslag. Av hensyn til arts-mangfold og variasjon bør undervegetasjon samt døende og døde trær inngå som elementer i skogen. Der det er mulig skal det tilstrebes et fleretasjet skogbilde med en betydelig andel lauvtrær og buskvegetasjon.»

Der jeg har gått har jeg sett skog på alle kanter, ... gammel skog, frodige ungskoglier, flater og skog med stor variasjon.

Skog er godt for både kropp og sjel, det er en fornybar ressurs av stor betydning. Produksjon av 1 m³ tømmer med greiner og lignende tilsvarer CO₂-utslippet ved bruk av 640 liter bensin. Hvis 1 m³ trevirke erstatter kull reduseres CO₂-utslippene med 710 kg CO₂. Hvis 1 m³ trevirke erstatter lett fyringsolje reduseres CO₂-utslippene med 560 kg CO₂.

Jeg tar en hvil på Lille-Gørja dammen. Den ble bygget av tilhogget stein i 1889, og er 55 m lang, 2 m høy og 2 m bred. Dammen står oppe slik at vannet renner rett gjennom ..., den har derfor ikke lenger noen praktisk betydning. Nedover elveløpet mot Gørja-fløyta og Helgeren er det skåvegger av stein. Syd for veien ligger Nordre og Søndre Lamyr og Slepemyr, og myrene her er av fagfolk vurdert som regionalt verneverdig. Fra krigens dager kan nevnes at Corona-gruppen tok imot slipp ved Helgeren en stund før jul i 1944. Men tyskerne hadde kommet på sporet av gruppen og Hagness, Eikrem og Nerdrum kom seg så vidt unna når tyskerne inntok slippstedet. Mesteparten av slippet gikk tapt.

Lille-Gørja er et idyllisk lite vann med flere fine rasteplasser og en liten elvestubb opp til Store-Gørja, og fisk kan en også få hvis en er heldig .. Nå ligger vannet så rolig og fredfylt, bare et andepar sysler med sitt i sivkanten, ... bare skogen på nordsiden av vannet duver sakte i høysommerens lette bris. På veien farer syklistene forbi, de har alltid så dårlig tid og enser ikke Lille-Gørjas fredfylte miljø med en eneste tanke.

Ab Aalling

Øyungskollen

Etter min lille hvil følger jeg veien et stykke mot Store-Gørja ..., men så med ett bryter jeg av mot høyre for å følge stien oppover lia mot Gørjahøgda. Dagen begynner å helle mot kveld, et tynnt lag av godværsskyer driver på himmelen inn fra syd ..., og solens stråler har ikke samme kraft som før ... Snart er jeg ved det lille søkket som vi kaller

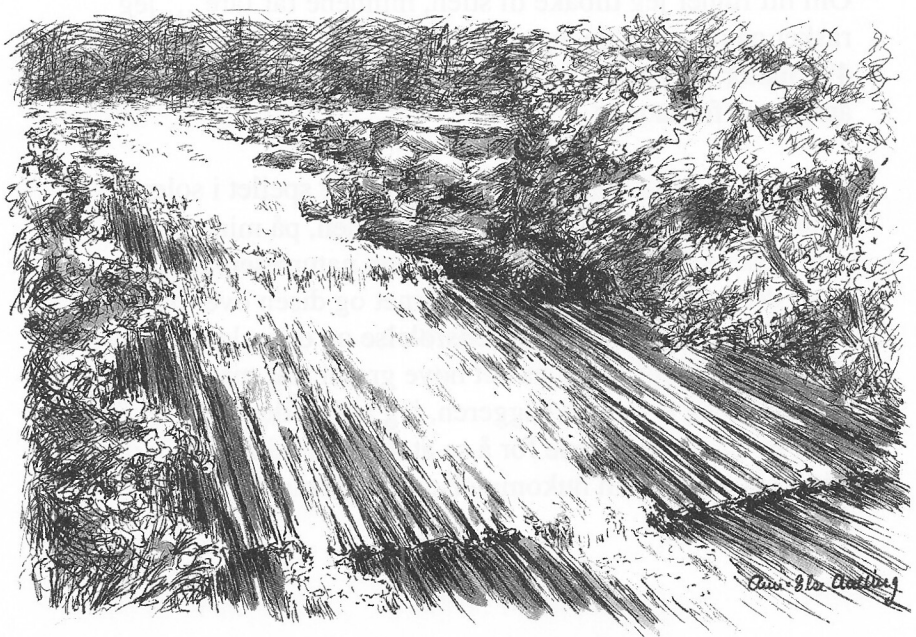
Raudmyrdalen. Her går det fin løype om vinteren for de som vil komme litt utenfor allfarvei .. Jeg tar en liten avstikker ned til Gørjavika hvor det nå er forfriskende skyggefullt, stille og fredelig. Her er også noen fine rasteplasser og gode fiskemuligheter på forsommeren. Jeg minnes netter her ved det glødende bål med fiskestangen ved min side, et lett tåkeslør over vik og vann ... og svakt orrebulder i det fjerne .. Jeg minnes mennesker som har levd ... mennesker som jeg møtte på livets vei og som jeg lært å beundre og respektere ...

Om litt finner jeg tilbake til stien, minnene får fare ... jeg rasker på oppover lia, og snart er jeg oppe på Gørjahøgda, 490 meter over havet ... Et av Nordmarkas fineste utsyn åpner seg foran meg.

Øyungen, Gåslungen og Rottungen ligger speilet i solens siste glans, jeg ser Storøya og Storholmen, på min venstre side reiser kollene seg i Mellomkollen naturreservat ... og langt der borte ser jeg Tryvannstårnet og disen over den store by ... Jeg fylles av hjemstedsfølelse og dyp glede og rusler sakte nedover lia mens det høye graset slår meg om livet .. Snart er jeg nede ved Liggeren, jeg følger den blåmerkede stien og passerer husene for å se at de ligger der ... slik de alltid har gjort i min hukommelse. Det gamle tuntreet har

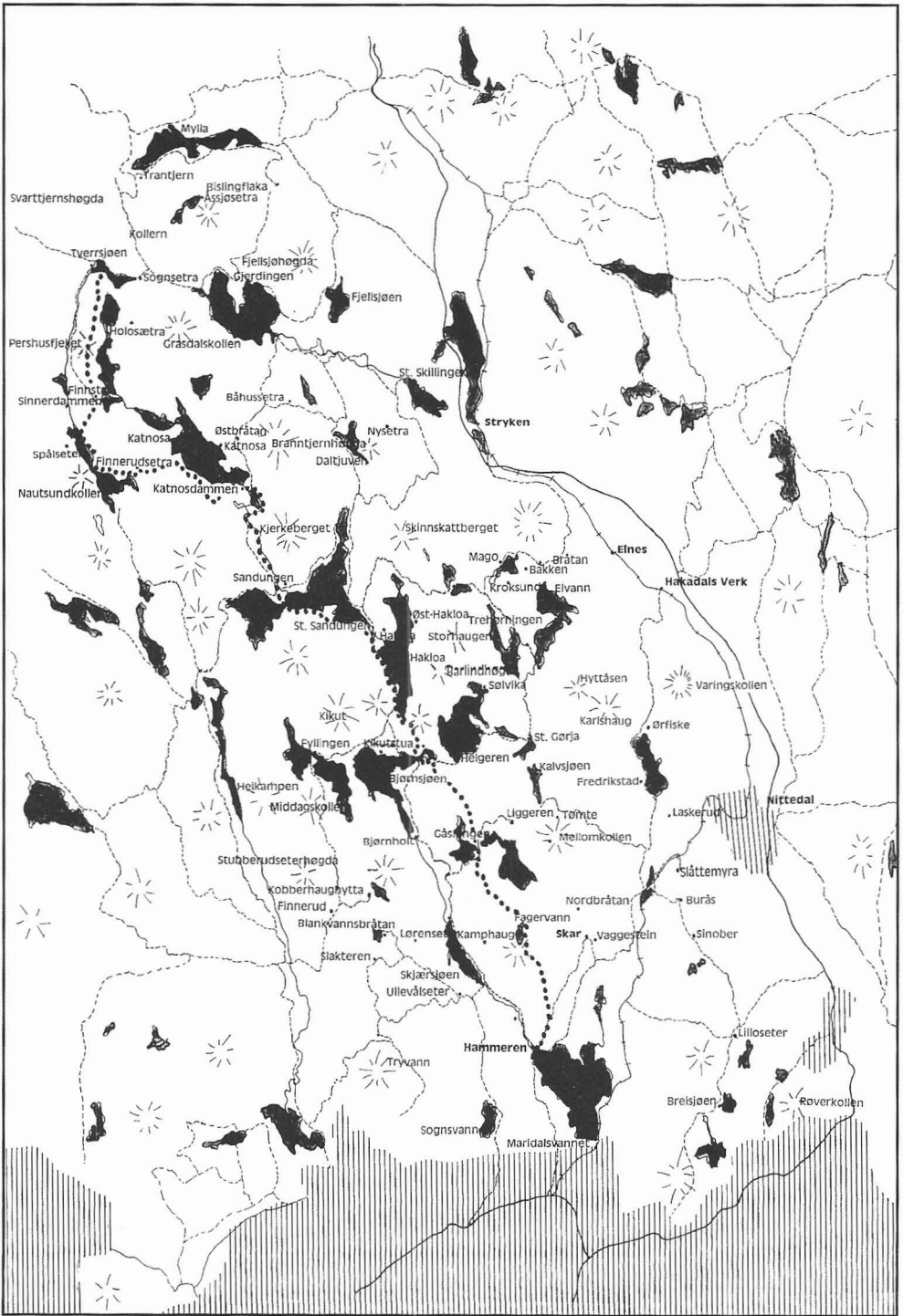

Liggeren

Skarselva

fått seg en knekk, noen tørre grener spriker ut i luften, .. men nede ved den gale låven vokser brennesle, geitrams og bringebær slik som før ... Her var skole en gang, her var servering, her var gardsdrift ... liv og røre ... Men nå er alt stille ... Jeg følger hovedstien nedover vollene med tilplantet skog, her har tusener gått i årenes løp ... Jeg krysser bekker, trækker over steiner og bløte partier ... jeg føler at jeg kjenner hvert tre og hver stein. Lenger fremme tar jeg av stien ut til Prekestolen og setter meg en stund der oppe ... ser ut over vannet ... og lar tankene fly ... Det er så fint her slik i solnedgangen, skumringen senker seg over skog og vann, jeg hører det svake brusset fra Myrtjernselva .. og der i vest over skogens tak svinner dagen i rødlig skjær .. Jeg takker for denne dagen i mitt liv da jeg nok en gang fikk oppleve Markas høysommerprakt og storhet .. Jeg aksler sekken og følger stien sydover ... snart er jeg ned ved Skar ..

5. OVER PERSHUSFJELLET

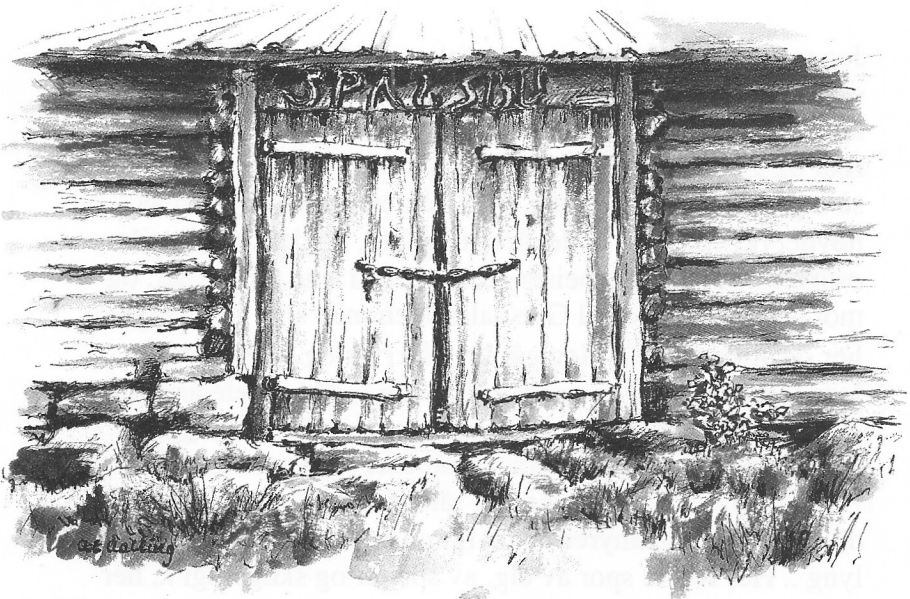
Det er en tidlig morgen sist i september. Jeg står ved veien syd for Tverrsjøen nord i Marka og vil vandre over Pershusfjellet til Spålen og videre sydoover helt til Maridalen. Det er en stille, fin høstdag med klar og frisk luft, Tverrsjøen hviler bak meg, og foran meg stiger lia oppover til Pershusfjellet.

Nordvest for Tverrsjøen reiser Svarttjernshøgda seg med sine 717 meter over havet. Dette er den høyeste toppen i Marka, og det går en fin sti dit opp fra veien på vestsiden av Ølja. Jevnaker Allmenning har også anlagt en natursti opp lia her fra Tverrsjøen ..

Jeg tar sekken på min rygg og følger en gammel kjøretrasé oppover lia, rundt meg er det yngre, frodig granskog og klynger med bjørk kledd i høstens fine farger av gult og rødt og grønt ... Etter en stund krysser jeg et hogstfelt, men så .. ganske snart ... er jeg oppe på den nordlige delen av høyderyggen .. Her er det åpent og fritt, og det er fin utsikt østover .. Mot nord kneiser Kollern med sine 688 meter, og mot øst ser jeg over til Grasdalskollen med sine grantunge ller og stille daldråg. Jeg går litt på kryss og tvers sydoover åsryggen .. Her vokser urgamle furuer med krokete armgrener som strekker seg mot himmelen, her vokser skjeggete, kvisttunge graner, beitefuru, kvistbuser og skjørtegran ... Her ser du tørrkraker, vindfall, råtegran og læger ..., her ser du de gyldne småmyrer og de flammende matter av høstens lyng .. Her ser du spor av elg, av spetter og skogsfugl .., her flyr rovfuglen på brede vinger over skog og vann. Her er

Finnerudsetra

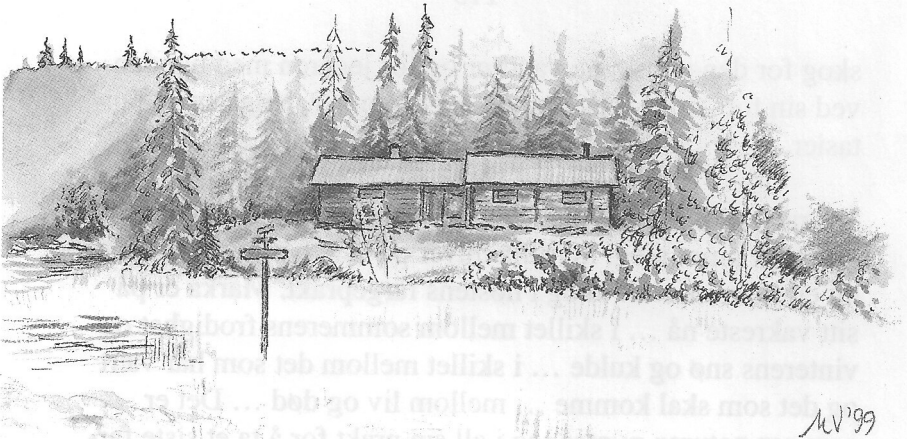
Spålsbu

skog for den ensomme vandrer og for jegeren med hunden ved sin fot ... ja .. her er skog for drømmer, lengsler og fantasier..

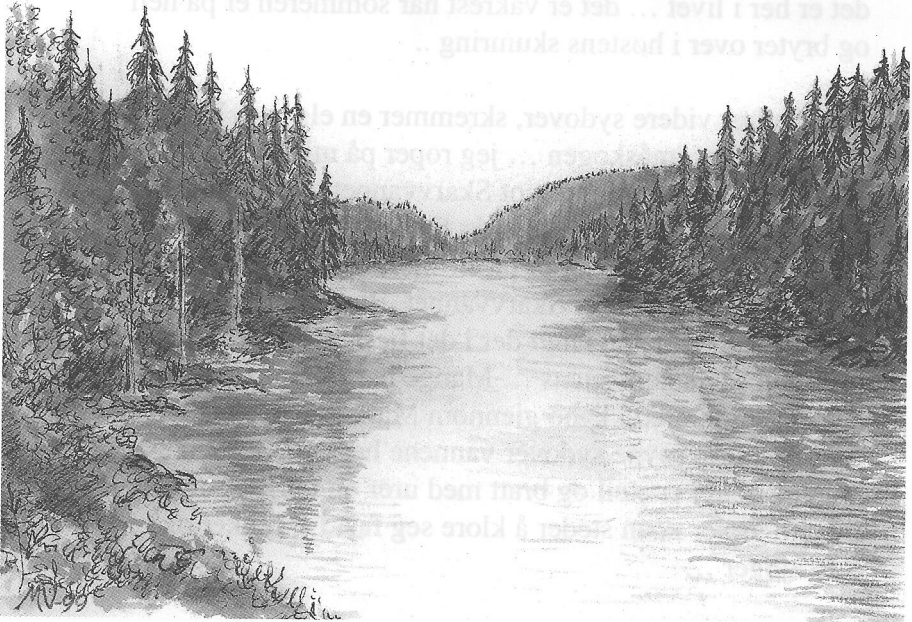
Jeg rusler i kanten av de to småmyrene. Starrgraset lyser gulbrunt i mot meg, myrulla duver på sine tynne strå .. og alt er omkranset av skog i høstens fargeprakt. Marka er på sitt vakreste nå ... i skillet mellom sommerens frodighet og vinterens snø og kulde ... i skillet mellom det som har vært og det som skal komme ... mellom liv og død ... Det er som om naturen pynter seg i all sin prakt for å ta et siste farvel .. før alt blomstrer av og går i dvale ... Ja .. det er slik det er her i livet ... det er vakrest når sommeren er på hell og bryter over i høstens skumring ..

Jeg vandrer videre sydover, skremmer en elg som braser av sted gjennom småskogen ... jeg roper på min hund og setter meg så ned på pynten ut mot Skarvvannet og Buvannet .. Ingen steder i Marka er det slikt fint utsyn som her ... Vannene ligger som perler på en snor, og skinner i mot deg langt der nede .. Der er Skarvvannet, Buvannet, Pershusvannet ... og langt der i det fjerne blinker Aklangen og Katnosa i solens glans ... Mange har funnet vannveien her om sommeren i kano gjennom Marka, men også vintertid går det fin løype sydover vannene her ... Østsiden av Pershusfjellet er steil og bratt med urer og fjellskrenter, bare skogen greier noen steder å klore seg fast i sprekker og senkninger ...

Foran meg er det skog og vann så langt øyet kan se, ... et bølgende teppe av grønt og gult og brunt ... Der ... på den

Spålsbu

Nautsundet i Spålen

andre siden ligger Holoasæter, der ser jeg ryggen av Aklangsbrenna, .. og langt der syd vet jeg at Katnosa gård ligger. Vi er heldige som har denne Marka, ingen hovedstad har maken ... og noen av de fineste områdene finner du her nord i Marka i Jevnaker og Lunner kommuner.

Jeg tar sekken på ryggen og finner den lille stien som krysser daldråget vest for meg. Der klyver jeg opp skrenten og følger så stien langsetter åsryggen ... Lenger fremme tar jeg en avstikker ut på den fine utsikten og ser utover Pershusvannet som ligger der nede under meg.

Plataet her er om lag 650 meter over havet ..., og finere utsikt skal du lete lenge etter. Her kan du en fin høstdag .. slik som nå, oppleve stillheten, friheten og Markas storhet og skjønnhet ... ingen andre steder i Marka kan du oppleve slik luftig frihetsfølelse som her på Pershusfjellet ... Du føler deg fri som fuglen, ... en frihet fra livets trivialiteter og tredemølle, en frihet fra hverdagens krav, stress og mas ... en frihet som får deg til å ane at evigheten og Gud er til ...

Jeg vandrer videre og følger stien nedover lia mot veien til Finnstad. Jeg husker sist gang jeg gikk her .., da skremte jeg en elg som dro nedover og i kanten av myrene .., men der smalt det for det var elgjakt og jegere var der på post .. Det var første og eneste gang jeg deltok ved elgjakt.

Jeg følger veien ned mot plassen Finnstad. Stedet ligger stille og forlatt, det visne graset slår meg om leggene, og lauvskogen står tett og rasler med sine blader i kanten av vol-

Sinnerdammen

Jeg vandret videre og følger stien nedover til mot veien til Finnerstad. Jeg husket sist gang jeg gikk her ... da skremte jeg en elg som dro nedover og i kantene avmyrene ... men det smalt det for det var elgjakt og jegere var der på post ... Det var første og eneste gang jeg deltok ved elgjakt.

Jeg følger veien ned mot plassen Finnerstad. Stedet ligger stille og forlatt, det visne graset står meg om leggene, og jåv-skogen står tett og taster med sine blader i kantene av vol-

lene og vannet. Men husene forteller at det en gang bodde folk her som strevde for livets utkomme .. Det var finner som ryddet her først, og stedet het da Finntjern ... Plassen ble ryddet på nytt i slutten av 1840 årene, og min oldefar Andreas Halvorsen var oppsitter her noen år før han flyttet til Mago. Gustav Pedersen Finstad og Mathilde Svendsdatter drev stedet inntil de i 1926 ble tilbudt forpaktningen på Sandungen.

Finntjennet ligger foran meg badet i svak septembersol, jeg ser for meg bilder av vannet og skogen kledd i snøtung vin-terdrakt som blinker av tusener krystaller ... og der på andre siden hører jeg suset fra elva ned til Aklangen.

Fra Finnstad og sydover kan en følge tre stier. Den østlige stien går om Aklangshøgda, Døypefonten og Prekestolen til Finnerudsetra. Prekestolen er en stor flyttblokk som ligger omlang 100 m fra blåstien. Her skal det visstnok ha vært finnegraver en gang i tiden. En annen fin sti går gjennom Finnvasdalen forbi Finnvannet og fram til Finnerudsetra. Stien går gjennom et av de mest sentrale og fineste områder av Spålen – Katnosa naturreservat. Her er bledningspreget skog som viser at grana her kan forynge seg godt på naturlig måte bare jorda og fuktigheten er god nok. Her ligger Finnvannet omkranset av skog og døser i sin stille drøm. Her er skogen variert, .. noen steder har den preg av urørthet ..., her er skog som gleder en forstmanns øye ... Stien går like forbi Finnerudsetermyra der Milorg tok i mot slipp på slutten av krigen. Også rester av slippcontainere finnes her i nærheten av stien. Men jeg følger nå den vestlige stien fra Finnstad og ned til nordenden av Spålen. Også denne stien

Hytta ved Simnerdammen

går gjennom frodige og dunkle granskoger før Spålens vannflate møter deg. På den andre siden av vannet ligger Spålseter hvor det i følge finnemantallet har bodd folk helt tilbake til 1686. Det var gården Vestern på Ringerike som eide seteren, men det har ikke vært seterdrift her etter 1916. Nord i Spålen renner bekken fra Sinnera ut. Navnet viser at det en gang har vært jernutvinning her ... «Sinder» er slagget som fløt opp når myrmalmen ble smeltet. Før var det også fløyting av tømmer gjennom Sinneradammen og ned i Spålen. Ved Sinnerdammen ligger hytta som nå Turistforeningen disponerer.

Jeg vandrer stien sydover langs Spålen og vet at jeg nå er i Spålen-Katnosa naturreservat. Naturreservatet ble opprettet 23. juni 1995 etter mange år med utredninger, strid og kamp. Spålen-Katnosa naturreservat er på 18440 dekar og berører grunneiere i både Ringerike, Jevnaker og Lunner kommuner. «Formålet med vernet er å ta vare på et av de få gjenværende større skogsområdene med myr, vann og vassdrag uten tekniske inngrep som veger og kraftledninger med et stort mangfold av vegetasjonstyper og flere sjeldne/true arter av sopp, lav og moser.» Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, ... og dyre- og fuglelivet, herunder reirplasser og hiområder, er fredet mot skade og ødeleggelse heter det i vernebestemmelsene.

Marka er blitt rikere ved at et område som Spålen-Katnosa naturreservat, endelig er fredet. Her finnes det alt... Vann og tjern, elver og bekker, grantunge lier og åser med furu, et rikt dyreliv og fiske og kulturminner som setrer, plasser, dammer og fløtningsanlegg.

Container syd for Finnvannet

Jeg bryter av fra stien og følger tråkket ut til Nautsundet. Jeg passerer en leirplass og slår meg ned ved sydenden av sundet. Her er det så stille, fredfylt og vakkert, bare små krusninger er å se på vannflaten, og på den andre siden stiger de skogklede lier oppover til Nautsundkollen og Lortholkollen lenger syd. Det er blitt langt på dag. Skogen kaster skygger utover vannet i det trange sundet, mot øya lenger syd skinner det i lauvskogens farger, en flokk med gjess ploger mot syd langt der oppe... og der... der fra kollene når skrik fra rovfugl mitt øre... På forsommeren er det minst like fint her inne. Da kan du i skumringen høre lommens skrik og se at den dykker der syd i vannet, da kan du våkne til fuglesangen over skog og vang og du kan lure auren som vaker ved landet... Da kan du kjenne lukten av sevje og bar, du kan se vårbekkens lek mellom tuer og sten... og føle vindens friske pust mot ditt bryst... og der... langt der inne i drømmen kan du høre kyrenes raut når de krysset Nautsundet... før i tiden....

På storøya syd i Spålen, eller Tjuvholmen som den også kalles, skal det ha vært en gammel forbryterhule. Her skal Gjest Baardsen ha oppholdt seg. Sundet på sydsiden av øya kalles Purkesundet. Syd for Tvetjernshøgda lå før i tiden Lortholsetra eller Steinsvollen.

Jeg forlater mitt sted ved Nautsundet og går gjennom skogen til jeg finner stien til Finnerudseter. Om en stund krysser jeg bekken fra Finnvannsdalen og følger landet ut til Spålsbu. Der setter jeg meg litt på krakken i sydveggen. Spålsbu er visstnok den ene av to bevarte hytter i Marka hvor stall, midtgang og husvær var under samme tak. Den

ble flyttet hit fra Fagerlitraktene i 1924 og brukt som skogshytte.

Jeg går litt tilbake og følger stien fram til Finnerudsetra. Jeg passerer skog, steinrøyser og lignende som viser at området her har vært preget av beite, slått og hogst i lange tider. Nå bølger det brune septembergraset i mot meg, den fine rogn på vollen lyser rødbrun i høstens farger, og granskogen står der trygg og taus....

Ringeriksgårdene Loe, Løken og Toen hadde seterrett her inne fra gammelt av. Ferdselsveien rett over Finnerudsetervollene ble kaldt Fagerligata fordi buskapen til Fagerlisetra ble drevet denne veien. Gårdene Loe hevder fortsatt seterretten her inne.

Under krigen var det stor trafikk i dette Katnosa-Spålen området. Milorg D 13 etablerte en egen base i dette området på slutten av krigen. 100 mann ble innlosjert på 8 setrer, plasser og koier i området. Det ble tatt i mot slipp på myra nord for Finnerudsetra og ved Tvetjernsputtene på Brentebråtåsen vest for Fagerlisetra. 7. Mai 1945 kom Milorgstyrkene fram fra sine skjulesteder og samlet seg her på Finnerudseter. Her markerte 215 mann med taler, sang, bål og fyrverkeri at krigen endelig var over.

Jeg rusler til Spålsdammen og setter meg og hviler ryggen mot «båthuset». Her er det godt å sitte, se solens streif over skogen i Tvetjernshøgda, og høre Spåselva sakte bruser... Det er godt å se sivet som vaier i vinden, høre bølgene sakte slå mot land, og se fugler som flyr sydover....

På den andre siden av dammen skal finnen Pål Spålen en gang ha holdt til. Reidar Holtvedt skriver at Pål finne holdt til på plassen Spålen i 1661. Pål finne fortrengte bøndene fra setrene og vollene, han drev med bråter og brenning og rev noen steder ned seterbuer og lignende. Han fisket i vannene og drev vekk hester på beite. Bøndene var rasende på ham, og i 1684 ble han dømt til å fravike plassen sin. Det sies at Pål Spålen til sist ble henrettet på Akershus for mord.

Mine tanker går tilbake i tiden til begynnelsen av 1970 årene. Da utførte Norges Landbrukshøgskole på Ås de første skoglige utredninger i Spålen-Katnosa området. Dette arbeidet var en del av utredningene i tilknytning til Miljøverndepartementets flerbruksplanarbeide for Osломarka, og NLH utredet alternative driftsmetoder og økonomiske konsekvenser ved restriksjoner på virkesproduksjonen. Jeg var en av de unge og engasjerte som var med på dette arbeidet. Jeg husker vi bodde i hytta ved Katnosdammen. Jeg husker alle de fine dagene ute i marka, vennskapet og praten om kvelden og alle møtene og befaringene... Jeg husker naturidyllene som gjorde inntrykk på oss... Finnvannet, Tvetjerna, Døypefonten, Spåselva og Katnoselva, jeg minnes de sene kvelder ved Spåsens bredd... og jeg ser for meg mennesker som den gang ledet arbeidet og som nå er borte... Men Spålen ligger der ennå, Lortholkollen kneiser trygg mot skyen... og Spåselva bruker nesten slik som før... Ennå vokser den gamle skogen i Finnvassdalen, ennå kan du oppleve de værbitte setrer og hus... og ennå må du tråkke skogens sti for å komme fram... her er fritt for veier, flater og hjulspor... For her er evighetsskog, skog for studier, lengsler og drømmer... og

slik skal det alltid være for nå er Spålen-Katnosa området fredet...

Tankene mine går lenger tilbake til begynnelsen av 1950-årene da det var tømmerfløting her inne... jeg var ung i kropp og sinn og var med far «i fløta». Fløterne holdt til i hytta på andre siden av Spålsdammen. Den ble satt opp som todelt driftshytte for Løvenskiold rundt 1950. Hoggere og driftkarer holdt til i hver sin del av hytta. Jeg ser for meg de flate fløterbåtene med motor i godt driv oppover Spålen til tømmerlensene nord i vannet. Jeg husker fløterkarene som kom igjen år etter år og kjente vannene og elvene som sin egen bukselomme. Jeg kjenner ennå lukten av svette, flekk og tobakksrøyk i koia om kvelden,.. og jeg ser dammen der den blir tatt, strømsuget og tømmerets bulder og dans i natten... Det er tider som var en gang..., tider som aldri kommer tilbake..

Jeg reiser meg, kaster et siste blick utover Spålen for denne gang og følger så den fine hovedstien ned til Flåtestøa og Spålselvas utløp i Katnosa. Her ved elveutløpet er det en fin raste-/teltplass, og ved god vannføring kan selv kanoer ta seg et stykke oppover Spålselva. Her vaier sivet så fint langs elvas bredd, vannet renner i rolige loner, og er du heldig kan du se fiske som vaker og piler av sted... Av og til ser en spor etter fløterarbeidet som en gang var, jeg husker røya som beit slik i elveoset på senhøsten... og der på andre siden av Katnosa ligger gården i den lave septembersolen...

Jeg krysser broen over elva og følger den fine stien til Fagerlisetra som var den østligste av ringerikssetrene i

Nordmarka. Her setret ringeriksgårdene Voll, Ouren og Fall, og seterdriften varte helt fram til annen verdenskrig. Kommer du her på sommeren lyser vollene i mot deg med geitrams, brennesle og bringebær i rike dråg... Men nå ser jeg at stedet forfaller, og at noe bør gjøres.. Det er hogd sterkt like inn mot vollene nordfra, andre steder gror grana innover og sletter det som før var beite- og slåttemark, og selve huset synes også å være til nedfalls..

Under krigen var Fagerlisetra hovedbasen til Milorg på disse kanter av Marka.

Jeg følger stien videre og er etter en rask gange nede ved Katnosdammen. Den gamle damvokterboligen, bygd i 1886, er nå blitt en av hyttene til Oslo og Omegn Turistforening. Selve Katnosdammen ble restaurert for kort tid siden. Lars Katnosdammen som var damvokter her til 1914 kom fra mitt eget slektsledd på Østbråtan.

Etter en pause ute på tangen rett nord for dammen finner jeg stien som fører meg til Nordmarksveien. Så følger jeg veien ned til brua over Katnoselva. Dagen går mot kveld, og jeg bestemmer meg for å ligge natten over i nord ved Lenseløken. Jeg kaster et blick ut mot Storløken og Krokløken der skumringen senker seg mjukt og stille... Det er en fin plass her i nordenden av Lenseløken, mange har nok prøvd fiskelykken her, eller kommet seilende ned elva i kano... Nå er jeg alene, alt liv synes å ha gått til ro... Lenseløken ligger der omkranset av bølgende siv, bare elva synger sin stille sang... mens skogens skygger snart går i ett

med himmelen... Jeg hviler ut,.. og søvnen får snart taket... bare elvebruset høres ut i natten.

Neste dag følger jeg stien nedover langs Katnoselva, og passerer snart Seterløken. Om våren og forsommeren kan Katnoselva ennå gå stri og flomsterk, men nå renner den med rolige drag forbi løker og småstryk. I den tidlige morgen lyser lauvskogen opp der jeg går, blader i alle regnbuens farger ligger i småviker og bak steiner i elven, og grantrær bøyer sin krone ut over den brusende elv. Det er som om elven forstår at den snart må gå til hvile, den samler sine krefter før vinterens komme, slik at vårelven atter kan bruse og leke på sin vei til Sandungen... Elven strømmer sterkere lenger ned, og snart bruser vannet ut for Kvernhusfossen ovenfor Sandungen... Før i tiden var Katnoselva omspunnet med myter som fiskeelv. Da jeg var gutt hørte jeg at de dro innover til Katnoselva med sine løker for å få fisk.. Der var urørte og veiløse trakter, og derfra kom ingen tilbake uten fine fangster... det sa de voksne, og det måtte en jo tro på... Men glorien og forventningene tapte seg med årene, og store forandringer ble det her når Katnosveien ble bygd i 1970. Det førte også til store avisskriverier og senere demonstrasjoner..

Snart er jeg nede ved Sandungen gård, jeg passerer veien og følger stien ned til eidet mellom Store og Vesle Sandungen. Så følger jeg stien på sydsiden av Sandungsvannet mot Sandungsdammen. Noen steder over hogstfelter og plantefelter er stien vanskelig å finne så en må gå litt på følelsen.. Midtveis tar jeg en avstikker ut på Skysskafferodden. Vannet ligger der ganske stille, bare svake bølgeslag når

landet... På den andre siden stiger liene opp mot Kjerkeberget og Revshammeren, og der nord i vannet ser jeg Kutangen og Kalven. Sandungsvannene er et av de største vannbassengene i Marka. Ved høyvannstand er rominnholdet beregnet til hele 16.317 mill. m³,... bare Gjerdingen ligger noe foran. Sandungen er også kjent for å være et godt fiskevann, noe folkene på Hakloa, Kalven og Sandungen sikkert har erfart...bare en nå ikke satte garn på andres garnsted... Før i tiden klokka 12 hver torsdagsnatt ble det hørt skrik fra Skysskaffertjernet. Det var den drukna gardsgutten til Tarald finne på Sandungen som gikk igjen... Jeg rusler videre langs sydlandet og er snart framme ved Sandungsdammen. Demningen ble oppført i 1887 av tilhugget stein og er således av de eldre i Marka. Den er 56 m lang, 4 m bred og 5 m høy. Ved demningen er det galge, kran til å løfte lukene og nedover elveløpet er det skåttbru og skåvegger av både tømmer og stein. Demningen ligger bare 50 m fra veien og har stor kulturhistorisk og pedagogisk verdi. Ingeniør Bull skriver at Katnoselva, Skjærsvjelva og Øyungselva var de vanskeligste elvene å fløte i på grunn av bl.a fossene der.. Katnoselva kunne volde mye bryderi enkelte år fordi tømmeret ofte satte seg fast i den store Kvernhusfossen ovenfor Sandungen.

Jeg rusler rundt og betrakter bebyggelsen på Hakloa. Hakloa ligger i den gamle «bygata» hvor ferdselen fra Hadeland mv. gikk innover til byen før i tiden. Navnet Hakloa mener en betyr hadelendingsvika etter navnene «hadar» og «klo». I dag er Hakloa et lite samfunn med Hakloa gård, forsamlingshuset, damvokterboligen, godseierens villa, den tidligere skogfulmektigboligen og skogshus-

været og den gamle skolen. Den nåværende forpakterboligen på Vest Hakloa ble bygd i 1910. Arne Ødegaard ble driver her i 1947 etter sin far Adolf. Bjarne Larsbråten flyttet til damvokterboligen på Hakloa fra Gjerdingen i 1959. Nå er det hans sønn Rune Larsbråten som bor på stedet.

En gang lenge før dette ble Gudbrand Halvorsen fra Østbråtan damvokter på Hakloa. Hans bror Ole Halvorsen kom til Sandungskalven, og som tidligere nevnt ble Lars Halvorsen damvokter på Katnosdammen og Andreas Halvorsen ble forpakter på Mago. Alle disse stammer fra mitt eget slektsledd fra Østbråtan. Datteren til Ole Halvorsen på Sandungskalven som het Ingeborg, giftet seg med Adolf Jensen fra Lunner. Etter disse stammer mange Jensen og Tømte-folk både i Nordmarka, Maridalen mv.

Jeg lar historien fare og følger veien tilbake over brua nedenfor Sandungsdammen og vandrer så med raske skritt Nordmarksveien sydover. Det er blitt langt på dag, været er like fint som i går,... det er bare en litt friskere trekk i luften. Hakloa ligger badet i septembersol omkranset av åser og skog på alle kanter. Jeg skimter Øst Hakloa langt i det fjerne, Fjelaleiken og Haklomana reiser sin brede rygg mot øst merket av høstens gyldne farger,.. og Middagskollen hviler taus i den svake septembersol. Ut til venstre på andre siden av vannet skimter jeg Lukasvika. Jeg tar av fra veien der løypa over isen kommer opp på Nordmarksveien og følger steinmuren nedover på vestsiden av vannet. Jeg vil følge den kjære sti langs Hakloelva. Snart forlater jeg vannet for stien stiger svakt oppover åsen mot Smalstrømhøgda, men så tar den bratt ned fjellskrentene mot Haklodemningen.

Bare en trår forsiktig og støtter seg til gelenderet går alt bra... Snart er jeg nede på damkrona, jeg skuer en kort stund ut over vannet, men følger så stien videre nedover på østsiden av elva... balanserer på ledmurene av stein og er så vel nede på den lille kollen der elva svinger sydover. Her er det en fin raste-/teltplass, og jeg slår meg til ro for en stund. Hakloelva bruser svakt ved min side... dens stemme er kjent og kjær, jeg hører suset fra skogen opp mot Haklomanen... det er som om den kaller på meg..., og rundt omkring meg står den fargerike lauvskogen og spiller seg i de stille loner... Jeg fylles av ydmykhet og glede over dette lille «paradis» på jord som jeg nok en gang får oppleve i høstens fargedrakt... Det er stille her nå, ikke et menneske er å se..., men jeg vet at søkende sjeler har funnet stien hit mang en gang... Jeg ser oppover elveløpet, lukker øynene og prøver i mitt indre å høre elvebruset, fosseduren, drønn og bulder når fløyta gikk her før i tiden. Det må ha vært litt av et syn når vann og tømmer fosset nedover avsatsene fra dammen så skumsprøyten stod langs elvekanten... Men bare tømmeret kom velberget ned de første fossene så gikk det greit videre sydover til Bjørnsjøen.

Jeg aksler sekken og finner min sti helt i elvekanten nedover, balanserer så på sten etter sten...og er snart nede ved Storløken..

Storløken hviler i solens glans kledd av gulbrunt siv ved sin breidd, storgrana står der trygg og taus slik som før... og det jevne elvebruset følger meg hele tiden... Høstens blader driver på små virvler i elven, en and dykker der i viken, og vinden rasler svakt i trærnes blader.... mens et fly over meg

spjærer himmelen på sin vei nordover... Her er høst..., her er tid for ettertanke og oppbrudd..., her er tid for å si farvel for denne gang... neste gang jeg kommer hit skal det være brusende vår med irrg grønne bjørkelier... og fuglene skal fly over skogene... ja, slik skal det være... såfremt jeg krefter har og Gud vil...

Jeg runder Storløken og finner stien gjennom tettskogen ned til brua ved Smalstrøm. Elva strømmer ennå full av liv ut i Bjørnsjøen, Kutangen ligger der i den lave septembersolen og Rådalshøgda reiser seg mørk i syd foran meg... Der nede i elva ser jeg at fossekallen ennå hopper fra sten til sten på søk etter mat... slik den alltid har gjort.. og der ute i strykene pleide det være fisk før i tiden.

Jeg følger veien videre langs Fortjernet mot Helgeren og er snart ved «rundkjøringen» borte ved Middagsdalen. Før i tiden måtte folk kjøre hit for å snu slik at de fikk god fart tilbake og opp Smalstrømbakkene. Opp den trange og bratte dalen her gikk også Vidarløpet i mange år... tusener er de løpere som har kjempet seg opp bakkene mellom Rådalshøgda og Myrtjernhøgda for så å sette utfor mot Rottungen. Jeg klyver opp bakkene, det er skygge her nå og kjølig i luften. Vel oppe svinger jeg noe av til venstre og følger Myrtjernhøgda sydover mot Gåslungen. Skriftlige kilder forteller at en av de gamle ferdselsveiene sommerstid gikk her over Myrtjernhøgda mot Gåslungen. Lenger vest gikk det også en gammel ferdselsvei over Rådalshøgda fra Bjørnholt til Smalstrøm og Fortjernsbråten. Jeg vandrer litt på kryss og tvers sydover høgda, men kan ikke finne spor av noe slag som kan bekrefte disse antagelsene... Men

naturen leger så fort alle sår og spor... så visst kan det være sant som sagt... Jeg tar meg fram skauleis gjennom småskog, over småmyrer og høydedrag med glissen furu... og et stykke der nede kan jeg skimte Rottungsrumpa... Der nord i Rottungen er det så stille og avsides, skogen legger sin beskyttende kappe omkring vannet og vinden får også mindre tak der inne i rumpa... Fisk kan du også få der.. hvis du er heldig..

Snart er jeg nede ved vollene rundt Gåslungen. Husene ligger der røde og velholdte, men livet der er borte.. alt er så stille og forlatt... Borte er duren av skogsmaskiner innover liene... Thorbjørn Stenseth og Jørgen Hagen var flinke skogsfolk...,borte er kuene på beite..., og blomsterengene mot skogen som var der en gang... Borte er båtene som lå i Gåslungen og Rottungen, borte er kiosken og serveringen ..., og skogen tar tilbake stadig mer av beite og slåttemarken...Ja...mye av arbeids- og folkelivet er borte... de fastboende, latter, liv og røre... Marka har mistet noe av sin sjel...

Jeg vandrer videre, følger veien over elva og passerer skogen der plassen Nygård lå en gang i tiden. Etter svingen tar jeg av sydover og finner min sti gjennom skogen mot Langvann og Nygårdsmyra. Jeg følger vannet på østsiden, og husker med ett den store abboren som var der før i tiden. Jeg krysser sydover myra gjennom fattig furuskog og over grøfter og søkk til jeg når fastmarken på andre siden. Snart krysser jeg skogsveien som går i øst-vest retning, og bestemmer meg for å følge høydedraget og lia oppover mot Stutehaugen og Fagervann. «Det er godt det finnes vann i

Marka hvor det ikke er veier langs alle bredder», tenker jeg... og Øyungen er et slikt vann. En skal overvinne en del motstand og bruke sin kraft for å kunne oppleve fin og vakker natur. I området her har det vært planer om veier flere ganger. Løvenskiold ville ha skogsvei på grunn av skogbehandling og driften. Skiforeningen ville ha en trasé for å komme fram med sine løypemaskiner rundt Øyungen. Men ennå ligger Øyungen der med sine veiløse bredder.. og godt er det... I dag har Naturvernforbundet i Oslo og Akershus foreslått et Øyungen landskapsvernområde fri for veier, kraftledninger og flatehogster der skogen drives på gamle-måten og plassene bebos og drives av fastboende.

Det er fint å gå her oppetter ryggen mot Fagervann. I den voksne granskogen er det lett å ta seg fram, du går på tepper av irrgønn mose og kan følge tråkk og stier der bare elgen har gått foran deg. Jeg skremmer opp skogsfugl et stykke oppe i lia, og min hund søker ut for å undersøke... Snart åpner skogen seg og Fagervann ligger der foran mine føtter. Jeg tar en pause ved grana nord i vannet og lar blikket streife over vannflaten. Fagervann bærer sitt navn med rette, det er så åpent og fritt her oppe, den lysere lauvskogen kranser vannet her og der... og sola får alltid så godt tak her... Nå begynner dagen å kveldes, vannet ligger der rolig omkranset av den fargerike lauvskogen.. og den lave septembersolen må snart gi tapt... Jeg reiser meg og skynder på..., jeg følger stien sydover langs østbredden. Her lå det flere hytter før i tiden, men de ble revet av hensyn til drikkevannskildene. Jeg følger stien opp forbi hytta som er igjen der ved sydenden..., passerer åspartier og myrer der orren spiller hver vår..., og begir meg utover lisen mot Hønefoten. Her

oppe i høyden ved Lyberget er det så sjelden fin utsikt over Maridalen... Dalen åpner seg foran deg, Maridalsvannets flate ligger der rolig i kveldens glans mellom åser og grønne lier..., og langt der i syd skimter du byen med sin tåke og evige dur... Et stykke nede i lia passerer stien brannfeltet i Turtermarka fra 25. Juni 1992. Nå er brannfeltet på 375 dekar et studieområde for Universitetet i Oslo. De vil undersøke hvordan plante- og dyrelivet utvikler seg etter hvert som brannfeltet gror til.

Snart er jeg nede brattbakken ved Ulvehiet. Tankene går tilbake i tiden... her hadde vi på Maridalen skole hoppbakke..., der tråkket vi langrennsløype... og der er skogen hvor vi hadde lengde- og høydegrop. Det er ikke småskog der nå lenger,.. men trær av bra dimensjoner... årene og livet går sin gang... Og der lenger framme er «storbakken» hvor vi måtte tråkke unnarenn for de store gutta... Jeg følger så den Gamle Maridalsveien sydover til Hammeren,... nå kommer bussen snart... og min vandring gjennom septemberskog fra nord til syd i Nordmarka er over...

PERSHUSFJELLET

Har du gått der over Pershusfjellet,
en tidlig morgen i april..
Mens skaren ennå bærer,
og sola renner i vårlig smil..?
Da kjenner du dufter av sevje og bar.
Storfuglen speller ved myr og snar.
Livet våkner av dvale !

Opp..må du klyve..den bratte li..
..der..vokser storskogens trær.
Der må du følge din egen sti..
..til topps..hvor himmelen er nær.
Der er trollskog..ryggen lang.
Om våren..du hører fuglenes sang.
Og evighetens stille sus !

Pershusfjellet kneiser stolt mot sky,
..den er halve milen lang..
Når sommeren kommer..lys og varm..
det blinker i vann etter vann..
I nord..fra Tverrsjøens stille strender..
vannveien..langt sydover renner..
Som perler på en snor.!

I september..når luften er stille og klar,
og skogen er kledd i sin prakt..
jeg vandrer der inne ennå en gang..
før vinteren viser sin makt.
Koller`n hviler..alt er tyst.
Vemodet..det fyller mitt bryst.
Nok en sommer er omme.!

Vinteren kommer med stormfulle kast,
og dekker alt med sitt teppe.
Bare elgen tråkker i bratte li..
..sommerens fugler er vekke.
Pershusfjellet glitrer av is og krystaller.
Snøen..stille..over skogene faller.
Alt liv er gått til hvile.!

Men,livet..vil nok en gang våkne..
med vårvind over vann og fjell.
Pershusfjellet vil jeg atter vandre..
helt til livsdagen går mot kveld.
Her vil Nordmarkskogen alltid suse.
Og Spåselva...den vil stille bruse.
Jeg takker min Gud..for det.!

Helge Haakenstad

6. OVER KOLLERN OG HEIKAMPEN

En tidlig morgen først i september står jeg oppe ved Bislingen Fjellstue nord i Marka. Jeg vil vandre Marka på langs over Kollern, Katnosa og Heikampen til Hammeren i Maridalen. Jeg ser meg omkring og forstår at det vil bli en fin dag. Luften er klar med et noe kjølig drag, ingen vind rører ved trærnes grener,.. alt er stille og rolig her ved Bislingflaka. Men jeg ser at sommeren har sagt farvel for denne gangen, lyng og skog har fått det første skjær av høst,... det er som om naturen i stillhet venter på noe som skal komme... Det er tid for å takke og si farvel til sommerens liv som var, det er tid for stille ettertanke... det er tid for å møte det som skal komme.... høsten og vinterens kalde dager med snø og is. Jeg snur meg og ser over til Nysæterbrenna på østsiden av dalen der de gamle sinkgruvene ligger. Så ser jeg nordover skogene mot Mutta, Muttabråtan og Skjerpædalen like vest for Grua, der det før i tiden var rike bly- og sinkblendegruver. Navnet Mutta kommer visst av ordet «mute» fra gruvedriftens tid. I dag er områdene her vernet som naturminner. Jeg lar blikket streife videre vestover, lytter ut i skogens stillhet og mener å høre Myllselvas vare brus langt der nede i dalen. Der ved elva lå før i tiden blyverket, Bolken Tresliperi og Lunner Tremassefabrikk. Nå er alt dette borte,.... Alt er minner og historie. Også det rike seterbruket her inne er nedlagt for mange år siden. I mitt indre ser jeg for meg livet på Bislingsetra, Auretjernssetra, Syljusæter og Åssjøsetra.

Jeg tar min sekk på ryggen og følger sti- og løypefår vestover Bislingflaka mot Åssjøen. Min hund løper lett og ledig

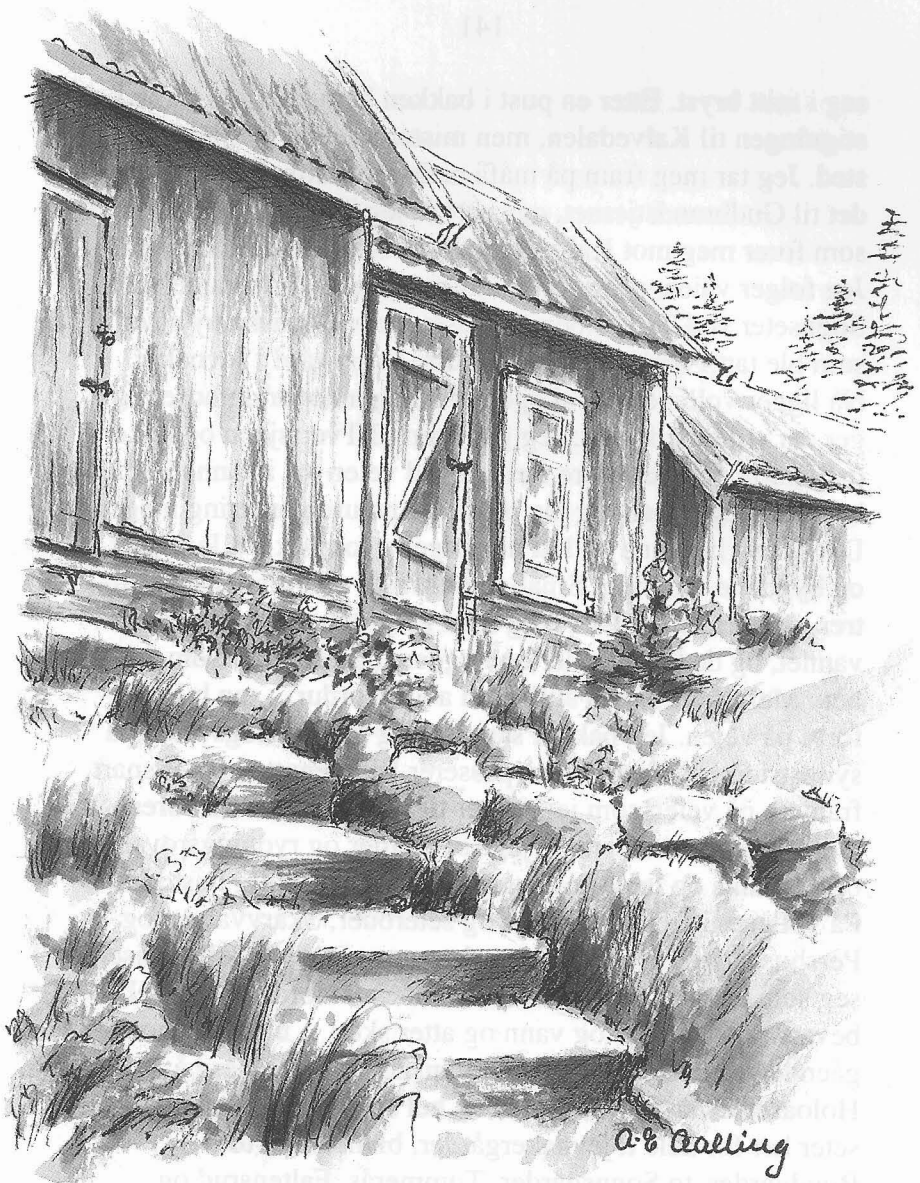
foran meg, av og til tar den en sving ut til sidene,... men den er snart tilbake igjen... den vil ikke miste meg av syne.... De flate strekningene her opp i 700 meters høyde veksler mellom «fjellskog», myrpartier og smådrag med bekker og putter. En kan få en følelse av å vandre i fjellskog. Her oppe på Bislingflaka var det før i tiden vardested. Varslet fra Bislingen gikk sydover til Varingskollen, Røverkollen og Vettakollen. Jeg går gjennom myret terreng, følger små daler med rislende bekker og klyver så ned den skogkledde li til Åssjøsetra ved Åssjøen. De to vannene ligger der i fredfull stillhet med skogåser på alle kanter. Jg tar en pust i bakken der ved Åssjøsetra og setter meg slik at jeg hviler ryggen mot en av veggene. Det er stille her nå,... ikke et menneske er å se... Skogen kaster sine lange skygger ut over Åssjøen, noen av høstens blader driver langs landet... og der ovenfra åsen hører jeg det varsomme bulder fra en orre... Jeg ser over til Massebrenna og Kollernmassivet der solens lave stråler lyser opp i septemberskogen... Det er godt å sitte slik, føle at kreftene fornyes, og høre at hjertet banker... Jeg lukker øynene, og mine tanker de driver av sted ... jeg ser mennesker som har levd... i arbeid på jorda og i skogen... Jeg er langt nord i Marka...nære Mylla og de rike Lunnerbygdene der noen av mine røtter har sitt feste.. Jeg minnes sensommerkvelden jeg søkte til plassen Brattvoll nord for Mylla der Ingeborg, min tippoldemor ble født i 1818. Jeg vandret i skumringen langs gammel innmark og steinrøyser, sparket i jorden.. og så husene der de lå omkranset av skog og Myllas vann. Ingeborg hun giftet seg med Halvor fra plassen Røste nord for Grua... og sammen så flyttet de inn til Østbråtan ved Katnosa og levde der sine liv nære skog, jord og vann. De

fikk seks sønner og en datter som mange nålevende nordmarkinger stammer fra.

Der jeg sitter ved Åssjøsetra ser jeg også for meg gården Haakenstad med sine solfylte, brede og fruktbare jorder i lia øst for Roa. Far vokste opp der på brede bondelandet..., men livets vei førte ham til jorden i Maridalen, tømmer-skogen og fløterhaken i Nordmarka,.... og fiolinens fengslende, mjuke toner. Gården Haakenstad lå ved den gamle Bergensveien, og historien forteller at oberst Løwens dragoon i sin tid overnattet der etter sammenstøtet med bøndene på Harestuskogen. For mange av dem ble dette den siste natten de levde, for neste dag fant trefningene på Norderhov sted.

Jeg river meg løs fra tanker og bilder som driver forbi, og finner snart min sti over Massebrenna mot Kollern. Her langsmed stien skifter det mellom småmyrer, putter og tjern og skog i ulike alderstrinn. Her og der vokser grovkvistet furu og gamle graner med skjegg i sitt hår. Under Kollern finner du tørrgran, vindfall, beitefuru, læger og høystubber, og navn som Fuglemyra og Stormyra forteller at det her kan være spill og kamp i de lyse vårmorgener... Snart er jeg oppe på Kollern. Herfra lyste det veter i gammel tid, og det sto også et brannvaktårn her for en del år siden. På Kollern har man en følelse av å være på fjellet, eller på «verdens tak». Det er åpent og fritt og en fantastisk utsikt mot vanne-ne som ligger der som perler på en snor. Mot vest ser en over til Pershusfjellet, Svarttjernshøgda, Lamannshaugen og Helgehaugen ved Mylla. Jeg står der i dyp beundring og ydmykhet, og en brusende følelse av frihet og glede brer

seg i mitt bryst. Etter en pust i bakken begynner jeg på nedstigningen til Kalvedalen, men mister så stien et eller annet sted. Jeg tar meg fram på måfå nedover bratthenget og ulendet til Gudbrandstjernet, og snart er jeg igjen inne på stien som fører meg mot Kalvedalen og veikrysset til Roensetra. Jeg følger veien, passerer bommen og er snart framme ved Sognseter ved Tverrsjøen. Sognseter er en ganske ny seter som ble tatt i bruk i 1949 av Midtre Sogn gård i Jevnaker. Nå ligger vollene øde, skogen brer seg innover og huset ligger der stille og forlatt. Jeg går fram til Tverrsjøen og koker meg kaffe ved den store steinen ved veien øst i vannet, min hund tar seg et bad, og jeg beundrer naturen omkring meg. Det er fint her inne og lett tilgjengelig for folk fra Jevnaker og bygdene omkring. Småbølger kruser vannflaten som glitrer i solens skjær, lauvskog med gulgrønn drakt omkranser vannet, og de høye koller og høgder står der i vaksom tausheit. Men snart brytes stillheten av motordur,... en bil farer forbi på veien. Jeg pakker sammen og følger skogsveien på sydøstsiden av Tverrsjøen, passerer Bikkjeputten og er snart framme på veien som jeg følger til Holoaseter. Snart brer vollene seg ut foran meg, jeg ser gjerder og rydningsrøyser og geitrams og lauvskog lyser meg i møte i tidlig høstdrakt. På vollene ligger hytter, hus og seterbuer, Skarvvannet og Pershusvannet strekker seg sydover, og Pershusfjellet reiser seg som en rygg mot vest. Her er noe av Nordmarkas sjel bevart... skog, åser og vann og atter skog... uten gjennomgående veier, buer og andre tekniske inngrep. Her på Holoaseter var det før i tiden en hel setergrend. Det var seter her for hele ti jevnakergårder, blant annet to Ruudgårder, to Sognsgårder, Tømmerås, Faltensrud og Skjennum. Det har også vært fastboende her og feriested for

Katnosa gård

byfolk i lange tider. Av mennesker som har vanket her, kan nevnes Hans Jæger, Hans Kinck, Erling Falck, Hans Heiberg og Johan Borgen. Legendarisk er også Lise Holoa som var budeie på Holoaseter i 40 år. Av andre setrer og plasser i dette området kan nevnes Skjennumseter og Abrahamsløkka vest for Tverrsjøen og Vestenden, Sinnerseter og Trantjern syd for Mylla.

Snart forlater jeg Holoaseter for denne gang og følger løypetraseen et stykke sydover. Ved Holoputten krysser jeg grensen for Spålen-Katnosa naturreservat, og jeg legger min sti nord og øst for Hesteskotjernet. Jeg vil vandre gjennom urørte trakter forbi Grasdaltjernet mot Store Fyllingen og Katnosa gård. Snart passerer jeg grensen mellom Jevnaker Allmenning og Løvenskiold-Vækerø. Store deler av området her ved Grasdalskollen og Roenseterbrenna ligger innenfor naturreservatet. Jeg vandrer skauleis sydover gjennom skog som har fått være i fred i lenger tid, det skifter mellom tett granskog og små myrdrag og på min venstre side aner jeg at Grasdalskollen reiser seg med sine høydepartier. Jeg får en følelse av å være i storskogens rike, alene og langt vekk fra folk og fe. Trærnes grener slår omkring meg, det er ingen sti å følge, og den tette granskogen er skyggefull og fuktig. Jeg ser hvor solen står på himmelen og beveger meg varsomt og sikkert sydover. Snart skimter jeg Grasdaltjernet mellom trærne. Det ligger der i stille ettertenksomhet midt i skogens favn. Det må være til slike skjulte kilder og tjern at den innerste lengsel går... Her er stillhet, urørthet og skjønnhet... her er rom for drøm og fantasi... Jeg vandrer videre og staker ut min kurs ned mot Store Fyllingen. Jeg følger små myrdrag og tar meg

gjennom tettskog, og etter hvert føler jeg at terrenget heller mer og mer utover mot vannet. Min hund svinser til og fra, stopper opp og lukter og skremmer av og til vilt og fugl som flykter sin vei... Mens jeg går minnes jeg Reidar Holtvedts beretning om Bjønnehjellen der opp ved Grasdalskollen. Der holdt det bjørn til før i tiden som fór ille med kyrne på Syljusetet og Roensetet.

I Løvenskiold-Vækerøs flerbruksplan fra 1974 var det planer om bilvei syd fra Katnosa og rundt Målvika til Aklangen. Langs Store Fyllingen var det planer om traktorvei. Men denne gangen vant vernearbeidet fram, og 23. Juni 1995 ble Spålen-Katnosa naturreservat opprettet. Slik skal det være når demokratiet får fungere...

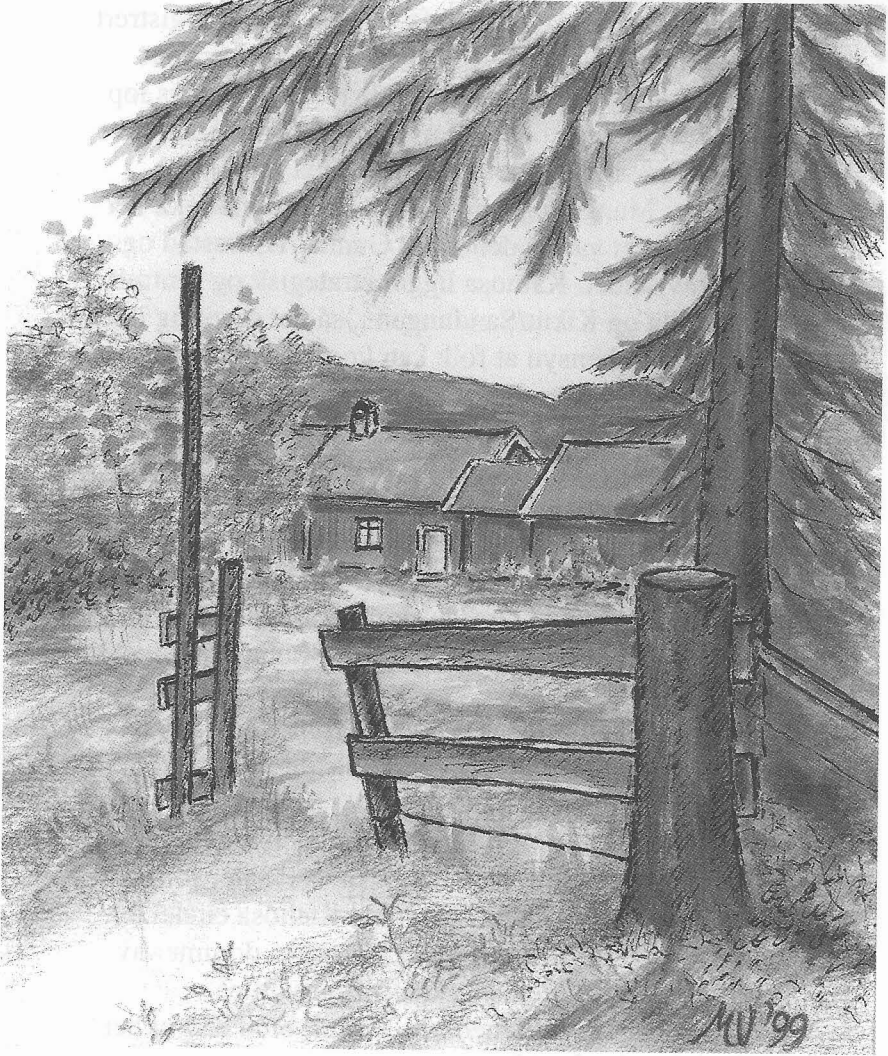
Snart står jeg nede ved stranden av Store Fyllingen. Jeg følger stien langs land og krysse over dammen der elva renner ned i Katnosa. Jeg tar meg fram litt østover gjennom sumpskog og myr til jeg klyver lia opp mot løypa som kommer fra Elgstøa. Jeg ser meg tilbake en gang og lar blikket sveipe over de brede skogliene ved Grasdalskollen som nå skal få ligge i fred for øks og sag og motordur... Jeg tenker også på den gangen jeg mistet retningen der inne og kom på villstrå... en høstdag med lavt skydekke gikk jeg i ring slik at jeg fant mine egne spor...

Nå følger jeg løypetraseen sydovert over myrer og gjennom glissen skog, forbi Mariputten og nedover mot Katnosa gård. Her inne nordøst for gården skal Katnossetra ha ligget en gang i tiden. Nå vokser det skog på de gamle vollene.

Jeg tar en rast i skogkanten ovenfor Katnosa gård. Husene ligger foran meg på rekke og rad. Hele tunet her er registrert som svært verneverdig bebyggelse i Marka. Det har vært mange skiløpere, vandrere og kanopadlere som i årenes løp har vært innom Katnosa og fått servering. Før i tiden husker jeg vi fikk komme inn på kjøkkenet og i stua for å hvile eller varme oss. Mang en gang har jeg hvilt på en krakk der innenfor døra... det var på den tiden Gunnar Hjørnstad og Kåre Berg drev stedet. Katnosa ligger strategisk og sentralt til mellom Mylla og Kikut/Sandungen,.. så det er viktig ikke minst av sikkerhetshensyn at folk kan komme innom for hvil og servering.

Under krigen etablerte Milorg D 13 en egen militærbase rundt Katnosa. Det lå motstandsfolk på mage av setrene og plassene her inne. 23. Februar 1945 var den store slippnatta i Marka. 15 fly gikk på vingene fra Syd-England og slapp sine laster blant annet ved Grasdalskollen, Båhussetra, Brentebråtåsen, Finnerudsetra og Nordre Branntjern.

Plassen Katnosa ble muligens ryddet av finner en gang på 1600-tallet. I finnemanntallet fra 1686 ble det registrert 52 rene finner i Lunner, 18 i Gran, 44 i Hole og 19 i Norderhov. Katnosa har vært seter for Lunnergårdene Heier, Løken og Brattvoll, men har også vært seter for gårder på Ringerike. Sist på 1700-tallet ble Katnosa en del av Nordmarksgodset. P. Blix skriver at Katnosa i dommer av 1680, 1685 og 1722 tilkjennes gården Brattvoll på Jevnaker... da har vel folk med noe av mitt blod drevet her inne for flere hundre år siden..

Katnosa gård

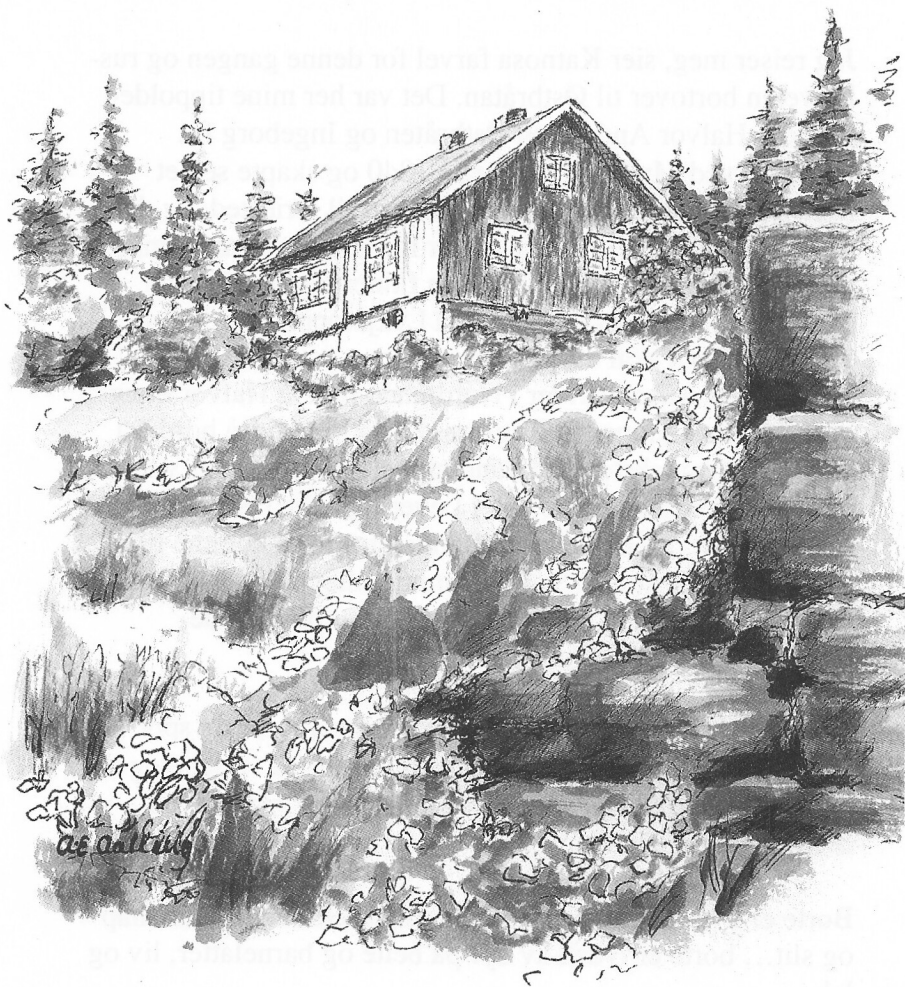
Magnus og Gunnhild Katnosa og deres slekt forpaktet Katnosa i om lag 80 år. Vei ble bygd til Katnosa i 1920, og strøm kom i 1950-årene.

Jeg reiser meg, sier Katnosa farvel for denne gangen og rusler veien bortover til Østbråtan. Det var her mine tippoldeforeldre Halvor Anderssen Østbråten og Ingeborg fra Brattvoll ved Mylla slo seg ned i 1840 og skapte seg et liv... Nå er plassen nedlagt og bortleid til feriested, og de 60-70 dekar med dyrkbar mark er for lengst tilplantet med gran. Opprinnelig er Østbråtan en finnerydning, og aller øverst på Østbråtans innmark, på Lykjetoppen, er det tuer og hauger som skal være finnegraver...

Egil Collett Aabel skriver i Nordmarksfolk at Halvor hogg og kjørte hustømmer til Katnosa. Han kjørte også bord fra Haklosaga og takstein fra Sandungen. Arbeidet hans var også å levere tømmer og ved i Leveringsvika i Katnosa. Noen ganger dro de vel over Båhussetra for å komme til bygds, kanskje streifet han i Branntjernhøgda på jakt etter skogsfugl og fisk..., og han fisket vel for mat i både Katnosa og Katnoselvas løker...

Jeg vandrer litt rundt husene, ser rydningsrøyser og spor etter tidligere liv, jeg ser grana som vokser på vollene og jeg klyver opp til Lykjetoppen der jeg setter meg for en hvil...og lar tankene fare...

Borte er livet her inne... borte er alt arbeid med svette, håp og slit... borte er lyden av dyr på beite og barnelatter, liv og lek...

Østbråtan

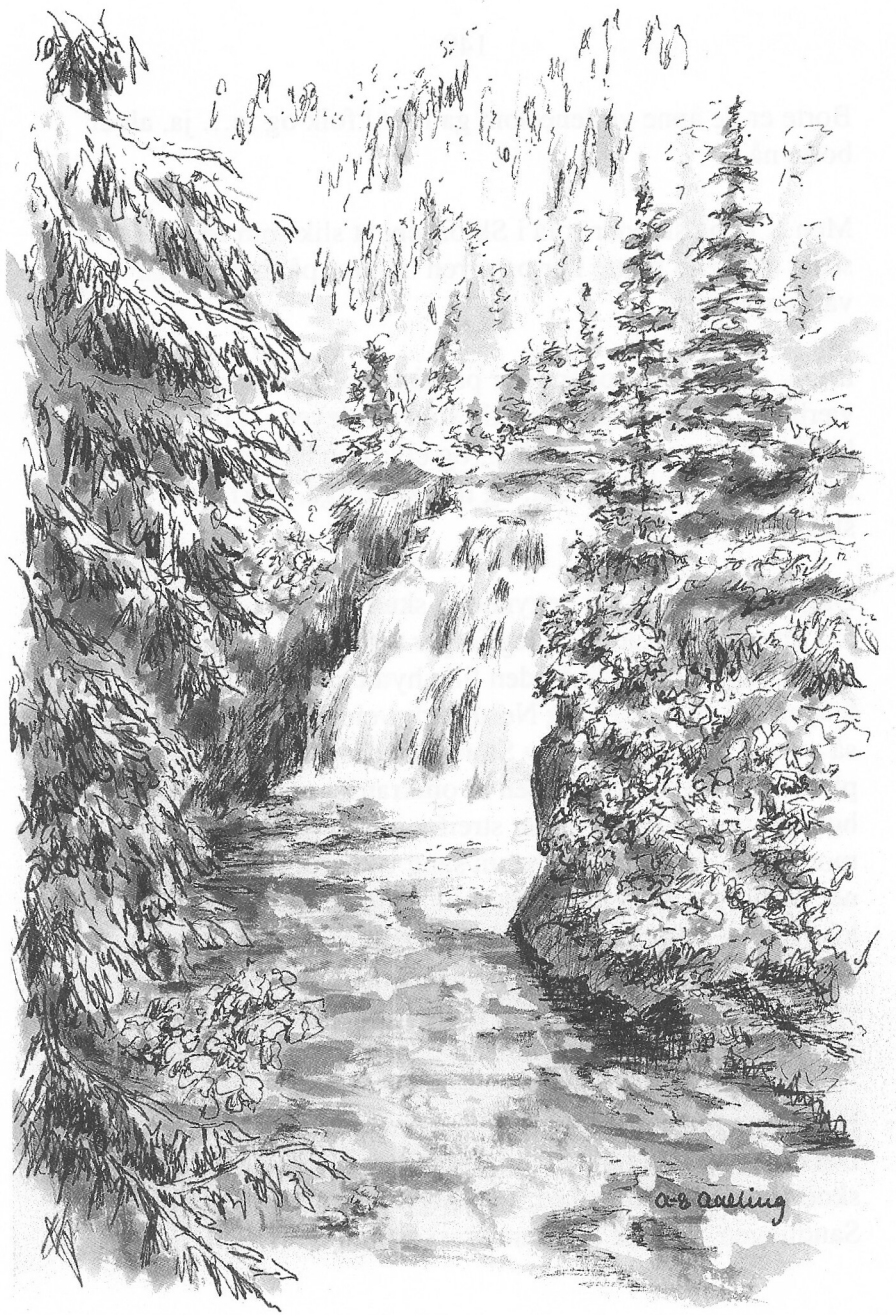
Borte er de åpne vollene som ga liv til folk og fe... ja, alt er borte nå..

Men... ennå skinner sola i Skjortjennet slik som før... Ennå suser skogen i bratte lier og orren buldrer på myrene når vårmorran gryr...

Ennå... vandrer skogens dyr på sti og tråkk, ...ennå står det værbitte hus og fortelle om liv som har levet... ja, ennå blinker Katnosa deg i møte... og elva den bruser slik som før... Ja, liv skal komme.. og liv skal forgå, slekt etter slekt... til evig tid.

Dagen svinner..., det begynner å skimre på min vei... jeg må finne ly for natten... Jeg følger veien tilbake og tar stien langs Katnoslandet forbi den lille hytta til Leveringsvika lenger syd. Så følger jeg Nordmarksveien et stykke, men tar så av ned til nordenden av Storløken der jeg finner min plass for natten... Storløken er omkranset av bølgende siv i høstens farger, et par ender streifer over vannet på sin vei mot syd..., og elva nynner sin sang ved min side...Jeg kjenner at min fot er trett etter dagens gange, min hund lager sitt leie ved en busk i nærheten,.. og jeg føler at mitt sinn trenger fornyelsens kraft... Snart synker sola bak Høggkollen i vest, snart går skogens liv til hvile for natten, snart hviler jeg trygt der ved ildens glør...

Neste morgen starter jeg tidlig på ferden videre sydover. Det er kjølig i de første morgentimer, og det ligger en svak skoddedis over Storløken. Jeg følger veien nedover til Sandungen gård for å komme raskest mulig av sted.

Kvernhusfossen

Katnosveien ble bygd i 1970 under omfattende protester og avisdebatt. Det var et stort inngrep i et ellers ganske urørt område, men heldigvis ble veien bygd et godt stykke borte fra selve elva. Elvebruset følger meg der jeg går, snart passerer jeg Kvernhusfossen og er så nede ved Sandungsvannene.

Området langs Katnoselva og løsavsetningene ved Sandungen er blitt vurdert som geologisk verneverdige, og er med på Den grønne liste over verneverdige områder i Oslo kommune. Løsavsetningene ved Sandungen er enestående i sitt slag i Marka. Det er den eneste, kjente, store deltaavsetningen fra siste istid, avsatt i dødis og i så stor høyde over den marine grense (ca. 200m).

Jeg krysser eidet mellom de to Sandungsvannene og følger så sydsiden av Vesle Sandungen til Bystøa. Jeg ser øya som ligger der ute, og ser for meg den rødglinsende røya på høstisen... Når Sandungsfolket før i tiden skulle til byen, tok de båten over til Bystøa og dro ned til Langlia og Sørkedalen. Nå følger jeg sti, vei og løype rett sydover og vestom Kveldroshøgda. Jeg vandrer i kanten av småmyrer og tjern, krysser høyspentledningen og begynner oppstigningen mot Smedmyra, Bjørneberget og Stormyra. Jeg søker lenger vestover og klyver opp på en kolle der jeg kan se utover mot den dype kløften der Langlivannet ligger. Arbeidet med Langlidammen ble påbegynt før krigen. Demningen er 40 m høy og 100 m lang og sto ferdig i 1941. Fra Langlidammen går vannet i tunnel fram til gården Kjelsås, og derfra i rør til et basseng i Holmenkollåsen.

Langlia ved Heimtjernet nord i Langlivannet ble revet under krigen, men tuftene etter husene er ennå godt synlige.

Trygve Christensen skriver at gamleveien gikk på østsiden av Heimtjern og Fløyta og over den gamle demningen for Langlivannet, den gamle Skrivedammen. Vintertid gikk sledeveien fra Sørkedalen over Langlivannet, Fløyta og Heimtjern og fortsatte nordover over Svarten, Vesleflåtan, Storflåtan og Damtjern til Stubdal.

Under krigen brukte Milorg rom inne i Langlidammen som skjulested for våpen og annet utstyr. De nærmeste slippstedene var Storflaka ved Oppkuven og Heikampen. På vårparten i 1945 var det flere slipp på Heikampen. Det var Oslogjengen v/Gunnar Sønsteby som tok i mot slippene. Trygve Christensen forteller at det første slippet på Heikampen tok de ned brattlia til Trofoss ved Langlielva på vedheisen til Løvenskiold. Det siste slippet bar en gjeng sørkedøler ned til Langlidammen og gjemte det der.

Der jeg står ser jeg over til Oppkuvenmassivet lenger vest. Oppkuven med sine 704 m over havet er den nest høyeste toppen i Nordmarka. I Løvenskiold-Vækerøs flerbruksplan fra 1974 ble i alt 5800 dekar av Oppkuven vernet som bevaringsskog C. Begrunnelsen var at...«disse skogtraktene har arealer av urørt natur og utgjør en spesiell naturtype som skiller seg ut ved sin egenart og kan ha vitenskapelig og pedagogisk betydning». I tillegg til dette ble Slottsåsen på ca 500 dekar vernet. Så endelig 23. Juni 1995 ble Oppkuven-Smeddalen naturreservat på i alt 4215 dekar fredet i medhold av naturvernloven. Det heter at...«Formålet med fredningen er å bevare en lite påvirket grenselokalitet

for subalpin barskog i Sørøst-Norge med en interessant vegetasjon og et variert dyreliv, samt å bevare et egenartet skoglandskap i Oslomarka.»

Jeg lar tankene fare og tar fatt på den siste oppstigningen til selve Heikampplatået. Jeg vandrer gjennom glissen gammelskog, aner det store juvet ut mot vest, men er så snart oppe på selve høydeplatået. Her er småmyrer, putter og koller og rundt myrene står rotgrov granskog isprengt en del furu. Her er klynger av tørrgran, vindfall og kvistgrov furu, her er lavdekte læger, stubber og mosetepper myke..., her er beitefuru, krokete tørrkraker og myrer i gulbrun drakt... Her er jeg alene nå... langt fra vei og bebyggelse.. På Heikampen bør du gå alene og la tankene fly vide... du bør gå der i stillhet og ettertanke og la alle inntrykk synke i ditt indre... Da vil du forstå hvor fint det er her, og du vil vende tilbake til skogen her gang på gang...

Syd på platået er det usedvanlig fin utsikt mot Sørkedalen, Oslofjorden, Bærumsmarka og Vestmarka. I dag ligger disen over Oslogryta, et fly krysser over skogene nordover, og sivilisasjonens dur når svakt mitt øre...

I Løvenskiold-Vækerøs flerbruksplan var i alt 1375 dekar av Heikampen vernet som bevaringsskog B. I dag opplyser bedriften at 390 dekar er administrativt vernet område. På andre siden av Langlivannet er Slottet på 270 dekar administrativt vernet.

Det er blitt sent på dagen, solens lave stråler leker mellom trærne foran meg, og luften kjennes mer kjølig. Jeg bestem-

mer meg for å vandre rolig videre og bruke resten av denne septemberdagen her på høgdene øst for Langlielva. Jeg vil slå leir for natten på høgda mot Finnerud. Jeg vandrer ned lia syd på Heikampen, krysser Hansemyra og runder Råkollen før jeg tar meg opp gjennom ungskogfeltet mot Stubberudseterhøgda. Min hund svinser til og fra og skremmer opp skogsfugl av og til, noen ganger høre jeg elg søker vekk fra min vei, og jeg ser spor etter spetter i stubber og trær. Øst for meg skimter jeg Øyvannet mellom trærne...

Flere av myrene her som Smedmyra, Stormyra, myrene på Heikampen og ved Øyvannet og Hansemyrene, er botanisk undersøkte lokaliteter. De er alle vurdert som lokalt verneverdige myrer. Stormyra og Smedmyra omfatter en av de største sammenhengende og åpne myrflatene i Oslo kommune og er velutviklet og helt uberørt. Myrene på Heikampen er artsfattige og har først og fremst estetisk verdi. Hansemyrene har velutviklede partier med nedbørsmyr og fattigmyr og har stor estetisk verdi. Myrsonen ved Øyvannet har også stor estetisk verdi.

På den grønne liste over verneverdige områder i Oslo kommune er området rundt Heikampen og Langlielva vurdert som bevaringsverdig. Langlielvdalen følger en av de store hovedforkastningene i Oslo-området, og terrassene ved Åmot, Elveli og Trofoss representerer elveslette- og deltaflater til den største deltaavsetningen nær Oslo.

Jeg klyver opp på Stubberudseterhøgda. Her er det også en usedvanlig fin utsikt. Nordøstover kan du se helt til Fyllingen, Bjørnsjøen og Hakloa, og Varingskollen,

Røverkollen og Tryvannshøgda skiller seg også ut i landskapet. Jeg finner min sti ned fra kollen og krysser Tømmermyra mot Finnerudhøgda. I Oslo kommunes flerbruksplan er Finnerudhøgda avsatt som bevaringsskog. Det øvre høydepartiet her preges av lite påvirket og varier, gammel granskog. Jeg er nå på hjemlige trakter, jeg er innenfor Finnerudskogen som eies og forvaltes av Oslo kommune ved Skog- og friluftsetaten.

Jeg finner meg en fin plass i ly av noen store graner og går til ro for kvelden. Mørket siger på..., jeg skimter noen stjerner på himmelen... og hører en ugle som buer et stykke nord for meg... jeg er i skogens favn nå.. Jeg ser lysene fra den store byen mot himmelen, hører en svak dur langt i det fjerne..., men jeg vet at skogen har meg nå.. selv her.. så nære byen og sivilisasjonen.. mon tro om vi vet hvor heldige vi er som har denne Marka?

Neste dag følger jeg åsen utover og finner en sti ned lia til Finnerud. Snart er jeg nede på rullestolstien og følger denne fram til Finnerudplassen. Mens jeg går ser jeg på vollene som vi ryddet og pleide for få år siden. Navne Finnerud stammer fra finneinnvandringens tid, finnen Sakris skal ha ryddet stedet.

I Oslo kommunes flerbruksplan er Finnerud på 108 dekar avsatt som kulturlandskapsområde. Hensikten er å forvalte dette området slik at biologisk mangfold, kulturminner og opplevelsesverdier sikres.

Finnerud tilhørte lenge Blinderen gård, og kan ha tjent den som seter. Professor i klassisk gresk filologi Peter Olrog Schjøtt kjøpte eiendommen Finnerud på ca 1000 dekar i 1878. I 1951 ble eiendommen forært til Oslo kommune ved et gavebrev. Oslo kommune overlot senere Schjøttstua til Oslo Røde Kors. Serveringsstedet Finnerud ble drevet av Paula Finnerud i mange år. Mellom Motjernet og Finnerud skal plassen Moen ha ligget. Moenfolket flyttet til Lørenseter lenger øst i Marka.

Jeg følger veien forbi Motjernet og tar av veien innover til Kobberhaughytta. Myrene ved Motjernet er vurdert som regionalt verneverdige. Floraen er meget artsrik med innslag av flere sjeldne og interessante arter. Nordover strekker Glåmene seg med glissen furuskog, myrer og tjern, og navn som Appelsinhaugen, Bjørneledet og Kobberhaughytta er velkjent for de fleste Markatravere. Jeg rusler opp til Kobberhaughytta og setter meg på benken på sydsiden av hytta. Herfra er det fin utsikt mot skogen sydover og Sørkedalen, og der mot vest reiser Finnerudhøgda seg kjent og kjær... Lauvskogen lyser mot meg i septembersolen, og vinden hvisker lavt i furukronene nordover Glåmene.. Det er godt å sitte her og varme seg litt i solen...

Kobberhaughytta ble oppført i 1931 og het før Turnhytta. Oslo og Omegn Turistforening overtok hytta i 1954, og den er i dag et populært turmål for mange turfolk. Navnet Kobberhaugene mener mange kommer av solens vakre glans over skog og vann en høstdag som denne. Kobberhaugtjernet er et næringsfattig vann på grunn av det skrinne jordsmonnet og geologien rundt hytta og vannet. I

området lenger syd rundt Blankvann finnes rikere kambrosiluriske bergarter med kalkstein og skifer som gir et helt annet planteliv og rikere granskoglier.

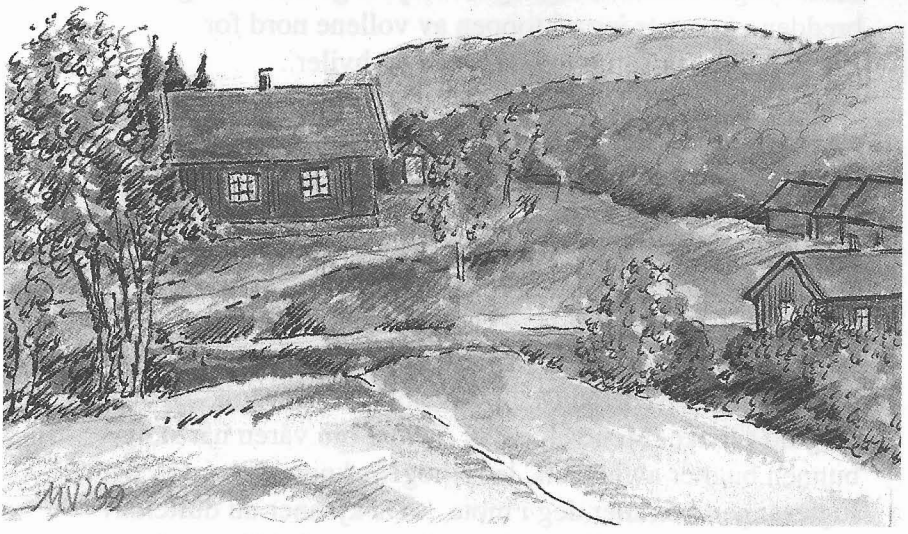
Jeg reiser meg og følger stien forbi Andtjernet mot Blankvann. Bjørker luter utover og speiler seg i vannet, en bekk synger sin høstsang, og sivet lyser gulbrunt langs bredden.. Snart er jeg på toppen av vollene nord for Blankvann.. der setter jeg meg ned og hviler..

Det er rikt med lauvskog i traktene her omkring Blankvann, Slagtern og Svartor. Der jeg sitter hører jeg det rasler i ospeblader, bjørkene foran meg luter ryggen med grener fulle av høstens blader, og rognen der på rabbene begynner også å få sine vakre farger. Lenger nede i lia vokser kjerr av selje, or og mer krevende treslag. Det er vakker her nå...og stille.. Den brede stien tråkket av de mange turgåere slynger seg ned mot husene på Blankvannsbråten.. der folk har levet lang tid tilbake. Men vakrest er det her om våren når skogbunnen bugner av blåveis, lauvskogens knopper brister, og fuglesangen kommer deg i møte... Da kjenner du duften av kvae og bar, vannet ligger der stille og mørkeblått og drømmer, og i liene blomstrer tysbast og hassel på naken gren... På denne tiden bør du vandre en dag her ved Blankvann og oppleve eventyret... vårens store spill... da du ser storheten i alt det små...

Området her mellom Lørenseter, Blankvann, Slaktern, Finnerud og Kobberhaughytta er et viktig ekskursjons- og undervisningsområde for Universitetet i Oslo, og de har sin base ved Studenthytta på Kjellerberget vest for Blankvann.

området består av vann Blankvann finnes i flere kambrer
særlig i den østlige delen og skifer som gir et helt
annet uttrykk og andre grunnfarger.

Jeg kjører inn og følger stien opp. Anlegget mot
Blankvann. Huset er lite og av spånt og i vannet en
bakk svanger sin bakk og stier lyser gulbrunt langs
kanten. En vakkert fullene nord for

Blankvannsbråten

å se og på vannet ligger det stille og mørkelilla
mer, og i like blomster lysbet og lys på mørke grøn
På denne tiden har du vandt en dag her ved Blankvann og
oppleve en ny verden. Vårens store spill, da du ser stjerne
i alt det nye.

Området her mellom Lørenseter, Blankvann, Skjæret,
Finnelid og Kjøpshaugen er et viktig ekskursjons- og
undersøknings-område for linjeinstituttet i Oslo, og de har som
base ved studienheten på Kjøpshaugen vest for Blankvann.

De botaniske og geologiske verneverdiene er nøye kartlagt gjennom flere undersøkelser, og det arbeides med å opprette et større landskapsvernområde her. Myrene byr på sjeldne orkideer, og i engene kan man finne både bergmynte, knollmjørdurt og dragehode...

Ved Kongelig resolusjon av 4. September 1981 ble Lørensetertjern/Karussputten naturreservat opprettet. Området mellom Lørensetertjern, Nordre Aurtjern og Blankvann er på i alt 260 dekar. Karussputten naturreservat vest for Blankvann er på 195 dekar. Formålet med denne fredningen er å bevare området meget varierte vegetasjon, hvor flere sjeldne og kravfulle arter forekommer.

I Oslo kommunes flerbruksplan er vollene ved Slagteren avsatt som natureng (32 dekar). Slagteren er en gammel, bebodd nordmarksplass der innmarka holdes åpen og graset slås regelmessig. I forbindelse med utvidelsen av Blankvann landskapsvernområde er innmarksarealet som ligger i Oslo kommunes skoger og på Statens eiendom, plan-
telivsfredet som natureng.

Slagteren er første gang nevnt i kirkebøkene på 1750-tallet. Den første brukeren skal visstnok ha vært slakter. Dagens beboere har sin tilknytning langt tilbake på 1800-tallet. På Slagteren ble det drevet servering på 1900-tallet fram til begynnelsen av 1950-årene. Blant annet Johannes Heftye vanket her med sine venner. Slagteren var uten veiforbindelse til 1973. I 1984 ble det bygd vei inn fra Aurtjernet. Leif og Haakon Slaktern var kjente skiløpere, broren Erik ble skutt av tyskerne for sin innsats i hjemmefronten.

Blankvannsbråten er en av de aller eldste plassene i Nordmarka, og her står også et av de eldste husene i Marka. Hvert år arrangerer Maridalens Venner blomsterengtur til Blankvannsbråten. Mange av oss har vel også minner fra den gang 5-mila i kollen gikk forbi her. Før i tiden var det matrast her med drikke og ullteppe over skuldrene. Tenk om vi kunne bevare denne 5-milstraseen slik den var fra starten, den er jo nesten å regne som et «kulturminne».

Lørenseter var opprinnelig en seter under gården Løren i Oslo. På Lørenseter var det før servering og også omgangsskole.

Svartor het tidligere Svartorseter og var opprinnelig seter under Skøyen gård i Vestre Aker. Like ved Svartor skal det finnes rester etter en kalkovn.

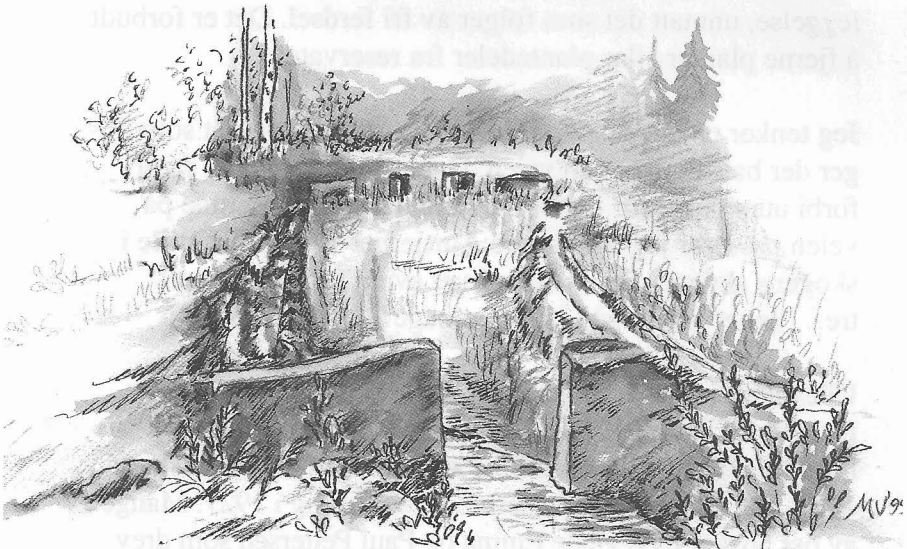
Jeg reiser meg der jeg sitter, lar historien fare og vandrer videre på min sti... Jeg krysser bekken syd ved Blankvann og klyver Slagterkleivene oppover til veien øst for Slagteren. Her er det frodige granlier og skyggefullt å gå, jeg følger løypa og tenker på alle de som har satt utfor her på ski i årenes løp. Nå er jeg også kommet innenfor grensen til Oslo kommunes skoger, men skogen her er foreslått som en del av Blankvann landskapsvernområde. I buffersonen her har vi felt ned en del trær for å få mer dødt virke i skogen. Hensikten er å fremme livsbetingelsene for en del lavarter, sopp og insekter for på denne måten å fremme det biologiske mangfoldet i skogen.

Jeg bestemmer meg for å følge veien sydover til Skjær sjødammen, dagen begynner å helle så jeg må raske på... Jeg krysser gjennom naturreservatet ved Lørensetertjern/Aurtjern. Her er all vegetasjon, herunder også døde busker og trær, fredet mot enhver skade og ødeleggelse, unntatt det som følger av fri ferdsel. Det er forbudt å fjerne planter eller plantedeler fra reservatet.

Jeg tenker på det fine og fredfulle Lørensetertjernet som ligger der bak skogen ved veien. Det er så mange som farer forbi uten tanke for dette fine tjernet. Lenger framme på veien passerer jeg det søndre Aurtjernet som hviler stille i skogens skygge. Jeg kjenner hver sving... nesten hvert tre... det er som å gå i sin egen hage...

Ullevålseter, kjent og kjær for mange, var opprinnelig seter for Ullevål gård. I 1737 ble den husmannsplass med fast bosetting. Kristiania kommune kjøpte stedet av Løvenskiold i 1922. Det ble bygd ny peisestue for servering i 1927. Mange av oss husker med glede Emma og Paul Pettersen som drev stedet fra 1927 til 1958 da Reidar Otto overtok. Emma kom fra Vestby og Paul fra Haugermosen i Maridalen.

Snart er jeg nede ved Skjær sjødammen, og jeg vil følge den nye kulturminnestien langsmed elva ned til Hammeren. Denne stien med opplysningsskilter ble bekostet og anlagt av Skog- og friluftsetaten i 1998. Skjær sjødemningen ble anlagt i 1890 og er av tilhogget stein, og nedover Skjær sjøelva finnes flere skåvegger og –bruer og ledemurer av stein som lettet fløtningen. Disse fløtningsinnretningene er i dag verdifulle kulturminner. Et stykke lenger ned ligger

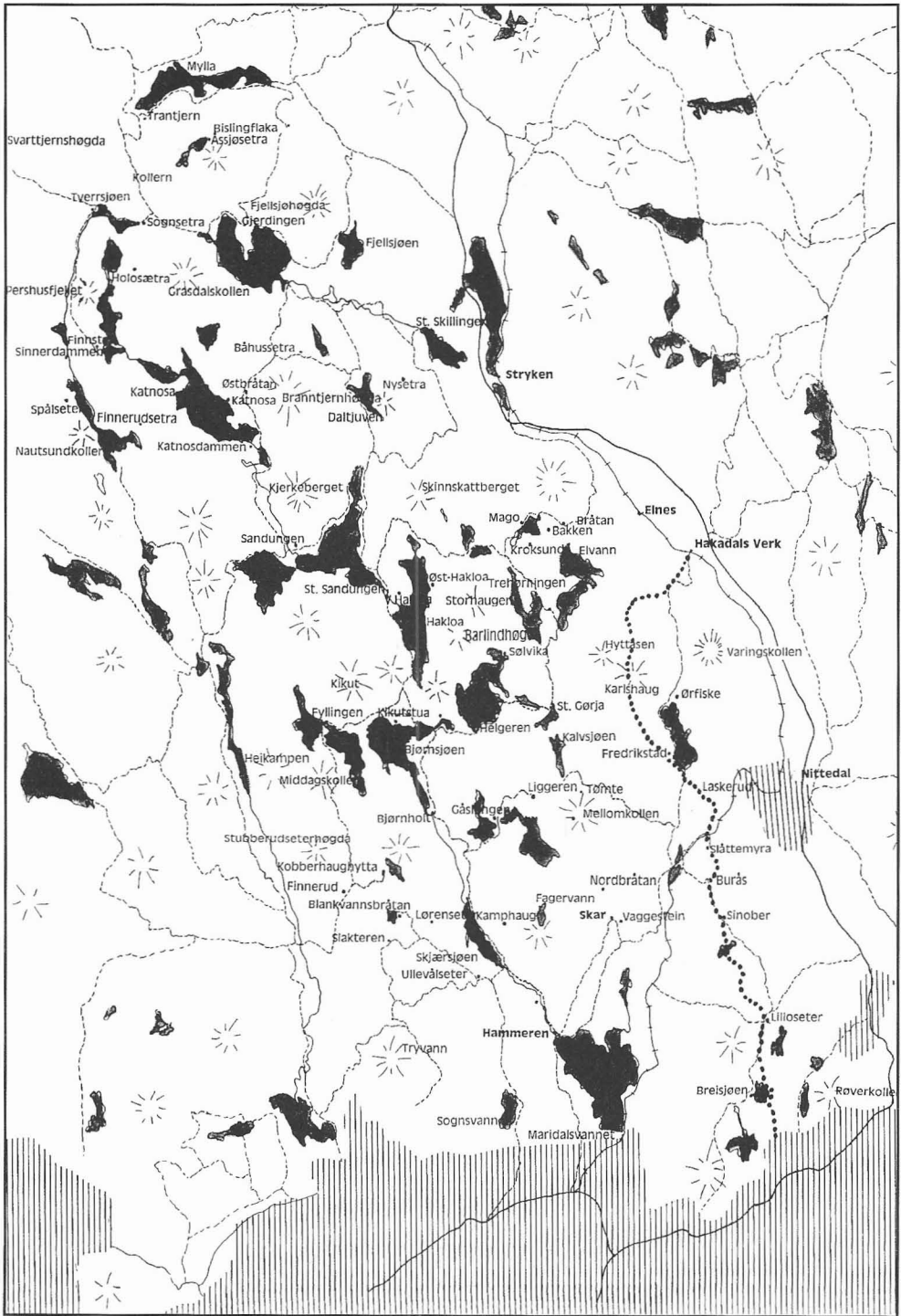
Modell av Solbergfoss kraftverk

en mindre modell av Solbergfoss Kraftverk hvor det ble foretatt ulike tester tidlig i dette århundret. Vi har nå frihogd området slik at modellen kommer tydelig fram. Ennå litt lenger nede ser vi murene etter den gamle Kamphaug sag som var en av de første oppgangssagene på denne kanten av landet. Eppersom jeg vandrer nedover stien blir all virksomheten og liver her mer levende for mitt indre... Her var fløting, tømmerkjøring, kullbrenning og industrivirksomhet. Her lå plassene Ringjordet, Nordseter, Sørseter, Stensrud, Slottet, Bakken og Bråten, og helt nede ved Hammeren lå plassene Brua og Skjervenbrua. Snart passerer jeg fossen der Stangjernshammeren lå og der Ankerveien og Greveveien gikk forbi. På den andre siden av elva ser jeg Møllerstua og Hammeren der bestyreren på Stangjernshammeren bodde.., og der lenger nede ligger det gamle Hammeren Kraftverk.

Det begynner så smått å skumre. Jeg følger den Gamle Nordmarksveien nedover langs elva, vissent gras slår meg om leggene, bjørkeskogen bøyer sin nakke over meg..., og hele tiden følges jeg av bruset fra Skjærsvjelva... Den har så mye å fortelle meg om livet som her var en gang... men jeg har ikke tid nå..

Her vandret også Peder Chr. Asbjørnsen med sin venn Elias Fisker fra Brua.. her vandret Bernhard Herre med sine hunder på sin vei innover Nordmarksskogene... og etter dem kom de tusener på tusener av glade Markavenner...

Snart er jeg nede ved Hammeren, dalen åpner seg foran meg... og der ser jeg bussen kommer...

7. OVER KARLSHAUGEN

Det er en tidlig morgen sent i oktober. Jeg går av bussen i veikrysset ved Hakadal Verk og vil gå over Karlshaugen, Ørfiske og Sinober tilbake til Groruddalen. Bjørketrærne i Bomstuellèn står der stille og mørke, det er ingen vind i luften, men ennå er lauvtrærne fulle av høstens gulgrønne blader. Det er som om de ennå en stund vil holde fast ved livet som var ...

Jeg ser meg tilbake ... over dalen ligger en tynn tåkedis slik at jorder, skog og bygninger går i ett ... fra en pipe stiger det røyk til værs. Hakadalsbygden ligger der i sin drømmende stillhet, og lukker jeg øynene og lytter er det som jeg hører klaprende hestehover oppover Greveveien mot Marka. Jeg er på historisk grunn. De gamle Verksbygningene kunne fortelle historier lange om sagbruks- og jernverksdrift, om kullbrenning og plankekjøring og om svette, slit og tårer ...

Grev Herman Wedel Jarlsberg fikk bygd Greveveien fra Hammeren i Maridalen til Hakadal Verk på begynnelsen av 1800 – tallet. Arbeidet ble bekostet av Peder Anker som var svigerfar til greven. Ankerveien og Greveveien knyttet sammen Peder Ankers industrivirksomhet ved Bærums og Fossum Verk, Stangjernshammeren i Maridalen og Hakadal Verk.

I første halvdel av 1800-tallet var Greveveien en fraktvei for malm- og rujernskjøerne. Masovnene ved Hakadal Verk måtte mates med malm fra Bærum. Malmforekomstene i

Hellerudåsen lenger nord i dalen var utilstrekkelige og ulønnsomme. Masovnene trengte mye brensel, og skogene omkring Hakadal Verk ble sterkt utnyttet til trekullbrenning. Lasse Kopperud, lektor i kulturhistorie skriver at «... da masovnene stilna for godt – i Hakadal i 1869 og i Bærum i 1872 – overtok plankekjørerene veien. Lasta ble kjørt fra sagene i Hakadal og Nittedal til Brekkesaga ved Frysja, frakta vidare til kaia ved Vækerø, og skipa til England. Hver dag, vinteren gjennom, gikk den tunge transporten over åsen. Ti til tolv kjørere i følge. Et grusomt slit. De samme karene, de samme bratte kneikene ...»

Den rike historien her ved Hakadal Verk forlater for en stund mine tanker, og jeg følger veien rundt den store driftsbygningen og passerer snart jernbanelinja og Bomstua. Jeg ser bortover jernbanelinja en stakket stund, og i den disige morgengry er det som jeg ser min bestefar, Ole Olaisen, på dresinen der han trækker mellom Hakadal og Stryken for å kontrollere linjen. Jeg ser han slik han er på de gamle bildene ... med skyggelue og i jernbaneverkets mørke uniform. Ja ... her har også min slekt hatt sitt arbeid ... langt tilbake i tiden hadde sikkert noen av mine sitt arbeid her i tilknytning til Hakadal Verk.

Jeg lar minnene fare og går med raske skritt oppover veien mot skogen ... Det er friskt i luften slik på morgenkvisten, og det er godt å gå og kjenne varmen som brer seg i kroppen, og hjertet som slår med jevne, trygge slag ... Da føler jeg dyp takknemlighet og at livet er godt å leve ... Min følgesvenn ... min hund Tiko løper med lette steg foran meg ...

Greveveien stiger jamt og trutt her oppover lia til fjerdingsstolpen på høgda vest for Varingskollen. Svartbråtebakken kaller de denne stigningen, og mang en hest har dratt tunge plankelass her oppover bakkene før i tida ... Når plankekjøerne hadde levert sitt lass og var på hjemvei nedover lia til Verket igjen ... ja .. da kunne alt gå i en fykende fart ... så snøklumper sprutet og fråde og damp stod omkring hestene ... Når jeg lytter der dypt i mitt indre, tror jeg at jeg hører bjeller, hovslag og skranglende seletøy fra sleder og hester i fykende trav nedover lia ... for Brekkekjørera hadde alltid så liten tid ... Jeg følger den gamle traseen rett opp lia og kommer snart inn på veien igjen lenger oppe. Snart forlater jeg Greveveien som svinger av sydover mot Ørfiske. Jeg følger Nordmarksveien et stykke mot Elvann og Langvann. Jeg går med raske skritt, en svartspett krysser min vei og flyr stille innover de vide skoger, og langsmed veien lyser små myrer av gras i mot meg med farger av gult og brunt og rødt. På denne tiden .. i skillet mellom sommer og vinter ... mellom liv og død ... er skogen på sitt vakreste .. Ja .. den kan måle seg med vårens brusende kraft av liv ... Snart passerer jeg kraftlinjen og tar av på den lille stien som snor seg oppover lia mot Karlshaugen. Jeg er omsluttet av skog, og en dyp trygghet brer seg i mitt sinn. Midt oppe i lia tar jeg en liten pause, setter meg og hviler ryggen mot en av de skjeggete granene og bevilger meg en kaffetår. Den gamle granas hengende grener er som beskyttende vinger omkring meg, jeg kjenner duften av mose og bar ... og vet at jeg er ganske alene her nå .. Over meg brytes stillheten bare av et fly som pløyer himmelen på sin vei mot syd ... En kan ikke sitte slik så lenge, da vil kulden smyge seg på ... Jeg aksler sekken og vandrer videre oppover lia. Jeg passerer

skogsbilveien høyere oppe og er snart i et eldre granbestand som Løvenskiold-Vækerø nettopp har tynnet .. Det er bra, tenker jeg, fra et flerbruksfaglig synspunkt er det positivt at det tynnes her i buffersonen til Karlshaugen naturreservat. Kanskje kan en på denne måten unngå større snauflater her en gang i fremtiden. Etter en rask gange er jeg snart oppe ved Store Hyttetjern. Vannet ligger der stille og blinker i mot meg i lav oktobersol, småmyrer og lyngmark flammer i høsten farger og Eriksknatten hvelver seg mot øst. Jeg går over den lille murdammen og setter meg ned ved den lille hytta her ved vannet. En flaggspett sitter i toppen av den gamle furua og banker med nebbet mot stammen, ellers er alt tyst og stille ... Jeg ser bort på den lille hytta som synes vel brukt og noe slitt, og lurar på hvem som er den heldige eier av dette lille fristed på jord .. Jeg tar en matbit her ved hytta for de neste 2 –3 timene vil jeg vandre på kryss og tvers over Karlshaugen .. gjennom urørt skog, over gulbrune myrer og langsmed stille, mørke tjern. Jeg vil la tankene fare, og vil la drøm og virkelighet bli ett ... Jeg vil vandre med åpent og følsomt sinn og la min sorg og glede bli ett

Jeg pakker min sekk og følger den lille stien på vestsiden av Store Hyttetjern. Snart åpner Karlshaugen seg og kommer meg i møte med småmyrer, tjern og skogklede koller ... Det er som om oktoberdagen venter på noe ... noe som skal komme ... etter sommerens liv som forsvant .. Bare langt borte høres sivilisasjonens svake dur, og mitt hjerte det banker med kjente slag ... De gamle furutrærne strekker armene mot himmelen, og granene luter i sin trygge stillhet .. Myrer, lyngmarker og lauvskog flammer i rødt og gult ..

høstens farger .. og det drypper sakte fra gras og gren
etter nattens forsiktige regn ..
Jeg ser naturens blod og tårer over livet som svinner og
forgår ..
over gleden som var .. og uvissheten for hva som skal
komme ..
Bladene på bjørketrærne er ennå gule ..
det er som trærne ikke vil gi slipp på sommeren som var ..
slik er det vel med oss alle .. vi vil holde fast ved livet ..
så lenge vi kan .. helt til høststormene kommer
og feier alt til side ..
Jeg vandrer gjennom skogen .. skogbunnen er dekket av
visne blader ..
her og der ligger morkne, mosegrodde vindfall
og grupper av tørrtrær peker mot himmelen ..
en hakkespett banker på en tørrfuru .. og de nakne ospene
strekker armene mot lyset ..
En svak tåkedis ligger som et beskyttende teppe over
skog, myr og tjern .. Skogen går delvis i ett .. uten klare
kontraster ..
det er som et skyggenes land som kaller på fantasi,
drømmer og
livets evige spørsmål ..
Jeg vandrer over myrer hvor frostnettene har fått tak
og ser bekker hvor det blinker i den første is ..
Vannet synger sin sang mot meg under dekke av lyng og
iskrystaller .. og mellom de dunkle graner flyr
meiseflokker fra tre til tre ..
En sjelden gang flyr en and sydover skogene ..
ellers er skogens liv gått til ro ..
Jeg vandrer åsen nedover, ser landskapet åpner seg

og stopper opp i en lysning mellom de skjeggete granene ..
 Granskogen er kledd i en kappe av rim og krystaller
 som glitrer mot meg i solstreifene mellom trekronene ..
 Langt der nede ser jeg sola skinner gyllent i det store vannet

..

og jeg ser for meg de hvite svanene som svømmer stille og
 andektig i vika .. fugler av skjønnhet og mystikk
 knapt skapt for denne vår virkelighet ..
 Dagene er korte så sent i oktober, jeg merker at skumringen
 sakte siger på.

Ennå en gang retter jeg blikket sydover mot solens
 skinnende speil

i vannet ... Jeg merker skogens vare stillhet, og forstår at
 skogen har

sin ventetid ... her og nå ...

Jeg har vandret en dag i skillet mellom lys og mørke ..

i skillet mellom sommer og vinter ..

mellom liv og død ..

Naturen er på sitt vakreste på denne tiden ..

i skillet mellom det som skal forgå og det som skal komme

..

i skumringens time ..

Vi er også en del av naturen ..

og skal alle en gang forlate denne vår jord ..

En oktoberdag som denne

flammende rød av høstens farger ...

var turen kommet til en kjær

venn og kollega ...

... det var Arne denne gangen ...

Snart er jeg nede ved den østre Karlshaugputten. Jeg vandrer rundt tjernet og krysser over til den vestre Karlshaugputten, jeg ser grensemerker i myrkanten og finner også trær som er merket på Søndre Karlshaugen. Skogen blir meg atter nær og trygg og tunge tanker forlater mitt sinn. Jeg forstår at jeg er innenfor Karlshaugen naturreservat, jeg setter meg i skogkanten der solen ennå varmer, og tar opp av min sekk en bok med et gammelt kart. «Karlshaugen. Et fredet skogområde i Nittedal.» skrevet av Peder Braathe i 1980 står det på tittelsiden.

I Rapport nr. 12/92 fra Skogforsk finnes en mindre artikkel om det samme området. Karlshaugen i Nittedal ble gitt som gave av godseier Harald Løvenskiold til Østlandske krets av Landsforeningen for naturfredning i Norge, og ble fredet ved Kongelig resolusjon i 1922. Etter kartet er skogområdet på 150 dekar, og hensikten med fredningen var å fremskaffe et urskogpreget område uten inngrep av mennesker. Området ble kartlagt og taksert av Det norske Skogforsøksvesen (NISK) i 1930 og er senere taksert på nytt i 1978. Dette er dermed den eldste og mest omfattende dokumentasjon som finnes om et skogreservat her i landet. Karlshaugen er således det første skogreservat som ble opprettet i Marka.

Takstene viser at området har noe av fjellskogens preg med meget lav tilvekst. Karlshaugen ligger ca. 450 m over havet og har en ganske værutsatt beliggenhet på toppen av åsen. Jordlaget er temmelig tynt, næringsfattig og surt. I beskrivelsen ved fredningen heter det at skogen ikke var gjennomhogd i manns minne, og at stubber etter hogst nes-

ten ikke fantes innen det avgrensede området. Derimot fantes det en del gamle tyristubber som til dels var forkullet .. antagelig etter skogbrann. Rapportene fra NISK er en forstlig beskrivelse av skogens utvikling over tid. Karlshaugen er i dag vernet etter naturvernloven som naturreservat.

Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er fredet mot skade og ødeleggelse, unntatt det som følger av fri ferdsel. Det er forbudt å fjerne planter eller plantedeler fra reservatet, bortsett fra sanking av bær og matsopp. Nye plantearter skal ikke innføres. I dag har LøvenskioldVækerø vernet administrativt et større område på i alt 970 dekar omkring Hyttetjern og Karlshaugen.

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) har nå foreslått et landskapsvernområde på i alt ca. 2,2 km² omkring Gruvåsen – Hyttetjern. Furukoller og skrinn granskog gjør området svært velegnet for naturopplevelser og friluftsliv, og her kan en komme igjen og igjen for å oppleve naturens gang.

Jeg blar forsiktig i boken fra NISK, mine øyne streifer nok en gang over forfatterens navn, jeg uttaler navnet, professor Peder Braathe, lavt for meg selv, og lar tankene gå tilbake i tiden mens mitt blikk hviler ved Karlshaugens teppe av skjeggete graner ... Alt som har hendt, alle mennesker jeg møtte står ennå så klart for meg ...

Det er snart 25 år siden nå, jeg ser meg selv sitte foran Braathes skrivebord i ærbødighet og spenning ... jeg venter på hans svar ...

Jeg ble bedt av skogdirektør Hans Kr. Seip om å besøke Peder Braathe for å høre hans mening om det nye forslaget til forskrifter etter skogloven for skogbehandling og skogsdriften i Oslomarka. Det var midt i 70-årene, det var hard strid om Oslomarka mellom miljø- og naturvernensiden og skogbrukets folk, og jeg var ansatt i Landbruksdepartementet og arbeidet med forskriftene. Miljøverndepartementet med en ung, fremadstormende og energisk statsråd Gro Harlem Brundtland arbeidet hardt for en egen flerbruksplan og særlov for Marka underlagt miljøvernmyndighetene. Landbruksdepartementet ved statsråd Oskar Øksnes arbeidet med utførlige forskrifter etter skogloven.

Gro Harlem Brundtland som gjorde en stor innsats når Dagali og Veigvassdragene ble vernet på Hardangervidda, ville nok også ha seier i Oslomarkasaken .. Jeg minnes hun feide inn som en frisk vind i Landbruksdepartementet og spurte kjekt om noen der hadde greie på flerbruk og Oslomarka ...

Peder Braathe var bestandsskogbrukets mann og var og er en høyt respektert fagmann langt utenfor skogbrukets egne rekker. Jeg husker ham fra studiedagene, og jeg leste med stor interesse hans faglige avhandlinger om de grønne ungdomsfeltenes produksjon og vekst. Han så fremtiden i de frodige og grønne plantefeltene, og var vel ikke blant de som snakket varmest om bledningsskogens fortreffelighet. ... Og der satt jeg da og ventet på hans svar når det gjaldt de nye forskriftene etter skogloven for Marka .. Jeg ventet i spenning, jeg så han ble blek og stille, og jeg forstod at det

gjorde ham vondt langt inn i sjelen å lese disse ny-gamle retningslinjene for et bærekraftig og naturvennlig skogbruk i Marka. Skulle nå privatskogbruket i Marka plages med disse nymotens faglige retningslinjene? Var det nødvendig, hva galt har de gjort?

Jeg forstod etter hvert at det var et hav av avstand mellom våre synsmåter og idealer, og at jeg ikke kunne vente noen aksept og stor glede over de flerbruksfaglige forslag jeg hadde med meg. Det var bortkastet tid å sitte der for lenge ... Jeg forstod at hans yrkesstolthet ble såret ... Jeg gikk slukøret bort fra Braathes kontor ...

Men skogbruket var i forandring enten man likte det eller ikke. Det var på vei bort fra bestandsskogbrukets ensretting til et mer mangfoldig og naturnært skogbruk der også andre hogstmetoder hadde sin naturlig plass. Vi som var unge, brant for de nye tankene, og vi arbeidet for vår overbevisning med energi og kraft .. Vi ble kaldt disipler av rektor Franz Germeten ved Brandbu skogskole og professor Ola Børset ved Norges Landbrukshøgskole ... og slik var det vel også ... Germeten var den første som jeg hørte snakket med engasjement og glød om det flersidige skogbruk fra landbrukets egen talestol. Senere fikk jeg lære mer av slike foregangsmenn som Sigmund Huse og Ola Børset ved NLH. Jeg minnes Ola Børset i slike sammenhenger kunne sitere fra Predikerens bok, kap. 1 vers 9 –10: «Det som har vært, er det som skal bli, og det som har hendt, er det som skal hende, og det er intet nytt under solen. Er det noget hvorom en vilde si: Se, dette er nytt –så har det vært til for lenge siden, i fremfarne tider som var før oss.»

Men Gro Harlem Brundtland tapte sin store kongstanke om flerbruksplan og særlov for Marka .. Tiden var ikke moden for slike radikalt nye forvaltningsgrep, og konfliktene som var der mellom skogbruket og miljøvernensiden og mellom by og land var så alt for store ... Trolig var det godt at alt gikk som det gikk .. alle forhold tatt i betraktning ...

Men her på Karlshaugen har også den gode mann Peder Braathe vandret og utført sine målinger. Kanskje gikk du her og gledet deg over den gamle, skjeggete granskogen, kanskje så du myrenes gulbrune fargeprakt om høsten og gledet deg over skogens våre stillhet ...
 ... kanskje du også fikk en følelse av evighet og storhet ...
 ... kanskje langt der inne ... var avstanden mellom oss ikke så stor allikevel ...?

Jeg pakker ned mine bøker, aksler sekken og begir meg videre sydover Karlshaugens åskam. Ut mot venstre skimter jeg de vide myrene og vannspeilet til Søndre Karlshaugputten. Det er blitt langt på dag, jeg rasker på og følger det svake stitråkket sydover .. Et stykke lenger fremme forlater jeg stien og vandrer skauleis utover Gruvåsen helt til utsikten åpner seg utover Gravemyra og Ørfiske ... Der setter jeg meg ned på flaberget og skuer utover et hav av skog.

Et teppe av tretopper strekker seg sydover mot Fredrikstad og vestover mot Hansakollen, Tømte og Mellomkollen. Der aner jeg Mellomkollen naturreservat på hele 3044 dekar, min skog ... skog av trygghet ... skog for drømmer og evighetens lengsler ... Men her ser jeg tusener på tusener av

trær, skog som strekker seg mil etter mil innover i Nordmarka og som tilhører godseier Løvenskiold ... Jeg tenker på mitt ene plommetre i haven hjemme og forstår at jeg aldri vil bli noen stor skogeier.

Jeg føler et snev av urettferdighet og spør meg selv om det er rettferdig og riktig at en familie skal eie så store deler av Marka ... vår nasjonale naturhelligdom ... Jeg får ingen svar der jeg sitter ..., men jeg vet dypt i mitt indre at tingenes tilstand bare vil vare så lenge vi tusenvis av Markabrukere er fornøyd med forvaltningen av Nordmarksskogene på i alt 430 000 dekar. Og det er klart for meg at det påhviler Løvenskiold – Vækerø et stort samfunnsansvar i å utvikle Nordmarksskogene slik at de også fremtrer som et enestående og verdifullt natur- og friluftsområde for de tusener av Markabrukere. Jeg vet at det gjøres mye ... Det tilstrebes et bærekraftig skogbruk, det biologiske mangfoldet skal sikres, i 1992 ble i alt 6150 dekar skog administrativt vernet fordelt på 10 områder, og det offentlige har vernet større sammenhengende områder som Spålen-Katnosa og Oppkuven på i alt 21000 dekar. Til sammen er nærmere 7 % av arealet sikret ved vern etter Løvenskiold-Vækerøs egne beregninger. Men er det nok ... ? Ennå ligger gamle setrer med voller og forfaller, ennå forfaller fløtningsinnretninger og dammer, ennå hogges det store flater og viktige randsoner mot vann, myrer og lignende blir borte ... Og på plassene i Marka burde det bo folk som hadde sin tilknytning til skogen og friluftslivet slik at avfolkningen kunne stoppes ... Ja ... ennå er det mye å gjøre ...

Jeg ser utover de vide skoger nok en gang og minnes Carl August Fleischers utredning om eiendomsforholdene i Oslomarka .. en utredning som dirret av engasjement og harme ...

«Løvenskiold-familien har ikke gyldig grunnlag i salg eller liknende disposisjoner for sin påståtte eiendomsrett til skogstrekningene i deres såkalte Nordmarksgods. De påståtte salg fra danskekongene og dere stattholdere er ikke holdbare. Det er heller ikke senere skjedd noe – eventuelt hevd eller alderstidsbruk – som kan gjøre at Løvenskiold har fått eiendomsrett til områdene.»

Ja ... hvem eier det hele ...?

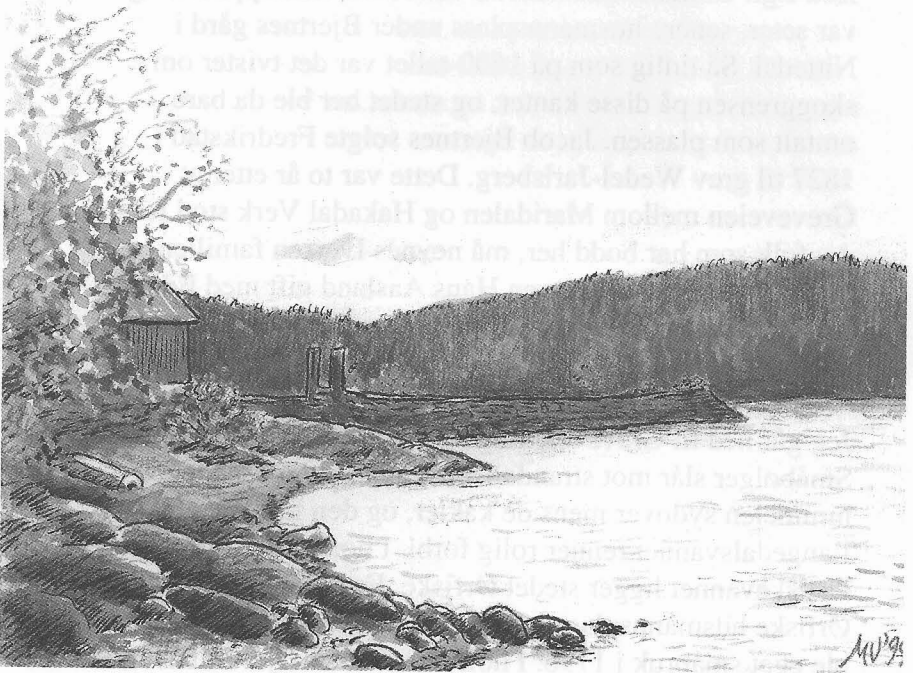
Hvem eier vannets glitter og skogens våre stillhet ..., hvem eier sivet som rasler i høstens vind og vinterskogens stjerneglans ..., hvem eier dyrenes spor og lyder og vårmorgenens lys over myr og vang ...? Jo ... det eier jeg, ... det eier vi alle ... alle vi som kan møte skogen med et åpent og søkende sinn ...

Jeg reiser meg fra flaberget syd på Gruvåsen og legger min vei gjennom skogen mot Fredrikstad, og jeg er en glad og fornøyd vandrer ... fordi jeg vet at sinnets rikdom og glede ikke bestemmes av penger, makt og vår jordiske rikdom ... Jeg ser det sorte hodet til min hund stikker opp der foran meg ... det er som han sier «kommer du ikke snart?»

Snart er jeg nede ved Fredrikstad, de lave, rødmalte husene hviler i solens skjær omkranset av skog, og det stiger røyk opp fra pipen ... Jeg rusler ned til elven like ved og går

omkring på tomten med de høye pilarene. Det var vel her lokomobilsagen lå før i tiden, den ble nedlagt i 1935 har jeg lest. Egil Collett Aabel skriver at Fredrikstad opprinnelig var seter, senere husmannsplass under Bjertnes gård i Nittedal. Så tidlig som på 1600-tallet var det tvister om skoggrensen på disse kanter, og stedet her ble da bare omtalt som plassen. Jacob Bjertnes solgte Fredrikstad i 1827 til grev Wedel-Jarlsberg. Dette var to år etter at Greveveien mellom Maridalen og Hakadal Verk stod ferdig. Av folk som har bodd her, må nevnes Iversen familien og numedølen og treskjærerens Hans Aasland gift med Edel Tømte. Senere overtok familien Georg Tømte stedet, men i 1960-årene flyttet de til Hakadal.

Jeg går ned til Greveveien og ser nordover Ørfiskevannet. Småbølger slår mot stranden, en flokk med gjess ploger himmelen sydover mens de kakler, og den lille elva fra Langedalsvannet renner rolig forbi. I nordenden av Ørfiskevannet ligger stedet Ørfiske. Fra gammelt av var Ørfiske husmannsplass under gården Døli i Hakadal, men ble eget småbruk i 1796. I hoffjegermester Gjerdrums tid vanket kongelige og andre kjente personer som gjester på Ørfiske. Egil Collett Aabel skriver at jakthyttene på stedet ble besøkt av bl.a. Kong Oscar 2., prinsene Carl, Eugen og Gustav, Morten Müller og Fridtjof Nansen. Senere er stedet blitt kjøpt av skipsreder A.F. Klaveness. H.O. Christophersen skriver at stedet Ørfiske aldri tilhørte Hakadal Verk. Til gården lå et skogstykk på 1600 dekar og tre plasser, Smittehogget, Tøistua og Fossestua.

Ved Ørfiskedammen

I 1910 bygget Akerselvans Brukseierforening en ny, stor dam i Ørfiske for å lede avløpet over til Movannene og Maridalsvannet. Før oppdemmingen rant vannet fra Ørfiske til Nitelva.

Ingeniør Hans Bull skriver i sin historiske beretning 1867 – 1917 at følgende anlegg ble utført ...

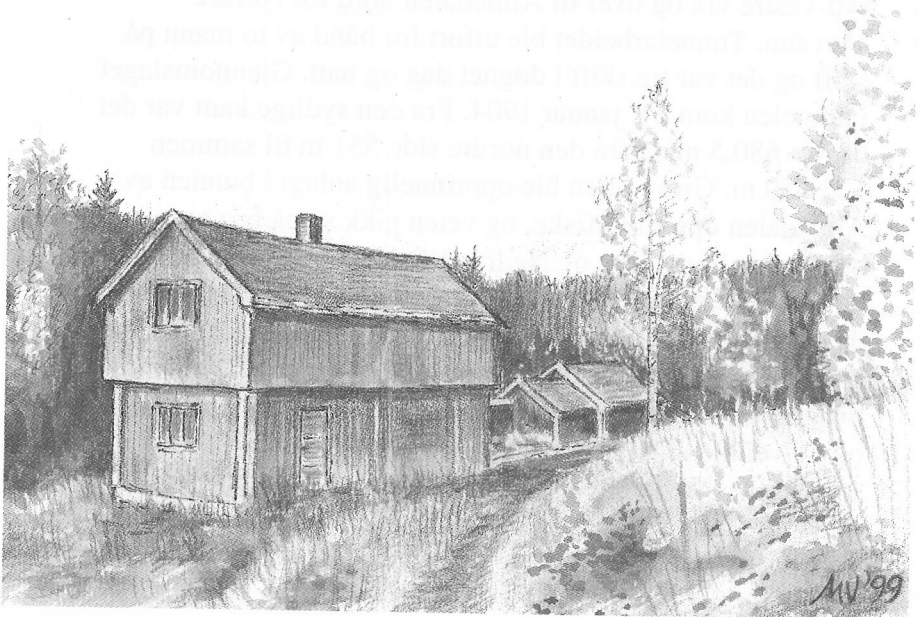
- Tunnel Ørfiske – Movann.
- Tunnel mellom de to Ørfiskevannene.
- Senking av Movann og bekkeutløpet.
- Ørfiske dam.
- Veiomlegging i Almedalen og langs Ørfiskevannene.

Vannet fra Ørfiske ble ledet gjennom en tunnel fra vannets syd-vestre vik og over til Almedalen nord for Nordre Movann. Tunnelarbeidet ble utført for hånd av to mann på skift og det var tre skift i døgnet dag og natt. Gjennomslaget i tunnelen kom 21. januar 1904. Fra den sydlige kant var det drevet 680,5 m og fra den nordre side 551 m til sammen 1231,50 m. Greveveien ble opprinnelig anlagt i bunnen av Almedalen opp til Ørfiske, og veien gikk så på bro over bekken mellom Øvre og Nedre Ørfiskevann og fortsatte så nordover på østsiden av vannet og rundt Ørfiskehagan. I dag er denne delen av Greveveien en frodig og grasbevokst kjerrevei og den er vel verd et besøk. På grunn av damutbyggingen ble Greveveien lagt noe høyere i lia i Almedalen og ny vei ble anlagt på vestsiden av Ørfiske.

Ingeniør Hans Bull opplyser at lengden på kanalen mellom de to Ørfiskevannene var på 209 m, av dette er 69 m tunnel. Denne forbindelsen mellom vannene var ferdig utført i

Laskerud - Låven

Svingbakken

1909. Ørfiske dam ble bygget av steinblokker utsprengt i nærheten av damtomten. Over dammen ble det lagt en jordfylling, og dette arbeidet ble først avsluttet i 1915. Damkronens lengde er 219 m, og dammens største høyde er 8,5 m. Dammurens krone ligger 0,25 m over høyeste vannstand.

Jeg vandrer den gamle Greveveien nedover. Det er blitt langt på dag, solen kaster sine høstlige stråler gjennom trekronene fra syd, og jeg kaster et siste blikk utover Ørfiske og dammen som strekker seg over til Sameiekollen. Der er det i dag et attraktivt hyttefelt. Jeg lar tankene gå tilbake i tiden og husker festene på Korsvollhytta i ungdommens tid. Det hendte da at vi også var sammen med Tømte-ungdom fra Fredrikstad. Ja ... det var andre tider ... ja, det var ungdom som kunne gå på ski ... og som kunne feste ... Nær sørenden av Ørfiskevannet tar jeg en avstikker vestover inn til stedet der plassen Skjerpeløkka lå, der Jens Skjerpet bodde. Stedet er omtalt i bøkene til H.O. Christophersen og Johannes Dahl. Jeg ser rester etter grunnmurer, men skogen trenger seg nå på fra alle kanter. Christophersen skriver at stedet har fått sitt navn etter et kalksteinsbrudd og en kalkbrennerovn som en gang lå der.

Et stykke lenger fremme på veien stikker jeg ned en brattbakke og er snart på gårdsveien inn til Laskerud. Det er skyggefullt her, Laskerudåsen og Lørenskoghøgda stenger for de sparsomme solstrålene, gras og gamle bregner langs veien er kledd i rimfrost og granskogen på den tidligere slåtte- og beitemarka står vaksomt i sin taushet. Jeg kjenner at jeg er kald og bestemmer meg for å følge stien nedover til

1909. Østlige halvdel af den tidligere uspisende i
 vegetationen af den tidligere i det tidligere på den jord-
 lags og den tidligere i det tidligere i 1912.
 Den tidligere i det tidligere i 1912 er og den tidligere i det tidligere i
 2 m. Den tidligere i det tidligere i 0,25 m. Den tidligere i det tidligere i
 stand.

Høst på Slåttemyra

Svingbakken. Skriftlige kilder hevder at den gamle Hadelandsveien over Lilloseter, Sinober og Burås gikk forbi her ved Laskerud. I dag er det stille på Laskerud. Den lave, lange uthusbygningen og våningshuset ligger i oktoberdagens skygge omkranset av granskog og vissen geitrams og brennesle .. Men jeg er igjen på historisk grunn. Her vokste Matthias Skytter opp som Peder Chr. Asbjørnsen forteller om i sine historier. Matthias Bjørneskytter var født i 1778, og her på Laskerud forteller historien at han møtte både huldra, nisser og andre underjordiske vesener.

Jeg følger den tydelige kjerreveien nedover og forstår at dette var hovedveien til bygda før i tiden. Snart er jeg nede ved Svingbakken, et herlig sted med delvis åpne enger og fullt av lauvskog med høstens siste blader som rasler og seiler av sted i vinden ... Det ligger flere hytter her som nå restaureres og settes i stand. Jeg tar en kort pause her, setter meg på vollen med gammelt gras og lar øynene følge skogkanten mot syd og vest. Jeg vil finne min sti til Burås. Fra øst hører jeg den svake duren fra bygdens liv og røre .. Jeg følger sykkelstien sydover og treffer snart veien fra Movann. Jeg går over jernbanebroen og finner min vei mot Slåttemyra ... Jeg følger et stitråkk sydover i den østlige delen av myra, deler av myra er grodd helt igjen med lauvskog, gran og vier og rørkvein og takrør slår meg om leggene der jeg går ... De mer åpne myrpartiene lyser i mot meg med gulbrune farger. Også elgen har forstått at den her kan finne skjul og godt beite. Jeg går på en brunstgrop som nylig er sparket opp av en elgokse, myrjord ligger spredt omkring ... og det lukter stramt .. Jeg ser meg varsomt omkring, men ingen elskovsyk elg er å se .. Min følgesvenn

.. min hund .. fatter interesse for brunstgropen og greier å rulle seg i den før jeg rekker å gå videre. Når jeg roper på ham, ser han lurt på meg før han motvillig forlater stedet. Jeg krysser bekken og vandrer på kryss og tvers over myra vestover og ser at store deler av Slåttemyra nå er ryddet. I myrkantene ligger det reis på reis av ved og mange hauger med kvist som skal fjernes. Jeg setter meg på en av de skogkledde holmene, og finner fram en rapport om Slåttemyra skrevet av Asbjørn Moen og Tor Øystein Olsen. Jeg blar og leser ... Slåttemyra i Nittedal ble nyttet til slått og husdyrbeite fram til for 50 år siden. Folket på Sørli i Nittedal hadde tilegnet seg bruksrettigheter på Slåttemyra. Slåttemyra ble første gang undersøkt botanisk i 1970. I 1981 ble 120 dekar fredet som naturreservat. Reservatet domineres av rik og intermediær myrvegetasjon, og i kantene er det gradvise overganger mellom trebevokst myr og sumpskog. Det er skissert en skjøtselsplan for Slåttemyra for å rydde deler av området og hindre videre gjengroing. Maridalens Venner har her gjort en stor innsats de senere år.

Jeg følger bekken som deler myra, videre sydover, og finner min sti langs et tydelig får opp lisiden til Burås. Her må da den gamle ferdselsveien ha gått fra Burås til Laskerud, tenker jeg .. Stien svinger seg opp gjennom frodig middelaldrende granskog, og den er nå også merket på en forsiktig måte. Jeg krysser hogstflaten med ungskog, drikker meg utørst ved den lille brønnen i skogkanten og står snart oppe på vollene ved Burås. Jeg føler meg alltid så fri og høytidsstemt når jeg kommer til Burås. Det er åpent og lyst her og en sjelden fin utsikt nordover og vestover. Jeg ser utover mot Movann, Lørenskog, Mellomkollenmassivet, Ørfiske

og Nittedal og ser av solens gang at dagen begynner å helle. Burås må ha vært en fin plass med dyp og god jord og med aftensola skinnende midt i mot. Jeg vandrer fram og tilbake, ser rester av murer og gammel redskap og den høye vegetasjonen av bringebær, nesle, geitrams og gras slår meg om livet. Jeg ser den lille hytta og stopper opp ved de store asketrærne som visstnok skal være plantet en gang av Skiforeningen. Skogen tar sakte men sikkert tilbake den dyrkbare jorda ved Burås, alt hviler i historiens skjær, bare noen skjemmende hjulspor av skogsmaskiner forstyrrer idyllen. Her skulle det ennå ha vært en skogsgård, sier jeg til meg selv. H.O. Christophersen skriver at Burås var det sydligste bruk i den såkalte Løren skog, som i det 17-de århundre gikk inn i Nordmarksgodset. Husene som ble revet her, står visst ennå nede ved Movann på eidet mellom de to vannene. Lenger nede i lia mot Nittedal ligger plassene Jensrud og Dalen og spor etter gamle kullmiler. Den siste familien på Jensrud flyttet i 1965, siden har plassen vært bortleid som feriested.

Jeg kaller på min hund og tar fatt på bakkene i løypa videre oppover. Jeg minnes godt hvor harde bakkene opp fra Movann kunne være etter en langtur på ski i Marka. Jeg begynner å nærme med hjemlige steder for løypene innover her blir preparert av Skog- og friluftsetatens folk. Snart er jeg fremme ved Ormetjernet. Jeg tar en liten avstikker ned til vannet, det er bestandig så vakkert her når sola faller bak skogens rand. Trærne som omkranser tjernet står i stille undring og speiler seg i vannet, jeg hører bare et svakt vinddrag i kronene ellers er alt tyst og stille ... jeg er alene her nå ... I gårdsskogene her finnet det flere hytter som bryter

opp skogens landskap. Skille mellom bondeskogene og Nordmarksgodset går like her i nærheten. Jeg går videre etter noen minutter i stillhet og er snart fremme ved Sinober sportsstue, eller Fautvangen som stedet het før i tiden. Inntil 1821 var Fautvangen seter under Skøien gård. Skøien gård i Nittedal hadde vært fautgard (fogdgård) og Fautvangen var således et naturlig navn på denne seteren. Mot slutten av det forrige århundre ble plassen kalt Sinober. Navnet skal visstnok skrive seg fra en kjent felespiller som i lange tider var oppsitter på stedet og som kom fra Sinoberrud i Nannestad. Borrebæk forteller flere historier om denne karen. Sinober ble kjøpt av Oslo kommune i 1955 og Marit og Johan Myhre fikk ansvaret for den daglige driften. Liv og Ivar Bersås drev stedet fra 1988 og fram til 1999. Nå har Sinober igjen fått nytt vertskap, Ellen Torp fra Sørbråten gård i Maridalen og Bjørg Svedberg.

Jeg legger turen forbi Nydalshytta og minnes skirennene der i guttedagene da det store var å være med i Nydalens Skiklub. Skoglandskapet her syd for Sinober er noe av det vakreste i Lillomarka. De små vannene ligger spredt omkring og blinker i skoglandskapet ... Kringla, Abortjern, Nordre Langvann, Kroktjern, Vennervann, Søndre Langvann, Norskogvannet, Kjulstjernet og Rudsputtene. Store deler av området ligger utenfor Oslo kommunes skoger, men det er like fullt et variert og attraktivt skoglandskap med muligheter for rike naturopplevelser. Jeg går skauleis sydover fra Abortjernet og kommer snart til stien ved tuftene etter plassen Kølabbonn. Skogen presser seg på, men en ser tydelig at det har ligget en plass her. Mellom Sørskogen og Kølabbonn er det tydelige spor etter kullmile-

brenning. Jeg fortsetter min ferd sydover gjennom gammel granskog og over myrete områder med furu- og bjørkeskog og står snart ved kanten av Kroktjernet. Der kaller jeg på min hund og setter meg med ryggen mot en gammel furu og ser utover vannet ... jeg er i Pan sitt rike, og vet at jeg her kan oppleve et av naturens store undere på forsommeren ... da er nesten hele vannet dekket av et teppe med hvite og gule nøkkeroser ... Jeg har aldri sett det så fullkomment noe annet sted, ... det er vakrere enn noen hage eller park skapt av menneskehånd .. Jeg vet det er slik fordi tjernet er så grunt, nøkkerosene ligger der hele vinteren skjermet av snø og is og springer ut i all sin prakt en dag i slutten av juni ...

Ja ... jeg har sett vårmorran gry ved Orremyr, jeg har sett de blåe turtengene i Svartådalen og sola blinke i Geitvannet på Vidda ... Jeg har sett teppene av hvitveis i Iungsdalen og nøkkerosene i Hølbekkvika ... men Kroktjernets blomsterprakt her det tror jeg tar prisen ...

Det er hogd her inne de senere år, men det er satt igjen gode randsoner med skog som skjermer vannet godt.

Jeg lukker øynene, kjenner den gode tilfredsheten i kroppen ... og lar tankene fare ... Jeg tenker på de vide og vakre Nordskogvangene som ligger lenger mot nordøst rett nord for Nordskogvannet. Rydningsrøyser her vitner om tidligere tiders arbeid og slit .. Husmannsplassen Nordskogen lå under Skøyen gård i Nittedal. Jeg tenker på historiene fra Røverkula, Svenskedalen og Sørskogen under krigen. Milorg opererte i stor stil fra Sørskogen og hadde våpenlager i Stengunberget eller Sørskogberget rett nord for går-

den. I Trygve Christensens bok «Marka og Krigen» er disse tingene utførlig behandlet. Sørskogen er en fin plass. Det er trivelig å handle litt av Atle Sørskogen som trofast betjener sin disk, og sette seg ned litt på benken i sydveggen og skue ut over skog og dal ...

Jeg forlater Kroktjernet og begir meg sydover mot Vennervann og Søndre Langvann. Med årene er det blitt noen hytter i Marka. I det jeg passerer Vennervann tenker jeg på lagmann Christensens hytte «Jaktslottet» på den andre siden av vannet og de to andre gamle hyttene i Lillomarka ... dvs. Nydalshytta og Borrebæk-hytta ved Aurvannsputtan. Snart passerer jeg den nye brua vi har lagt over bekken i nordenden av Søndre Langvann. Da passerer jeg også grensen for byskogene og føler nærmest at jeg går i min egen hage ... Det er så fint og stille her i nordenden av vannet ..., sola pleier blinke så klart i vannet ... Jeg ser sydover skogene og tenker på Revlikollen/Slengfehøgda-området som i vår flerbruksplan er lagt ut som bevaringsskog på i alt 714 dekar. Dette området er det største sammenhengende gammelskogområdet i Oslo kommunes skoger i Lillomarka og skal få ligge urørt inntil videre. Også dette åspartiet mellom Lilloseter og Søndre Langvann skal bare kunne behandles med forsiktig plukkhogst.

Snart er jeg nede ved Lilloseter hvor Skog- og friluftsetaten nå har ryddet de gamle vollene. Tanken er å hindre at vollene gror helt til, gjerde inn området og kanskje bruke beitedyr for å holde det oppe. Lilloseter var inntil 1789 seter for Kjul i Nittedal. Av eiere i nyere tid kan nevnes lærer Olaus Gillebo, Th. Kristoffersen og Oslo Gullsmedarbeideres

Forening. Oslo kommune kjøpte Lilloseter i 1949. Gudbjørg og Bjørn Rode har drevet stedet siden 1968. Jeg går raskt videre og følger Den gamle seterveien nedover til Breisjøen. Skogen langs Aurvannsbekken i Angstkleiva og plataet vest for Store Aurvann er vernet som bevaringsskog. Her vokser blandingsskog av gran og furu og innimellom finns vakre, små myrer. Jeg tar en stopp ved kastesteinen nede i bakken der Skog- og friluftsetaten har satt opp et skilt. Vi har som kjent to slike kastesteiner eller verperøyser i Lillomarka ... en ved Hadelandsveien nord for Isdammen og så denne her ved den gamle seterveien. Når farende folk kastet en stein på røysa kunne det bety hell og lykke på ferden, mens andre steder vet folk å fortelle at det slike steder har skjedd noe uhyggelig. Disse røysene finner vi i hele landet, i dalførene og de store skogene, på høyfjellet, i fjorbygdene og ute ved kysten. «Verpa fylgjer vegen på same måte som skuggen fylgjer mannen», skriver Svale Solheim i 1973.

Breisjøen ligger der i stille kveldsdis. Vannet er regulert til drikkevann, og det ble i 1930 bygd 4 demninger ved vannet. Jeg følger gamleveien og den nyanlagte naturstien nedover til Ammerud. Min gode mann Torgeir Pelsholen ... Finnskogens store sønn ... har stått for mye av arbeidet på denne naturstien ..

Lysset fra den store by kommer meg i møte, Groruddalen åpner seg foran meg, og jeg hører dur og støy fra de store veier .. Jeg kjenner den gode tretthet og er fornøyd, min følgesvenn finner veien alene ... en dags vandring i oktober gjennom Markas historie og vakre natur er omme ...

ANVENDT LITTERATUR:

AABEL, EGIL COLLETT: Nordmarksfolk,
Grøndahl – 1985

ASBJØRNSEN, P. CHR.: En natt i Nordmarka,
Gyldendal Norsk Forlag 1975

BENDIKSEN, EGIL: Suksesjon av storsopper og autotrof
vegetasjon etter skogbrann i Maridalen, Oslo

BLIX, P.: Bidrag til Oslo-skogenes historie – 1939

BRONGER, CEES: Blankvannsområdet i Oslo. Botaniske
verneverdier – 1987

BRONGER, CEES: Myrer i Oslo kommune. Botaniske
undersøkelser av verneverdier – 1992

BRAATHE, PEDER: Karlshaugen. Et fredet skogområde i
Nittedal – 1980. Medd. Nisk. 36 (1)

BULL, HANS: Akerselvens Brugseierforening gjennom
femti år 1867–1917 – 1918.

BYANTIKVAREN I OSLO: Demninger i Oslomarka –
1991

CHRISTENSEN, TRYGVE: Marka og krigen – 1993

CHRISTENSEN, TRYGVE: Sørkedalsvassdraget og
Sørkedalen – 1997

CHRISTOPHERSEN, H.O.: På gamle veier og nye stier i
Oslomarka, Gyldendal Norsk Forlag – 1972

CHRISTOPHERSEN, H.O.: En vandrer krysser sine spor,
Gyldendal Norsk Forlag – 1977

DAHL, JOHANNES: Fjellsjøen. Livet på skauen,
Tanum-Norli – 1977

DET NORSKE SKOGSELSKAP: Artsmangfold og skog-
bruk – 1995

FOSSEN, ASBJØRN: Skogfinnene i Øst-Norge – 1990

FRISLID, RAGNAR: Nordmarka
Gyldendal Norsk Forlag – 1996

GRIMSTAD, SVERRE: På setersti til Spålen,
Snø og Ski

GRIMSTAD, SVERRE: Erindringer om en jeger,
Snø og Ski

GRIMSTAD, SVERRE: I Banner-Ola sitt rike,
Til skogs nr. 3/99

GUNNES, MERETE: Nordmarkas jordbrukslandskap,
Hovedoppgave ved NLH 1997

HEIDE, EIVIND: Lillomarka – Nittedalsmarka,
Lokalhistorisk Forlag – 1993

HERRE, BERNHARD: En jegers erindringer,
Gyldendal Norsk Forlag – 1966

HOLMEN, THORA MARGRETHE: Kulturminner i
Oslomarka – 1973

HOLTVEDT, REIDAR: Fra Nordmarka og Krokskogen,
H. Aschehoug & Co. – 1972

HAAKENSTAD, HELGE: Vandringer i Maridalen,
Maridalens Venner – årbok – 1998

KOCH, LEIF: På Nordmarkas tak,
Til skogs nr. 3/98

KOPPERUD, LASSE: Greveveien – vegstubb til glømsle,
Til skogs nr. 2/95

KRISTIANSEN, MARTIN: En jegers husvære,
Grefsen, Kjelsås og Nydalen historielag nr. 4/98

LANDBRUKSDEPARTEMENTET: Forskrifter om skog-
behandling og skogsdrift for skogområder i Oslo og nærlig-
gende kommuner (Marka) – 1994

LØVENSKIOLD-VÆKERØ: Flerbruksplan – 1974

LØVENSKIOLD-VÆKERØ: Opplysninger om verneområder – 1997

MILJØVERNDEPARTEMENTET: Spålen-Katnosa naturreservat.

Oppkuven-Smeddalen naturreservat – 1995

MOEN, ASBJØRN og OLSEN, TOR ØYSTEIN: Oversikt over flora og vegetasjon innen Slåttemyra naturreservat i Nittedal, Akershus, med skisse til skjøtselsplan – 1997

MOEN, ASBJØRN og WISCHMANN, FINN:
Verneverdige myrer i Oslo, Asker og Bærum – 1972

NORGES LANDBRUKSHØGSKOLE: Spålen-Katnosa området – 1974

NORGES SKOGEIERFORBUND M.FL.: Skogens muligheter i klimasammenheng

NORSKOG: Nøkkelbiotoper i skogen

OSLO HELSERÅD: Den grønne liste – 1986

OSLO OG OMEGN TURISTFORENING, NATURVERNFORBUNDET I OSLO OG AKERSHUS: Marka i det 21. Århundre. En visjon for Oslomarkas framtid – 1996

OSLO OG OMEGN TURISTFORENING: Til skogs nr. 4/97 Til skogs nr. 5/98

OSLO OG OMLANDS FRILUFTSRÅD: Osломarka.
Første bind – 1952

OSLO SKOGVESEN: Flerbruksplan for Oslo kommunes
skoger 1995-2005 – 1995

REINHOLDT, SHELDON: Ca. 400 mill. år gamle graptolitter ved Korsmomyra.
Maridalens Venner – årsskrift 1984-85

ROLSTAD, JØRUND og GJERDE, IVAR: Hakkespetter –
økologi og forvaltning – 1997

ROLSTAD, JØRUND og LØSET, FRODE: Hogst og skog-
behandling av tiurleiker

SKJELSVIK, ELISABETH: Kasterøyser, verperøyser
Skogvesen-nytt – 1995

SOLBRAA, KNUT: Furu og contortafuru i områder med
store soppangrep og elgbeite, NISK-rapport nr. 11/98

SOLHEIM, SVALE: Kasterøysar – 1973
Svale Solheim til minne – Tidsskrift for folkelivsgransking
nr. 16/73

TØMMER

Det lukter tømmer,
det er vår.
Skog er hogd
der hvor jeg går.
Stokkene ligger
i hauger og lag..
furu- og granskog,
slip og sag..

Trær er felt,
det lukter bar.
Snøen den bråner
i skog og snar.
Vinteren viker,
sola får grep.
Gleden den bruser
for vårens lek.

Det lukter kvæ
fra bark og tre.
Malmfuru lyser
i hvite sne.
Slitet bar seg,
akkorden holdt.
Snart er tømmeret
kjørt og solgt..

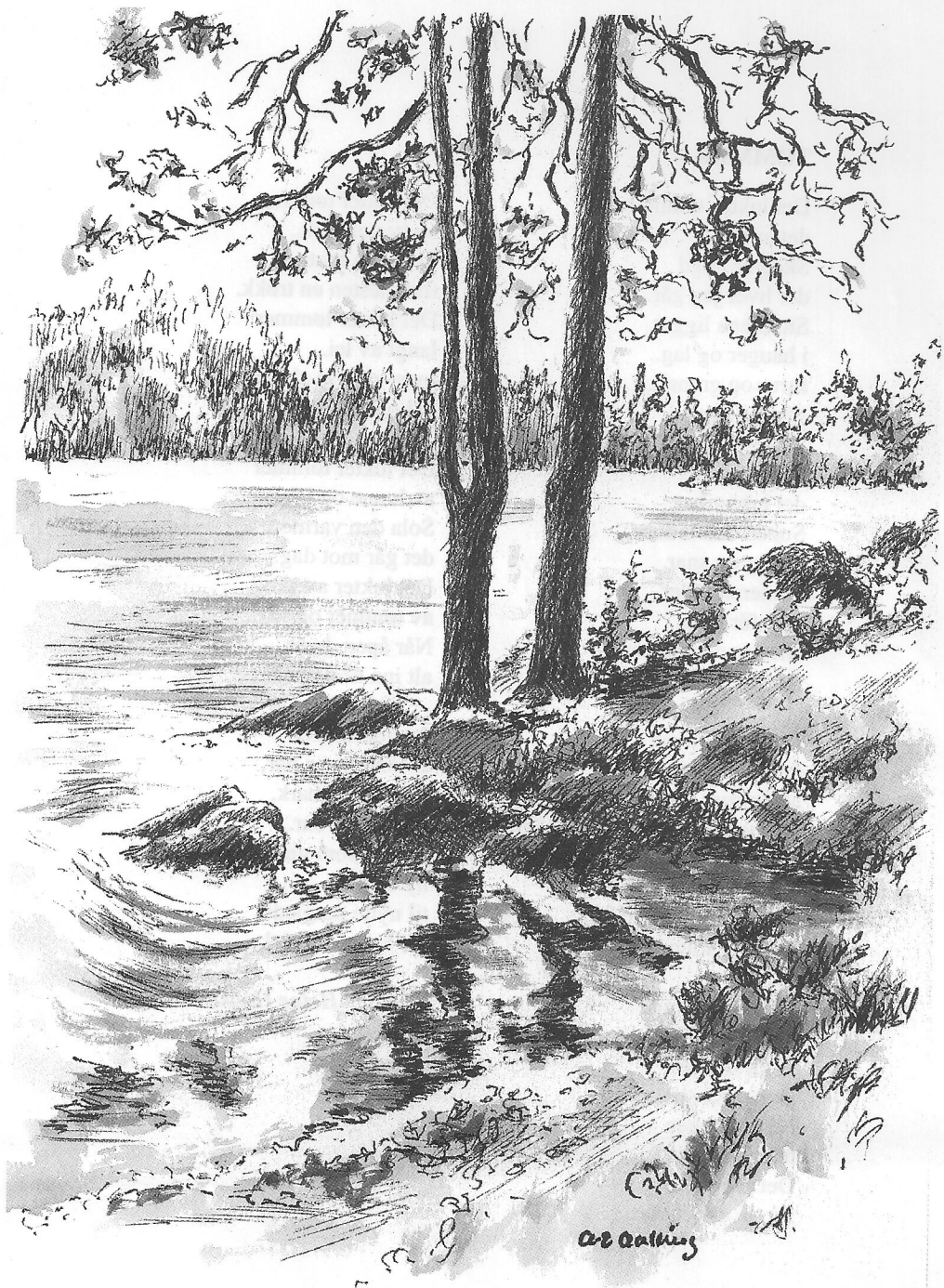
Kjøreveien med
nåler og kvist,
holdt seg bra,
ja..helt til sist.
Nå om dagen
telen går.
Det pipler fra gren
for nå er det vår..

Det lukter tømmer
og hestemøkk..
I bakken bratt
fikk hesten en trøkk.
Det lukter tømmer
langt av lei..
over vårlyse skoger,
dal og hei..

Det lukter tømmer
av lunne og lag..
Sola den varmer,
det går mot dag.
Det lukter av skog,
av tømmer og vår..
Når åpen du er,
alt inn til deg når..

Ja..godt det er
at tømmer vi har,
stokker og bark,
kvister og bar..
Lukter som gjør deg
ny og hel,
til nytte og glede
for kropp og sjel..

Helge Haakenstad

at Oaking

ÅRSMØTEINNKALLING

Til medlemmene, innkalling til årsmøte 1999

Tid: Torsdag 2. desember kl. 19.00

Sted: Maridalen Velhus, krysset Maridalsveien/Kasaveien

I Markakoret underholder

II Forslag til dagsorden på årsmøtet:

1. Valg av dirigent og referent
2. Godkjenning av innkalling
3. Godkjenning av dagsorden
4. Årsberetning
5. Regnskap
6. Innkomne forslag
7. Fastsettelse av kontingent for 2000
8. Valg

III Servering av kaffe og kaker

IV Kåseri av Sverre Grimstad: "150 år siden Bernard Herres død"

Salgsutstilling: Akvareller og tegninger fra Maridalen

Vel møtt, hilsen styret.

GÅSA FLYR..

Jeg sitter ved mitt bord
og ser ut..
Sommeren har sagt farvel,
og det er tidlig morgen
med klarvær
og et skarpt drag i luften.
Trærne har
sine fine farger..

Så med ett
hører jeg gåsa kakle
der oppe ved vannet..
først lavmælt
og avventende..
så sterkere og sterkere..
forventningsfullt..
Til sist brister båndene
i en voldsom kakling..
som ingen kan stoppe..
Det er som de roper..
“Nå drar vi.. nå drar vi..!”

Så kommer
en skygge av fugler
over tretoppene..
hver og en finner sin plass..
de gjør en sving
over Groruddalen..
som for å si farvel..
“Takk for i sommer!”
Så retter de seg opp
og flyr mot syd..
høyere og høyere..
mens de kakler..
Høsten er kommet
til Marka!

Helge Haakenstad

ÅRSMELDING 1999**1. Styret i 1999****Leder Tor Øystein Olsen**

Grefsenvn. 66
0487 Oslo

Nestleder Lars Flugsrud

Gml. Maridalsv. 86
0890 Oslo

Kasserer Trond Hjelle

Langmyrgrenda 49
0861 Oslo

Styremedlem Olav Bergenhus

Bakken
Grevevn. 40
0891 Oslo

Styremedlem Reidar Otto Ullevålseter

Ullevålseter, Nordmarka
0890 Oslo

Styremedlem Frances Dodman

Grimstadgt. 23G
0464 Oslo

Styremedlem John Eirik Telle

Nes gård
Grevevn. 20
0891 Oslo

Varamedlem Ole Svendsen

Nordmarksvn. 10
0890 Oslo

Varamedlem Hans Christian Thaugland

Maridalsveien 370 b
0881 Oslo

Varamedlem Geir Erik Berge

Havnabakken 18 b
0874 Oslo

Varamedlem Eldbjørg Ness

Teisenveien 6
0664 Oslo

2. Andre tillitsverv

Revisorer er Ronny Melle og Yngvar Hestdalen
Valgkomite: Øivind Øiestad, Anna Hoel og Helge Haakenstad.

3. Hovedoppgave for foreningen dette året

Maridalens Venner er av den oppfatning at å **realisere intensjonen** i verneplanen er en langt større utfordring enn å få **vedtatt selve planen**.

Et verneforslag med skjøtselsplan er meningsløs uten at den blir fulgt opp med aktiv handling for å få virkeliggjort vyene for Maridalen.

Maridalens Venner tar ansvar for å restaurere de mest verdifulle gjengroddede slåtteeengene rundt kirkeruinen. Kultursenteret i dalen med sine kulturarrangementer, blir dermed omgitt av et landskap som forsterker kulturen på kirkeruinen. Maridalens Venner tar dermed gjennom aktiv skjøtsel del i arbeidet for å verne om de kulturbetingede truede "rødlisteartene" nevnt i den "nasjonale rødlisten for truede arter i Norge 1998" (DN-rapport 1999-3). Restaurering av "artenes levesteder og naturtyper er det viktigste enkeltstående tiltak en kan gjøre for å bevare arter."(side17)

Dermed forsvarer vi at Maridalen blir vernet etter naturvernloven gjennom at vi bevarer de naturtypene som naturlig hører hjemme i dalen.

4. Arrangementer

a) 2. pinsedag

Vestre Aker prosti, Maridalen menighetsråd, Maridalens Venner, Spellaget i BUL og Markakoret samarbeidet igjen om et helhetlig kulturarrangement på kirkeruinen. Det var gudstjeneste ledet av prost Jan Otto Kvalheim. Markakoret serverte, men dessverre ble Maridalsspillet (Svartedauen) avlyst da en kraftig regnbyge satte inn akkurat da Spellaget i BUL var klar med sin forestilling. Ca 500 deltok under gudstjenesten. NRK Dagsrevyen dekket igjen gudstjenesten. Aftenposten viste over to sider hvordan regnet stoppet Maridalsspillet.

Pinse- og Olsok-arrangementene fikk til sammen kr 30.000,- i støtte fra Byrådsavdeling for kultur og utdanning, Oslo kommune.

b) Blomsterengtur

Oslo og Omegn Turistforening, Akershus Bondelag, Skiforeningen og Maridalens Venner samarbeidet igjen om en tur på de nasjonalt verneverdige blomsterengene rundt Blankvann søndag 20. juni. Turen ble avsluttet på Svartor for å se på effekt av førsteårs hestebeite etter restaurering. Leietakerne på Blankvannsbråten har gjort en kjempejobb med å slå og rake engene på plassen. Tor Øystein Olsen ledet turen med 30 deltakere i regnvær.

c) Olsok

Årets stevne samlet over 500, og var igjen et samarbeid mellom Maridalen og Nordberg menighet, Maridalens Venner, Spellaget i BUL og Markakoret. Hans Petter Hansen ledet den første timen med folkedansere fra Sogn og Fjordane-ringen og Åge Grundstads trio. Markakoret serverte og Ivar Bakke ledet rakinga av enga. Kapellan Ketil Rosnes ledet Olsok-gudstjenesten. Etter gudstjenesten orienterte Tor Øystein Olsen om status for verneplanen, igjen. Til slutt viste Spellaget i BUL utdrag fra Svartedauen, en kjempesuksess!

Aftenposten markedsførte stevnet med ei helside. Akersposten dekket arrangementet over to sider. Reiseradioen hadde sending på direkten om morgenen fra kirkeruinen med Øyvind Grandum og Tor Øystein Olsen. Sendingen vekslet mellom Stiklestad, Sarpsborg og Maridalen!

Pinse og Olsok fikk kr. 30.000 i støtte fra Byråd for kultur og utdanning, Oslo kommune.

d) Orkidetur til Slåttemyra, Nittedal

Nittedal historielag tok initiativ til vandring på den nyrestaurerte Slåttemyra søndag 1. august. Tom Christoffersen fra historielaget (nyvalgt ordfører i Nittedal) ledet vandringen fra Nittedal og Tor Øystein Olsen viste rundt på myra. 18 åringer Trond Asle Sønsteby fra Nittedal spilte fiolin. 75 deltok. Lokalavisa "Varingen" omtalte turen over en hel ren side.

e) Kulturminnevandring langs Skjærsjøelva

Oslo Energi A/S, Skog- og friluftsetaten i Oslo, Vann- og avløpsetaten i Oslo og Maridalens Venner samarbeidet for tredje gang om en kulturminnevandring langs Skjærsjøelva søndag 22. august. Åse Kleveland holdt tale. Henning Sommero/John Pål Inderberg og Grorud mandskor holdt konsert. Gratis grillmat og kaffe/kaker. Flere foredrag og tilbud om hesteskys. 300-500 deltok underveis. Aftenposten lagde en halvsides forhåndsomtale. Det ble rykket inn annonser i Aftenposten og Dagsavisen.

f) Kultur-skaukaffe-vandring fra Martinhytta

Maridalens Venner ønsker å ha et aktivt miljø på Martinhytta med kultur, vandring, bål og kaffekoking. Søndag 24. oktober holdt Reidar Hirsti kåseri om Martin Tranmæl. Reidar Jønger fortalte om livet på hytta og Ådne Løkken spilte trekkspill. 30 deltok i regnvær.

5. Skjøtsel i dalen

Maridalens Venner ønsker å ta verneplanens innhold på alvor og gjennomfører den årlige skjøtsel som er nødvendig for å ta vare på et minimum av slåttenger i dalen. Forstkandidat Henrik Holmberg fra Sverige utarbeidet i 1998 en grundig og detaljert skjøtelsplan for slåttemark langs den gamle middelalderkirkevei ved kirkeruinen. Denne planen forklarer mål for arbeidet og hva som er nødvendig arbeid hele året igjennom.

Arbeid utført i 1999:

Bjørkelunden på Hammeren

Flere trær ble fjernet, deriblant alle osp og gran. Begge er fremmedelementer i ei slåtteenng. Kvist ble brent. Stammene på styvingstrærne ble rensket for uønsket rotskudd og kvist. Sent på høsten ble enga slått med ryddesag med krattkniv. Ikke nødvendig med raking. Det ble lagt mest vekt på å få fjernet rot- og stubbskudd (tenning). Enga nærmer seg snart ei fullgod blomstereng på 9 mål med mange blomstrende matter av rødlistearten solblom. År 2000 vil alle stubbene bli fjernet, og enga kan for første gang slåes med tohjulstraktor!

Løvenga på et mål ble slått med krattkniv og raket for andre gang. Vegetasjonsdekket blir stadig tettere. Styvingstrærne ble ryddet for uønsket rotskudd og stammeskudd. Nye trær ble styvet (ask og rogn). Enga framstår som ferdigrestaurert. Noe stein må ryddes, men ellers er det bare årlig skjøtsel som må utføres.

Bekkedalen på 7 mål. Nedre del med sider er ryddet for store trær og kratt. Kvist er brent. Langs bekken er gråor og osp ringbarket. Disse vil i løpet av 2 år (?) dø slik at man unngår framtidige rotskudd og stubbeskudd. Vi er spent på utviklingen av slåttemarka og dens artssammensetning!

Tørrenga rundt ruinen ble slått og raket for sjuende gang med krattkniv.

Strandenga ved Lautabekkens utløp nærmer seg en ferdig restaurert strandeng. Alle uønskede trær er fjernet dvs. alle osp. Kvist er brent. Enga ble slått med krattkniv og tuene er i ferd med å bli borte! Slåttemarkarten hanekam (nellikfamilien) er i ferd med å danne tette matter og den var ikke registrert før ryddingen startet! Strandenga vil bli raket så snart den tørker opp til våren.

Kirkebjørkelunden ble slått med krattkniv og enga ble raket. Kirka blir i dag omkranset av en fullgod slåtteeeng.

Låkeberget gir det flotteste utsiktspunktet i Maridalen. Her ble all slåttemark slått med krattkniv og raket. Nydalen skiklubb brukte dette motivet i markedsføringen av NM i orientering.

Vi vil takke gårdbrukerne på Øvre og Nedre Kirkeby for utkjøring av ved og til Store Brennenga for veikantslått. En spesiell takk til Skjerven gård og bonde Ivar Bakke med sønnene Jon Ivar og Karsten for felling av store trær i bjørkelunden og på strandenga og all annen hjelp og bistand. En takk også til hestejentene på gården for bortkjøring av slåttegras. En takk også til arbeidsgruppa i Sogn bydel på ”Støpern” på Skar. De raker, rydder trær og brenner kvist. Til slutt en stor takk til Sogn videregående skole, linje for naturbruk og elevene Ronny og Guven for felling av trær i bekkedalen.

Rockwool A/S, Arbor Trading A/S, Jern og Bygg A/S og H.C.Thauglands Trelast A/S sponset Maridalens Venner med ny ryddesag og hørselvern med radio. En stor takk til disse.

Fylkesmannens miljøvernnavdeling støttet Skjøtselsplanen utarbeidet av Henrik Holmberg med kr 15.000,- i 1998. Dette var eneste offentlige støtte til skjøtselsarbeid i Maridalen i 1998.

Fylkesmannens miljøvernnavdeling bevilget kr 15.000 i bruttolønn til Tor Øystein Olsen for utført skjøtsel i Maridalen i 1999. Vi søkte STILK-midler i februar 1998 (spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap). Etter mange protester (se årsmelding 1998) ble disse øket fra kr 5.200 til kr 17.500 i engangsstøtte, og fra kr 4.200 til kr 17.500 i årlig støtte over en fireårsperiode. Vi skriver november 1999 og beløpet er ennå ikke overført til Maridalens Venner fra Fylkesmannen. Vi har derfor ikke fått noen STILK-midler for praktisk skjøtsel for 1998 og 1999.

6. Nasjonal rødliste for truede arter i Norge 1998. DN-rapport 1999-3.

I denne rapporten understrekes det at ”de nasjonale målene er å sikre et bredest mulig mangfold i kulturpåvirkede miljøer.”

”Særlig viktig er det å verne om truede og sårbare naturtyper og ivareta kulturlandskap.”

”Den store variasjonen vi ser i artsmangfoldet i Norge kan forklares med den store variasjon i livsmiljø og ytre påvirkningsfaktorer vårt land tilbyr, som klima, eksposisjon og menneskets bruk av landskapet. Å bevare artenes levesteder er det viktigste enkeltstående tiltak en kan gjøre for å bevare arter.”

Av hovednaturtyper er bl.a.følgende nevnt:

Skog: "Ulike typer edelløvskog med ulik grad av kulturpåvirkning - "navskog" dvs skog av edelløvtrær dominert av styvingstrær, beiteskoger."

Myr og våtmark: "Spesielt rike myrtyper er viktige, ofte kulturpåvirkede av slått (slåttemyrer)."

Kulturlandskap – Jordbrukets kulturlandskap: "ulike typer kulturbetinget eng (tørreng og fukteng)." "For rødlistearter har spesielt ekstensivt drevne enger (uten årlig pløying og bruk av kunstgjødsel og / eller sprøytemidler) stor betydning, Det gjelder for eksempel gamle slåtte og beitemarker."

Hovedtyper av trusler: "opphør av beite og slått og påfølgende gjengroing, opphør i tradisjonell styving av trær."

For karplantene understrekes det at "vel en fjerdedel av artene er knyttet til jordbrukslandskapet." Arten som er avtegnet for å illustrere truede karplanter er Myrflangre som finnes på Slåttemyra.

Maridalens Venner tar arbeidet med å bevare de kulturbetingede artene på alvor. Maridalens Venners veloverveide skjøtselsplan er et viktig bidrag for å bevare levestedene for de truede artene i Norge!

7. Områdetiltak for Maridalen

Som en følge av Maridalens Venners protest mot de bevilgede STILK-midlene (se årsmelding 1998), tok Fylkesskogsjef Kjell Kappåsen initiativ til et områdetiltak for Maridalen. Vi fikk for 1999 tildelt kr 80.000 som ble øremerket lønn til koordinator for arbeidet med å restaurere slåttemark i Maridalen.

Tor Øystein Olsen ble engasjert som koordinator og faglig leder for dette arbeidet (se avtale med Oslo og Omland Friluftsråd). En stor takk til Kjell Kappåsen og prosjektleder Iver Solsrud for dette initiativet. Koordinatoren har hatt befaring med Iver Solsrud, Dag Heintz fra fylkesmannens miljøvernavdeling og Elisabeth Frøyland fra det kommunale landbrukskontor. Der ble følgende prioriterte oppgaver i tråd med verneplanens forvaltningsplan diskutert (Maridalens Venners forslag):

- a) Fullføre restaurering av slåttemarkene som er startet opp av Maridalens Venner.

Årlig slått og raking.

Ansvar: Maridalens Venner har tatt ansvar.

- b) Restaurere / ta i bruk prioriterte gjengrodde beitemarker.

Ansvar: Grunneiere og forpaktere i samarbeid.

- c) Rydde randsoner mellom dyrka mark og barskog (særlig i nordhellinger)

Ansvar: Grunneiere og forpaktere i samarbeid.

- d) Restaurere verneverdige forfalte gårdsbygninger.

Ansvar: Grunneiere og forpaktere i samarbeid.

8. Oslo kommunes hagepris for 1999.

Oslo kommune, komiteen for premiering av hager og grøntanlegg, tildelte Tor Øystein Olsen, leder av Maridalens Venner, en av årets 6 førstepriser.

Begrunnelse: "Han har gjort en enestående innsats med konservering og pleie av kulturlandskapet i Maridalen gjennom foreningen Maridalens Venner. Særlig vekt har han lagt på området ved kirkeruinen, enkelte myrer, bjørkeskogen nord for Hammeren og landskapet ved Låkeberget. Her er det blitt åpnet for en praktfull utsikt over Maridalsvannet.

Han rydder kratt og går selv med ljåen. Hans arbeid er preget av fagkunnskap og praktisk sans, entusiasme og tro på de grønne verdiene. Dette sprer glede.”

Prisen ble overrakt av byens ordfører.

Dagsavisen presenterte Tor Øystein Olsen som ”dagens ansikt” 19. oktober i forbindelse med prisutdelingen.

9. Verneplanen og Melding om golfbane.

25. februar ble Melding med forslag til utredningsprogram for golfbane på Brekke i Maridalen lagt ut på høring. Maridalens Venner avga i samarbeid med Maridalen forpakterforening, Aker og Oslo bondelag og forpakteren på Store Brennenga en uttalelse 9. april.

Alle høringsinstansene, unntatt Oslo idrettskrets (ikke Oslo orienteringskrets) uttrykte seg i sine kommentarer til meldingen svært negativt til golf. Særlig Fylkesmannens miljøvernavdeling, Helsevernetaten i Oslo kommune, Byantikvaren, Maridalen Velforening, Oslo orienteringskrets og Oslo og Omland Friluftsråd leverte grundige høringsuttalelser. Meldingen ligger nå hos Plan- og bygningsetaten som skal utarbeide et endelig program for Konsekvensutredning som så skal godkjennes av Fylkesmannen.

Den 10. juni oversendte Fylkesmannen i Oslo og Akershus verneplanen til Direktoratet for naturforvaltning. Fylkesmannen ønsker ”å få startet sentral behandling av de ulike deler av planen som ikke er i konflikt med en eventuell etablering av golfbane.”

Fylkesmannen viser til brev av 8. oktober 1998 og opprop datert 23.09.98 fra 11 organisasjoner som krever at arbeidet med verneplanen for Maridalen forseres. Fylkesmannen slår også fast at et golfanlegg er i strid med verneformålet for Maridalen. ”Til skogs” hadde en lengre artikkel om golfplanen og verneplanen.

10. NM i orientering.

Den 2. til 5. september arrangerte Nydalen Skiklubb NM i orientering. Maridalens Venner bidro med tildeling av samlingsplass på gammel beitehage bak Øvre Kirkeby gård. I programmet var det en artikkel om Maridalen og Svartedauen ble satt opp i forbindelse med premieutdelingen. Et minnerikt arrangement.

11. Martinhytta.

Hytta har igjen blitt et kultursenter i dalen. Vi har mange møter og aktiviteter på hytta. Enga rundt hytta er slått og framstår som ei mellomrik blomstereng med mye ballblom og grov nattfiol.

12. Maridalen bygdetun.

Maridalens Venner deltok som stifter med kr 1000 på stiftelsesmøtet for Maridalen bygdetun 18. februar. Lars Flugsrud representerer Maridalens Venner og ble valgt til nestleder i stiftelsens styre.

13. Lønn til Tor Øystein Olsen / avtale med Oslo og Omland Friluftsråd.

Tilskudd til områdetiltak på kr. 80.000 for 1999 fra Fylkesmannen er øremerket lønn til koordinator for arbeidet med å restaurere slåttemark i Maridalen. (se pkt 6)

Konsernbygg A/S ga i tillegg kr. 9.780 pr mnd fra april til september øremerket lønn til Tor Øystein Olsen. Fra oktober økte beløpet til kr 15.647 pr mnd.

Tilskuddene blir overført til Oslo og Omland Friluftsråd som har inngått avtale med styret om å utbetale lønn mv til Tor Øystein Olsen på vegne av Maridalens Venner mot et avtalt adm. gebyr på 10 % av de tilskudd som blir gitt til Maridalens Venner for godtgjørelse av arbeid.

PROTOKOLL FRA ÅRSMØTE I MARIDALENS VENNER 1998

Årsmøte i Maridalens Venner ble avholdt torsdag 4. desember i Maridalen Velhus. Lederen Tor Øystein Olsen ønsket velkommen og åpnet møtet med en stor takk til Helge Haakenstad for Årsskriftet 1998, hvor han har skrevet om "Vandringer i Maridalen" rikt illustrert med tegninger av Målfrid Voll og Ann-Else Aalling – en stor takk til dem også.

MARKAKORET UNDERHOLDT

1. Ordstyrer, referent

Geir Erik Berge ble valgt til ordstyrer og Lars Flugsrud til referent.

2. Godkjenning av innkallingen

Årsmøteinnkallingen ble godkjent.

3. Godkjenning av dagsorden

Dagsorden ble godkjent med noen endringer

4. Årsberetningen

Ordstyreren leste årsberetningen. Årsberetningen ble enstemmig godkjent.

Lederen orienterte om den videre utviklingen i golfsaken : Fylkesmannen avventer oversendelse av Verneplanen til Direktoratet for Naturforvaltning i påvente av Oslo kommunes vurdering av golfbane i Maridalen .

Helge Haakenstad orienterte om Kulturminnestien som er anlagt av Skog- og friluftsetaten langs Skjærsjøelva fra Hammeren til Skjærsjøen. De vil fortsette arbeidet med stien og 22. august neste år blir det kulturminnevandring igjen.

Tor Øystein Olsen kommenterte styvingstrærne på Kirkeby som er gjengitt av illustratør Målfrid Voll i årsskriftet. Styving var en vanlig måte å sanke tilleggssfor til dyra før krigen. Trærne er skåret tilbake som de engang var i forbindelse med skjøtselsarbeidet.

Tor Øystein Olsen kommenterte manglende bevilgning til skjøtsel (se årsmeldingen).

Lars Flugsrud orienterte om planene for Maridalen Bygdetun hvor det blir stiftelsesmøte i januar 1999. Nydalen skiklubb skal arrangere NM i orientering i Maridalen i august 1999 og vil benytte lokalene på Kirkeby som sekretariat og den gamle beitemarka som samlingsplass.

5. Regnskap

Revisorene anbefaler årsmøtet å godkjenne regnskapene for 1997 og 1998.

Regnskapet for 1997 er revidert med noen mindre posteringsendringer.

Maridalens Venner fikk i 1997 kr 50.000,- i støtte fra Markautvalget. Markautvalget ble nedlagt våren -97 og en viktig bidragsyter er borte. Maridalens Venner har sendt søknad til byrådet om støtte etter nedleggning av Markautvalget.

Hilde Hjetland ønsker et felles engasjement for å gjenopprette Markautvalget.

Regnskapene for 1997 og 1998 ble godkjent.

6. Innkomne forslag

Ingen

7. Kontingent for 1999

Kontingenten fastsatt til kr 100

8. Valg

Valgkomitèens forslag ble lagt fram av Øivind Øiestad og fikk følgende sammensetning:

Tor Øystein Olsen, leder	ikke på valg
Lars Flugsrud	ikke på valg
Olav Bergenhus	gjenvälgt
Otto Ullevålseter	gjenvälgt
Trond Hjelle	ikke på valg
John Eirik Telle	valgt for et år
Frances Dodman	valgt for to år
Ole Svendsen, vara	gjenvälgt for et år
Geir Erik Berge, vara	ny
Hans Christian Thaugland, vara	ny
Eldbjørg Ness, vara	ny

Valgkomite: Øivind Øiestad, Anne Hoel, Helge Haakenstad

Revisorer: Yngvar Hestdalen, Ronny Melle

Grethe Wiens og Ole Viggo Svendsen fikk bilde som takk for innsatsen i styret.

Etter valget kommenterte medlemmene følgende saker:

Trond Hjelle orienterte om planene for 1999.

Geir Erik Berge lager hjemmeside på Internett for Maridalens Venner.

Styret vil utarbeide budsjett for 1999 hvor det legges opp til fortsatt tilskudd til skjøtsel.

Randi Stranger – har fått en ny ”bibel” – årsskriftet for 1998, og takker så mye for et fantastisk årsskrift som allerede har vært flittig brukt på turer i Maridalen.

Maridalens Venner berømmes for sitt arbeid og kampen mot golf i Maridalen.

Spørsmål om ikke arbeidsledig ungdom kan rydde og drive skjøtsel.

Hilde Hjetland takket styret i Maridalens Venner for en fantastisk innsats – applaus.

Ivar Brodin ønsket fangdammer for å hindre gjengroing, f.eks i Lautabekken.

Bjørn Aslaksen minnet om at VG og Posten samler inn bilder om dagliglivet i dette århundre for å lage frimerker – finnes det slike bilder i Maridalen?

Aktuelt tema for neste årsskrift kan være ”dagliglivet i Maridalen”, forfatter Helge Haakenstad ?

Årsmøtet avsluttet

KAFFE OG EPLEKAKE (fra Ullevålseter)

SALGSUTSTILLING: Tegninger og akvareller fra Maridalen av Frances Dodman, Målfrid Voll og Ann-Else Aalling

VANNVEIENE I NORDMARKA

Et spennende og interessant foredrag av Petter Morstad i Oslo Vann og Avløp.

Lars Flugsrud ref.

Maridalens Venner

Regnskapsåret fra 3. desember 1997 til 24. november 1998

Regnskap	Inntekter	Utgifter
Kontingenter -97	16 310,00	
Kontingenter -98	62 650,00	
Støtte fra Direktoratet for naturforvaltning	10 000,00	
Støtte fra Oslo kommune, kulturarrangement	30 000,00	
Støtte fra Sogn bydel	50 000,00	
Innsamling ved arrangementer	17 290,00	
Overføring fra Maridalsspillet	19 120,59	
Renter	146,87	
Årsskrift for 1997		78 024,00
Kulturarrangementer		41 470,00
Skjøtselstiltak		4 538,00
Postbanken, medlemstjenester		5 475,20
Gaver utdelt på årsmøte		1 650,00
Telefon, kjøregodtgjørelse, ulykkesforsikring		20 788,00
Lønn til leder		10 000,00
Abonnement		690,00
Gebyr		123,50
Medlemsblanketter, kontormateriell		6 512,60
Sum	205 517,46	169 271,30
Overskudd		36 246,16
Sum	205 517,46	205 517,46
Balanse	24.11.98	02.12.97
Kasse	0,00	0,00
Postbanken	74 139,98	37 893,82
Sum beholdning	74 139,98	37 893,82

SPOR AV VÅR..

Ennå en gang
fikk jeg våren se..
livet som gror
etter kulde og sne..
Hasselens blomst
på naken gren..
den lysgrønne bjerke
så fager og pen..

Ennå en gang
så jeg selje stå
ved bekkens kant
med gåsunger på..
Oras rakler
duver i vind,
mens erla tripper
med lette trinn..

Den gråe osp
naken står..
snart lyse blader
den atter får..
Ved veiens kant
lyser hestehov..
gul og lys
fra den rike jord..

Blåveisen gror
fram under blad,
myser mot lyset..
den nye dag..
Snart symra hvit
marken dekker..
Vårkåt sang
fra elv og bekker..

Fjellbjørka skyter
med rot i snø..
Greplyngen hilser,
liten og rød..
Tuer med sildre
ved bekk og sten..
Lavmatter lyser
hvit og ren..

Åpne marker,
det lukter jord..
Måker svever,
det anger og gror..
Vinden rasler
i løv og blad..
Måltrosten synger
så ny og glad..

Fugler trekker
over skog og myr..
Orrhanen buldrer
når dagen gryr..
Hør...ved kveld..
rødstrupens triller,
I grantung li
storfuglen spiller..

Ja...ennå en gang
fikk jeg våren se..
kjenne lukter av bar
fra skog og tre..
Se og forstå
at våren er stor..
en sum av det hele..
..alle små spor..

Helge Haakenstad

SPÅLSFLØYTA.

Han Per går rolig på stien
 ved Spålens klare bredd..
 Natten mjukt seg senker,
 skogen er i vårdrakt kledd..
 I koia lyset slukkes...
 og praten dempes..så..
 fløterlaget er samlet,
 snart skal Spålsfløyta gå..

Han går i egne tanker,
 kjenner vindens drag..og vet..
 Nå..er dagen kommet
 for tømmerets ville lek..
 Ned de skumhvite elver
 til Markas sjøer og vann..
 med bulder og brak i natten
 gikk elva her en gang..

Først Sinnera måtte taes..
 ..dammen..der koia står..
 Flom over bekk og myrer,
 slik var det før..hver vår..
 Tømmer i lenser og grimer,
 Spålen fyltes med vann..
 Han Per var sjefen på laget,
 og Spålselva den var lang..

Ned Spålen ble tømmer ledet
 når vinden kom fra nord..
 Jeg ser dem i fløterbåten..
 han Gudbrand, Bjarne og`n Tor..
 I Nautsundet..nord om øya..
 mot øst..og Spålens dam..
 Karer som kunne sitt arbe`..
 og dagen ble ofte lang..

Så..han Per ga tegnet,
og dammens nåler ble tatt..
Fossende stryk og hvirvler..
tømmer i vårlys natt..
Skumhvite fosser..og loner..
i maikveld stille og vår..
stokkene seilte på bølger..
..til Leveringsvika det bar..

Langs elva gikk tause karer
med fløterhaken sin nær..
Ved nes og stryk satt vakter
i nyingens flammende skjær..
Rop kunne bryte stilla..
når en vase løsnet og gikk..
når farer var på ferde..
eller stryket en nåle fikk..

Langs elva sto tause graner
med duggvått skjegg og hår..
På setervollen sprang haren..
..der groen vokser hver vår..
Elva..med brus og bulder..
fløterlivet..som var en gang..
Alt..er nå bare minner
her inne ved Spålens vann..

Helge Haakenstad

Å LEVE ..

1. Tenk.... ennå en gang å gå her,
og vite at
du er til..
Med vindens pust
i mot deg,
og vandre
dit du vil..
Tenk.. ennå få høre
skogens sus,
og se bølgene
stille slå..
Kjenne blomstenes
dufter.. fine..
og på tepper
av mose gå..
2. Tenk.. ennå en gang
høre hjertet slå,
og se fuglene
stille fly..
undre seg der
over fjellets prakt,
og høre..
vinterstormene kny..
Tenk... ennå få gå
på skogens sti,
..se skyene drive..hvite..
Kjenne gleden
der den bruser,
og ennå være
midt i livet..

3. Tenk..ennå en gang
se dagens gry,
over vidde
og høye fjell..
der fisken vaker
i elv og vann
når sola daler
mot kveld..
Tenk.. ennå få bruke
krefter du har,
og puste inn
vårens vind..
Oppleve alt
og kunne forstå..
rik i kropp og sinn..
4. Tenk...ennå en gang
å gå her,
høre heiloas klagesang..
se rypa i flukt
mot dalen,
føle livets
evige gang..
Tenk...ennå å undres
og spørre...
og ane at Gud
er nær..
være en del
av det hele,
av blomster, dyr og trær..

Helge Haakenstad

